

**TURUN
YLIOPISTO**

Ulkopolitiikan konsensuksesta globalismi- nationalismi-jakolinjaan

Perussuomalaisten ulkopoliittien linjojen kehitys ja vaikutus 1995–2015

Poliittinen historia/ Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos
pro gradu -tutkielma

Laatija(t):
Akseli Kantanen

Ohjaaja(t):
Kimmo Elo
Markku Jokisipilä

2.2.2024
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä(t): Akseli Kantanen

Otsikko: Ulkopolitiikan konsensuksesta globalismi-nationalismi-jakolinjaan:
Perussuomalaisten ulkopolitiikan linjojen kehitys ja vaikutus 1995–2015

Ohjaaja(t): Erikoistutkija sr. Kimmo Elo, Professori Markku Jokisipilä

Sivumäärä: 89 sivua

Päivämäärä: 2.2.2024

Tässä tutkielmassa tarkastellaan perussuomalaisten ulkopolitiikan linjojen kehitystä vuosina 1995–2015. Tutkielman tarkoituksena on antaa yleiskuvaus perussuomalaisten ulkopolitiikan kehityksestä ja tarkastella, mitä muutoksia sekä yleisiä teemoja ja arvoja kehityksestä nousee. Laajemman näkökulman vuoksi tutkielmassa tarkastellaan myös kolmen pääpuolueen, keskustan, kokoomuksen ja SDP:n, ulkopolitiikan linjojen kehitystä samalla aikajaksolla. Laajempi näkökulma auttaa tutkielmassa ymmärtämään ja analysoimaan sitä ympäristöä, jossa perussuomalaisten kehitys on tapahtunut sekä osaltaan selittämään linjoissa tapahtuneita muutoksia. Laajempi näkökulma mahdollistaa myös sen tarkastelun, miten perussuomalaiset ovat vaikuttaneet muiden puolueiden kehitykseen sekä yleisemmin Suomen poliittiseen kenttään ja sen ilmapiiriin.

Tutkielman alkuperäisaineistona on käytetty puolueiden vaaliohjelmia. Tarvittaessa näitä on täydennetty puolueiden yleis- ja erikoisohjelmilla, hallitusohjelmilla, eduskuntakeskusteluilla sekä muilla alustoilla, joilla puolueet ovat esittäneet näkemyksiään. Tutkimusmetodina on aineistolähtöinen laadullinen sisällönanalyysi, jossa aineistoa on lähestytty sisältölähtöisesti, ja eroteltu siitä yleisiä teemoja sekä tarkasteltu näissä tapahtuneita muutoksia.

Perussuomalaisten ulkopolitiikan päälinjat, tavoitteet sekä ideologia ovat pysyneet lähes muuttumattomina koko käsittelyjakson ajan. Perussuomalaisten ulkopolitiikan ytimessä on realismin mukainen näkemys kansainvälisen areenan rakenteesta, jonka keskiössä on oman maan ja kansan suojeleminen ulkopuolisilta uhkilta. Sen keskeisiä teemoja ovat maahanmuuttokriittisyys, nationalismi sekä globalisaatiokritiikki. Tästä näkökulmasta puolue tarkastelee kaikkia ulkopolitiikan kokonaisuuksia. Muutokset ohjelmissa ovat tapahtuneet niissä käytetyssä retoriikassa sekä linjojen perusteluissa ja painotuksissa, joiden taustalla on taktikointi vaaleissa. Pääpuolueiden linjoissa on tapahtunut enemmän muutoksia, mutta myös niiden ulkopolitiikan taustalla oleva ideologia pysyy koko käsittelyjakson ajan samana. Tämä ideologia perustuu liberalismiin mukaiseen näkemykseen kansainvälisen areenan rakenteesta, joka korostaa suvaitsevaisuuden, kansainvälisten järjestöjen sekä kansainvälisen yhteistyön merkitystä.

Perussuomalaiset nousivat täyttämään Suomen politiikan kenttään jääneen arvotyhjiön, kun muut puolueet mukautuivat yhteiseen ulkopolitiikan konsensuslinjaan. Perussuomalaisten suosion kasvu haastoi Suomen ulkopolitiikan yhtenäisyyden ja palautti ideologisen kilpailun takaisin politiikkaan. Suomen kehitys muistuttaa läheisesti muita länsimaita, joissa globalismi-nationalismi jakolinja on myös noussut politiikan keskeiseksi jakolinjaksi.

Avainsanat: populismi, ulkopolitiikka, Perussuomalaiset, valtapuolueet, globalisaatio, nationalismi, oikeistopopulismi, puolueohjelmatutkimus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Käsitteiden määrittely	6
1.1.1	Populismi	6
1.1.2	Globalismi-nationalismi	8
1.1.3	Ulkopolitiikka	10
1.2	Aikaisempi tutkimus	11
1.2.1	Populistien ulkopoliittika	11
1.2.2	Perussuomalaiset	13
1.3	Tutkimuskysymykset sekä aiheen rajaus	15
2	Tutkimusaineiston sekä tutkimusmenetelmän esittely	18
2.1	Puolueohjelmat ja niiden tutkimus	18
2.2	Tutkimusmenetelmät	21
3	1995–2003: Perussuomalaisten syntymä ja ideologian muotoutuminen politiikan marginaalissa	24
3.1	1995 perussuomalaisten ensimmäinen yleisohjelma	24
3.2	1999 eurovaalit	30
3.3	2003 eduskuntavaalit	36
4	2004–2009: Hitaan kasvun aika	44
4.1	2004 eurovaalit	44
4.2	2007 eduskuntavaalit	46
4.3	2009 eurovaalit	51
5	2011–2015: Jytkystä hallitusvastuuseen	56
5.1	2011 eduskuntavaalit	56
5.2	2014 eurovaalit	60
5.3	2015 eduskuntavaalit	65
6	Johtopäätökset	77
	Lähdeluettelo	94

1 Johdanto

Vuonna 1992 yhdysvaltalainen politiikan tutkija Francis Fukuyama argumentoi tunnetussa artikkelissaan *The End of History*, että kylmän sodan päättyminen tarkoitti ”historian loppumista”. Liberaali demokratia oli voittanut ideologioiden välisen kamppailun, ja pian koko maailma seuraisi lännen mallia demokratiasta ja markkinataloudesta. Fukuyaman mukaan tämä tarkoitti ideologioiden välisen kilpailun lopullista päättymistä.¹ Yli 30 vuotta julistuksen jälkeen maailman näyttää hyvin erilaiselta. Liberaali demokratian voittokulku ei jatkunut kehittyviin maihin, ja liberaalit demokraatit Euroopassa ovat jälleen ideologisesti polarisoituneet. Vuonna 2020 yhdysvaltalainen politiikan tutkija David M. Ricci kutsui kirjassaan *A Political Science Manifesto for the Age of Populism: Challenging Growth, Markets, Inequality and Resentment* nykyaikaa ”populismien ajaksi” (Age of populism). Ricci tarkasteli kirjassaan Yhdysvaltojen polarisoitumista, mutta kyseessä oli maailmanlaajuinen ilmiö. Riccin listaamat asiat, kuten työpaikkojen siirtyminen halvempiin maihin, kasvanut maahanmuutto, talouskriisit ja eriarvoisuuden lisääntyminen² ovat vaikuttaneet myös ympäri Eurooppaa.

Kasvava määrä ihmisiä on ollut tyytymättömiä nykytilanteeseen, ja he ovat uskoneet muutosta lupaavien populistipuolueiden olevan ratkaisu ongelmiin. Populistipuolueet ovat saaneet merkittäviä tuloksia vaaleissa ympäri maailmaa, ja globalismi-nationalismi-akseli on noussut yhdeksi merkittävimmistä politiikan jakolinjoista. Sama kehitys on näkynyt myös Suomessa. Vielä vuoden 2007 juhla-vaaleissa, sata vuotta eduskunnan perustamisen jälkeen, ensimmäisistä vaaleista lähtien mukana olleet puolueet voittivat kolme neljäsosaa Suomen eduskuntapaikoista.³ Vain neljä vuotta tämän jälkeen puoluejohtaja Timo Soinin ”jytkyksi” ristimissä vaaleissa itseään ylpeästi populistiseksi kutsuvat perussuomalaiset saivat historiallisen vaalivoiton ja nousivat haastamaan sata vuotta vallinneen kolmen pääpuolueen valta-aseman. Kyseessä ei ollut pelkästään yksittäiset protestivaalit, vaan perussuomalaiset ovat onnistuneet vakiinnuttamaan asemansa neljäntenä valtapuolueena myös seuraavissa vaaleissa.

Populismien nopea nousu ideologisen kamppailun keskiöön on tehnyt siitä suosittu tutkimuskohteen. Populismien tutkimusta on kuitenkin kritisoitu sen liiallisesta keskittymisestä

---

¹ Fukuyama 1989, passim.

² Ricci 2020, 3–4.

³ Pernaa 2012, 13.

populistipuolueiden sisäpolitiikkaan, jolloin näiden ulkopoliittinen ulottuvuus on jäänyt tutkimatta.⁴ Christina Liang on pitänyt tällaisen tutkimuksen vähäisyyttä erityisen outona, koska useita populistipuolueita on perustettu nimenomaan vastaamaan ulkopoliittisiin kysymyksiin. Liang antaa esimerkiksi Sveitsin kansanpuolueen (SVP), jonka nopean kannatuksen nousun taustalla oli Sveitsin EU-suhteiden sekä yleisen kansainvälisen osallistumisen vastustaminen.⁵ Sandra Destradi, David Cadier ja Johannes Plagemann taas perustelevat populistipuolueiden ulkopoliittikan tutkimisen tarpeellisuutta niiden nopealla nousulla hallitusvaltaan useissa eri Euroopan maissa. Tällaisessa asemassa populistit eivät vaikuta pelkästään sisäpolitiikkaan, vaan myös ulkopoliittikkaan. Niiden nousulla voikin olla merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi Euroopan maiden välisiin suhteisiin ja EU-integraatioon, sekä koko unionin maahanmuutto- ja kehitysapupolitiikkaan.⁶ Koko globalismi-nationalismi-jakolinja on kiista siitä, miten valtion tulisi suhtautua kansainväliseen areenaan sekä ulkopoliittikkaan. Populistipuolueet ovat edustaneet vaihtoehtoista linjaa valtapuolueille näissä kysymyksissä, mikä on ollut yksi keskeisistä syistä niiden suosiolle. Populistipuolueiden ulkopoliittikan tutkimista voi täten pitää keskeisenä tutkimuskohteena globalismi-nationalismi-jakolinjan ymmärtämiseksi.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on laajentaa tätä tutkimusaihetta tarkastelemalla perussuomalaisten ulkopoliittikan linjojen kehitystä. Ulkopoliittikka on myös perussuomalaisten tutkimuksessa saanut vähemmän huomiota, vaikka puolueen suhtautuminen kansainväliseen areenaan sekä Suomen nykyisen ulkopoliittikan kritisointi ovat olleet keskeinen osa sen ideologiaa. Erityisesti perussuomalaisten EU-politiikka on vaikuttanut sen menestykseen. Vuoden 2011 historiallinen vaalitulokset tulivat nimenomaan puolueen vaihtoehtoisen EU-linjan avulla, kun eurokriisi nosti EU-kysymykset ensimmäistä kertaa vaalikamppailun keskiöön. Tutkielman aikarajaus on 1995–2015. Se alkaa perussuomalaisten syntymästä ja ensimmäisestä yleisohjelmasta päättyen vuoteen 2015, jolloin puolue pääsi ensimmäistä kertaa mukaan hallitukseen. Vuosi 2015 tarjoaa päätöspisteen kehityskululle, jossa perussuomalaiset nousivat eduskunnan pienimmästä puolueesta yhdeksi sen pääpuolueista. Tutkielman päätöspisteenä on vuoden 2015 hallitusohjelma, jota tarkastellaan sen kautta, paljonko perussuomalaiset lopulta saivat ulkopoliittikan linjojaan läpi politiikan valtavirrassa. Hallitukseen meno oli myös loppu

---

⁴ Esim. Liang 2007, 2; Destradi et al. 2021, 663–664.

⁵ Liang 2007, 2.

⁶ Destradi et al. 2021, 663.

puoluetta alusta asti johtaneen Soinin valtakaudelle, joka päättyi lopulta puolueen jakautumiseen.

1.1 Käsitteiden määrittely

1.1.1 Populismi

Populismi on sekä julkisessa keskustelussa että tieteessä monitulkintainen ja mielipiteitä jakava käsite. Julkisessa keskustelussa populismilla on usein hyvin negatiivinen kaiku, ja sitä käytetään vastapuolen leimaamiseen. Tieteessä populismin tarkasteltu on ollut monipuolisempaa. Monet tutkijat käyttävät perustanaan Cas Mudden määritelmää populismista ohutytimisenä ideologiana, jolle on keskeistä vastakkainasettelu puhtaan kansan ja turmeltuneen eliitin välillä. Mudden määritelmän lähtökohtana on ajatus kansasta, ja sen tahdonilmauksesta, joka ei syystä tai toisesta ole saanut ääntään kuuluviin, yleensä tämän kansan tahtoa vastaan olevan eliitin takia.⁷ Käytännössä tällaista yksiulotteista kansaa on vaikea määritellä, eivätkä populistipuolueet ole länsimaisissa demokratioissakaan saaneet parhaimmillaan kuin parikymmentä prosenttia äänistä, mikä vastaa 1/5 kansasta.⁸ Ohutytimisyys taas tarkoittaa, että tämä kahtiajako voidaan liimata monen erilaisen ideologian päälle, ja usein puhutaankin esimerkiksi vasemmisto- ja oikeistopopulismista. Populismin taustalla olevaa ideologiaa kutsutaan tiheäksi ideologiaksi, joka määrittelee puolueen keskeiset näkemykset ja arvot.⁹

Toinen näkemys populismista on sen tulkitseminen esiintymistyylinä, jolloin kuka tahansa voi tilanteen mukaan olla populistisi. Tämän määritelmän avulla voidaankin tulkita hyvin erilaisia ilmiöitä populistisina.¹⁰ Ernesto Laclau taas näkee populismin prosessina, jossa joku aikaisemmin itsensä ulkopuoliseksi tuntenut ryhmä määrittelee itsensä onohdetun kansan edustajaksi ja asettuu vastakkain jonkun muun ryhmän kanssa.¹¹ Laclau näkemys ottaa Muddea paremmin huomioon populismin synnyn taustalla olevat syyt sekä laajentaa toiseuden käsitteen koskemaan muitakin kuin pelkkää eliittiä. Tutkimuksessa on esitetty populismista paljon kriittisempiäkin näkemyksiä. Esimerkiksi Matti Wibergin mukaan

Populismia ovat kaikki poliittiset virtaukset ja liikkeet, joita leimaa laajan kansansuosion tavoittelu poliittista todellisuutta vastaan yksinkertaistaen tai

⁷ Mudde ja Kaltwasser 2017, 5–6

⁸ Herkman 2019, 29, 32–33.

⁹ Mudde ja Kaltwasser 2017, 6.

¹⁰ Herkman 2019, 41–43.

¹¹ Laclau 2005, passim. (tiivistelmä Laclau määritelmästä lainattu Herkman 2019, 53.)

kärjistäen sekä siihen liittyvä kansankiihotus. Populismi on poliittinen suuntaus, joka tavoittelee kansansuosiota tunneperäisillä, helposti omaksuttavilla tunnuksilla, vailla kokonaisvaltaista, perusteltua muutosohjelmaa.¹²

Tällaista tutkimusnäkökulmaa voi pitää objektiivisuuden kannalta ongelmallisena, koska siinä jo lähtökohtaisesti ohitetaan kaikkien tällaisten liikkeiden legitimizeetti sekä vaatimukset tunneperäisinä kärjistyksinä tai yksinkertaistuksina. Toisaalta tällainen näkemys myös kadottaa populismin moniulotteisuuden sekä tapauskohtaisuuden. Monet tutkijat ovatkin esittäneet, että populismi voi toimia myös politiikan korjausliikkeenä. Tällöin se havahduttaa päättäjät kansalaisista vieraantumisestaan ja antaa äänen ihmisryhmille, jotka ovat kokeneet jääneensä päätöksenteossa paitsioon.¹³

Tässä tutkielmassa populismia lähestytään moniulotteisena ilmiönä, joka voi aineistossa esiintyä sekä konkreettisina ehdotuksina että retoriikkana. Keskeistä käsitteessä on ajatus jostain ryhmästä tai kansasta, joka on politiikassa unohdettu, ja joiden asialla populismia käyttävä toimija sanoo olevansa. Tähän yhdistyy usein ajatus toisista, jotka uhkaavat tämän kansan hyvinvointia, ja joita vastaan populismin käyttäjä saattaa hyökätä jyrkästikin. Pyrin myös välttämään populismin tarkastelua puhtaasti negatiivisena asiana. Tällöin on mahdollista, että politiikasta todella löytyy ryhmiä tai kansanosia, jotka eivät ole saaneet ääntänsä kuuluviin tai oman asiansa ajajaa ennen kyseistä populistista liikettä. Samalla populismi voi tilannekohtaisesti olla myös puhdasta kansankiihotusta. Tutkielman tarkoitus ei ole erikseen tutkia tai etsiä populismia aineistosta, vaan sitä käytetään apuvälineenä analyysissä, jossa se voi esimerkiksi selittää puolueiden toimintatapoja tai suosiota. Populismin kautta perussuomalaiset voi myös selkeämmin yhdistää osaksi kansainvälisiä ilmiöitä ja aikaisempaa tutkimusta.

Perussuomalaiset ovat tiheältä ideologialtaan lähimpänä oikeistopopulistisia puolueita. Tutkimuksessa oikeistopopulisteihin on laskettu hyvin kirjava joukko poliittisia puolueita ja liikkeitä. Osa tutkijoista yhdistää sen ennen kaikkea tarkoittamaan radikaaleja tai äärioikeistolaisia populistisia liikkeitä. Juha Herkman taas tekee eron uuspopulististen- ja ääri-liikkeiden välille siinä, toimivatko ne osana demokraattista järjestelmää, vai sitä vastaan.¹⁴ Oikeistopopulismin määritelmä on myös vaikuttanut siihen, mitä tutkijat ovat pitäneet oikeistopopulistien keskeisinä piirteinä. Ruth Wodakin ja Majid KhosraviNikin mukaan

---

¹² Wiberg 2011a, 15.

¹³ Herkman 2019, 109.

¹⁴ Ibid., 85–86.

kaikille näille puolueille keskeisiä asioita ovat rotuun, maahanmuuttoon, kansalliseen identiteettiin, hyvinvointipalveluihin ja sosiaaliseen eriarvoisuuteen liittyvät kysymykset.¹⁵ Liang taas määrittelee oikeistopopulistipuolueille tyypillisiksi piirteiksi nationalismin, nativismin, autoritaarisuuden, populismin sekä etnopluralistisen näkemyksen ulkopolitiikasta. Nativismi ja etnopluralismi tarkoittavat molemmat ideologiaa, jossa etnisesti homogeeninen valtio on itseisarvo.¹⁶ Herkman taas näkee oikeistopopulistisille liikkeille tärkeimpinä asioina globalisaation kansallisvaltioiden poliittiselle toiminnalle aiheuttamat haasteet sekä lisääntyneen maahanmuuton aiheuttamat muutokset.¹⁷

Populismin ohutytimisyyden takia nämä puolueet ovat kuitenkin monenkirjava joukko. Ympäristötekijöiden, kuten oman maan kulttuurin ja tapojen, johdosta näiden puolueiden mielipiteet ja arvot saattavat manifestoitua hyvin erilaisilla ja jopa toisilleen vastakkaisilla tavoilla. Myös puolueiden radikaalisuudessa on suuria eroja.¹⁸ Myös perussuomalaisissa on Suomen historiasta ja kulttuurista nousevia erityispiirteitä. Samalla aineistosta löytyy paljon myös näkemyksiä, arvoja ja tavoitteita, jotka liittävät perussuomalaiset osaksi oikeistopopulisteja. Oikeistopopulismi tarjoaa tutkielmalle kansainvälisen viitekehyksen, jonka kautta analyysissä voidaan selittää perussuomalaisten toimintaa, ja löytää sitä vastaavia esimerkkejä. Samalla tutkielmassa tarkastellaan, miten oikeistopopulismi on kehittynyt Suomessa.

1.1.2 Globalismi-nationalismi

Toinen keskeinen käsite tutkielmassa on globalismi-nationalismi-jakolinja. Tämä jakolinja on viime vuosikymmenien aikana noussut ideologisen kilpailun kärkeen, ja sen on sanottu jopa korvanneen oikeisto-vasemmisto-jakolinjan keskeisenä politiikan kiistakysymyksenä.¹⁹ Nykyaikainen populismi onkin monilta osin kehittynyt vastareaktionä globalisaation aiheuttamiin negatiivisiin vaikutuksiin.²⁰ Globalisaatio on hyvin moniulotteinen käsite, mutta tämän tutkielman kontekstissa riittää sen yksinkertainen määrittely tarkoittamaan kansainvälisten vuorovaikutusten, yhteyksien ja keskinäisriippuvuuksien maailmanlaajuista

---

¹⁵ Wodak ja KhosraviNik 2013, xix.

¹⁶ Liang 2007, 4, 7.

¹⁷ Herkman 2019, 68.

¹⁸ Ibid., 170–171.

¹⁹ Esim. “The new political divide”. *The Economist*, 30.06.2016.

<https://www.economist.com/leaders/2016/07/30/the-new-political-divide> [sivu luettu 05.10.2023]

²⁰ Herkman 2019, 151.

kasvua. Sen vaikutusalue on ollut hyvin laaja, ja se on vaikuttanut maailmanlaajuisesti esimerkiksi talouteen, kulttuuriin ja politiikkaan.²¹

Globalisaation moniulotteisuus, jossa sillä on paljon sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia, on tehnyt siitä hyvin polarisoivan kysymyksen. Globalisaation aiheuttama jakolinja onkin ollut suosittu tutkimuskohde. Tutkijat ovat jakaneet sen kahteen, toisiaan usein täydentävään, ulottuvuuteen: taloudelliseen ja kulttuuriseen. Jotkut tutkijat puhuvat myös globalisaation voittajista ja häviäjistä. Jakolinjan keskeiset kysymykset liittyvät esimerkiksi ihmisten vapaaseen liikkumiseen, kasvavaan maahanmuuttoon, avoimiin markkinoihin, työmarkkinoiden muutokseen, finanssikriiseihin, eriarvoistumiseen sekä kulttuuriin ja identiteettiin.²² Jakolinjan toisella puolella ovat ne, jotka näkevät globalisaation ensisijaisesti positiivisena asiana. Tätä ryhmää on kutsuttu esimerkiksi globalisteiksi, kosmopoliiteiksi ja liberaaleiksi. Ryhmä korostaa globalisaation positiivisia vaikutuksia, ja heille keskeisiä arvoja ovat yksilönvapaudet, avoin markkinatalous, ihmisten ja hyödykkeiden vapaa liikkuvuus sekä muut sosiaaliliberaalit arvot. Tämä ryhmä korostaa myös kansainvälisen yhteistyön ja järjestöjen merkitystä yksittäisten valtioiden vallan kustannuksella.²³

Jakolinjan toisella puolella taas ovat ne, jotka suhtautuvat globalisaation vaikutuksiin kriittisesti. Tähän ryhmään kuuluvat usein niitä, joihin globalisaatio on vaikuttanut negatiivisesti. Tällaisia ovat esimerkiksi ne matalan koulutustason työläiset, joiden työpaikat ovat siirtyneet halvempiin maihin. Toisaalta tähän ryhmään kuuluvat myös ne, jotka näkevät globalisaation uhkaavan perinteisiä arvoja ja kulttuuria. Arvomaailmaltaan tämä ryhmä tulee hyvin lähellä oikeistopopulisteja. Heille tärkeitä arvoja ovat esimerkiksi konservatismi, nationalismi, valtion suvereniteetti, maahanmuuton rajoittaminen, protektionismi sekä muut keinot, joilla globalisaation negatiivisia vaikutuksia voidaan rajoittaa.²⁴ Näiden kahden ryhmän väliset rajat ovat hyvin suurpiirteiset, ja niiden jakolinjat vaihtelevat paljon eri maiden sekä politiikan osa-alueiden välillä. Olennaista tässä on kaksi selkeästi vastakkaista arvomaailmaa. Perussuomalaiset edustavat ideologialtaan jälkimmäistä ryhmää, ja globalisaatiokritiikki on keskeisessä osassa sen ulkopolitiikkaa. Tämä jakolinja auttaa tutkielmassa hahmottamaan sekä vertailemaan perussuomalaisten ja muiden pääpuolueiden välillä olevia keskeisiä ideologioita eroja, sekä niissä tapahtuvia muutoksia.

---

²¹ Wiberg 2011b, 120.

²² Walter 2021, 426, 428–430.

²³ Malešević 1999, 579–580.

²⁴ Walter 2021, 429–432.

Tästä näkökulmasta tehty tarkastelu myös liittää Suomen kehityksen osaksi laajempaa kansainvälistä ilmiötä, ja antaa laajemman näkökulman muutosten selittämiseen. Samalla tutkielmassa tarkastellaan, miten globalismi-nationalismi jakolinja on kehittynyt ja näkynyt suomalaisessa kontekstissa.

1.1.3 Ulkopolitiikka

Kolmas tutkielman keskeinen käsite on ulkopolitiikka. Arkikielessä ulkopolitiikan määritelmä otetaan yleensä annettuna, mikä on ollut yleistä myös alan tutkimuksessa. Tätä lähtöasetelmaa on kuitenkin kritisoitu. Esimerkiksi Charles Hermann on kutsunut ulkopolitiikkaa ”laiminlyödyksi konseptiksi”, jossa sen määritelmän annettuna ottaminen on ollut keskeinen este ulkopolitiikan laajemmille määritelmille.²⁵ Globalisaatio onkin viime vuosikymmeninä tehnyt rajojen vetämisen ulko- ja sisäpolitiikan välille entistä haastavammaksi. Tämän tutkielman lähtökohtana on Marijke Breuningin määritelmä, jossa ulkopolitiikka määritellään yksinkertaisesti tarkoittamaan valtion poliittista toimintaa sekä vuorovaikutusta ulkopuolisten tahojen kanssa.²⁶ Keskeistä määritelmässä ovat valtion ulkopuoliset tahot, mikä erottaa ulkopolitiikan valtion rajojen sisällä olevista toimijoista. Ulkopuoliset toimijat eivät tarkoita pelkästään toisia valtioita, vaan esimerkiksi myös kansainvälisiä järjestöjä.

Valtion, ja sen ulkopuolisten tahojen, välinen toiminta ei tapahdu tyhjiössä, vaan valtiot pyrkivät itse aktiivisesti vaikuttamaan tähän toimintaan, ja sen lopputulokseen. Valtion vaikutusmahdollisuudet määrittyvät sen sisä- ja ulkopuolisten tekijöiden mukaan. Tällaisia ovat esimerkiksi valtion omat tavoitteet ja resurssit, sen asema kansainvälisellä areenalla, maailmanpoliittinen tilanne, sekä olettamukset vastapuolen tavoitteista ja resursseista. Tämän huomioimiseksi laajennan ulkopolitiikan määritelmää C.C. Rodeen näkemyksellä, jonka mukaan valtioilla on ulkopolitiikassa tarve edistää omia intressejään, sekä suojella niitä ulkopuolisilta tahoilta.²⁷ Näin tutkielma ei ole pelkkä selostus perussuomalaisten ulkopolitiikasta, vaan selvitän linjojen taustalla olevia intressejä sekä puolueen yleisempiä arvoja ja ideologiaa. Nämä määritelmät eivät kuitenkaan riitä vastaamaan siihen, mitä ulkopolitiikkaan yksiselitteisesti kuuluu, eli mihin raja ulko- ja sisäpolitiikan välillä vedetään. Esimerkiksi perussuomalaisille tärkeän kysymyksen maahanmuutosta voi näkökulmasta riippuen nähdä osana joko ulko- tai sisäpolitiikkaa.

---

²⁵ AS 2018, 1–2.

²⁶ Breuning 2007, 5.

²⁷ Ahmed 2020, 787–789.

Koska tutkielmassa tarkastellaan nimenomaan perussuomalaisten ulkopolitiikan päälinjoja, määrittelen ulkopolitiikan rajat puolueen itsensä kautta. Tällöin ulkopolitiikaksi aineistossa määrittyvät puolueelle itselleen tärkeimmät kansainväliseen toimintaan liittyvät asiat, jotka ovat keskeisimpiä sen ymmärtämiseksi, miten perussuomalaiset yleisesti suhtautuvat kansainväliseen areenaan ja Suomen ulkopuolisiin toimijoihin. Aineistosta nousevat asiat pitää siis voida yhdistää yleisempiin arvoihin. Liang määrittelee oikeistopopulistien ulkopolitiikan tärkeimmiksi asioiksi nationalismin sekä globalisaation vastustamisen, jossa valtion suojele ulkopuolisilta uhilta ja suvereniteetti ovat keskeisiä arvoja.²⁸ Nämä yhdistyvät populistisiin näkemyksiin omasta kansasta, jonka toisella puolella ovat sen ulkopuoliset toimijat (=maahanmuuttajat) sekä globaali eliitti. Nämä ovat keskeisiä asioita myös perussuomalaisille, jolloin ulkopolitiikkaa tarkastellaan populismin mukaisen ”kansan” sekä globalismi-nationalismi-jaon kautta.

Kansainvälinen toiminta, kuten kriisinhallinta ja kehitysapu, liittyvät puolueen yleiseen näkemykseen kansainvälisestä areenasta, kuten kysymyksiin valtion suvereniteetista sekä muiden valtioiden vastikkeettomasta auttamisesta. Perussuomalaisten näkökulmasta myös maahanmuutto näyttää ulkoiselta uhalta tai oman kansan ulkopuolelta tulevalta vaikutteelta, mitkä liittyvät yleisempiin kysymyksiin etnopluralismista. Myös EU ja Nato ovat tästä näkökulmasta kansainvälisiä järjestöjä, jotka vaikuttavat ulkopuolelta Suomen kansainväliseen asemaan ja suvereniteettiin. Perussuomalaisten suhtautuminen niihin liittyy yleisempään näkemykseen kansainvälisten järjestöjen merkityksestä sekä globalisteista. EU-integraatio on ollut niin laajaa, että sen lainsäädäntö kattaa myös monia sisäpolitiikaksi määriteltävissä olevia asioita. EU:n tarkastelussa keskityn asioihin, jotka ovat keskeisiä puolueen yleisen unioniin suhtautumisen ymmärtämiseksi.

1.2 Aikaisempi tutkimus

1.2.1 Populistien ulkopolitiikka

Vaikka populistien ulkopolitiikka jäi pitkään tutkimuksessa huomioimatta, on tätä aukkoa ruvettu viime vuosina täyttämään. Christina Schori Liangin editoima kokoomateos *Europe for the Europeans: the Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right*, joka ilmestyi vuonna 2004, oli ensimmäinen laajempi yritys kartoittaa Euroopan oikeistopopulistien sekä radikaalioikeiston ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhteisiä tavoitteita. Kirja koostuu eri

---

²⁸ Liang 2007, 27.

Euroopan maiden oikeistopopulistipuolueiden ulkopolitiikan linjojen tarkasteluista. Liangin johtopäätöksenä on, että puolueiden erilaisista ulkopolitiikan painotuksista sekä nationalismin keskeisyydestä huolimatta, niillä oli paljon myös yhteisiä tavoitteita. Tärkeimmät yhdistävät tekijät olivat globalisaatiokritiikki sekä yhteinen, etnopluralistinen ja eurooppalainen, identiteetti. Nämä yhteiset arvot ja tavoitteet ovat saaneet oikeistopopulistipuolueet hakeutumaan ulkopoliittiseen yhteistyöhön, jota Liang kutsuu globaaliksi nationalismiksi (globalized nationalism). Liang uskoi globaalin nationalismin kamppailun kansainvälistä monikulttuurisuutta vastaan muodostavan tulevaisuuden merkittävimmän ideologisen jakolinjan.²⁹

Myöhemmissä tutkimuksissa populistien ulkopolitiikasta ei ole annettu yhtä yhtenäistä kuvaa. Bertjan Verbeek ja Andrej Zaslove tarkastelivat artikkelissaan *Populism and Foreign Policy* sekä oikeisto- että vasemmistopopulistien preferenssejä eri ulkopolitiikan osa-alueilla. Heidän johtopäätöksensä oli, etteivät populistipuolueet kannata samanlaista ulkopolitiikkaa, vaan näiden preferenssejä selittää ensisijaisesti populismin taustalla oleva tiheä ideologia.

Oikeistopopulistien näkemykset erosivat huomattavasti vasemmistopopulistien näkemyksistä esimerkiksi maahanmuuttoa ja kansainvälistä yhteistyötä koskevissa kysymyksissä.³⁰ Myös Mihai Varga ja Aron Buzogány tulivat Unkarin ja Puolan populistipuolueiden ulkopolitiikan linjoja tutkiessaan johtopäätökseen, että perinteinen konservatismi selittää niitä paremmin kuin populismi.³¹ Populistien nousu hallituksiin on tarjonnut mahdollisuuden myös tarkastella, millaista ulkopolitiikkaa ne ovat tehneet valtaan päästyään. Thorsten Wojczewski näki keskeisenä osana Donald Trumpin hallinnon ulkopolitiikkaa populismin käytön sen populistisen sisäpolitiikan jatkeena, jossa kuvat eliitistä ja kansasta muotoiltiin uusiksi. Trumpin retoriikassa maan ulkopuoliset toimijat olivat osasyllisenä Yhdysvaltojen alennustilaan.³²

Myös David Cadier ja Kacper Szulecki tulivat Puolan populistisen Laki ja järjestys (PiS) puolueen hallinnon tekemää ulkopolitiikkaa tarkastellessaan johtopäätökseen, että puolue käytti sitä populistisen sisäpolitiikkansa jatkeena. PiS:n ulkopolitiikan lähtökohtana oli Puolan historiallinen identiteetti, jossa se oli aina ollut uhri kansainvälisellä arenalla. Ulkoisena uhkina PiS taas näki Puolan vanhat vihollismaat.³³ Sandra Destradin, David Cadierin ja

---

²⁹ Liang 2007, 27–29

³⁰ Verbeek ja Zaslove 2017, 392.

³¹ Varga ja Buzogány 2021, passim.

³² Wojczewski 2021, passim.

³³ Cadier ja Szulecki 2020, passim.

Johannes Plagemannin editoimassa *Comparative European Politics* lehden erikoisnumerossa koitettiin laajemmin teoretisoida ulkopolitiikan ja populismin välistä yhteyttä. Tämä tehtiin vertailemalla useiden eri Euroopan maiden ulkopolitiikkaa ennen ja sen jälkeen, kun populistipuolue oli noussut hallitukseen. Vertailun tuloksena tutkijat huomasivat, että populismi vaikutti maiden ulkopolitiikkaan, mutta vaikutus oli erilainen eri maissa, ja vaihtelua oli samoissakin maissa eri ulkopolitiikan osa-alueiden välillä.³⁴ Näiden tulosten valossa Angelos Chrysogelos on ehdottanut, että populistien ulkopolitiikka tutkiessa pitäisi erotella erikseen, mitkä asiat nousevat populismista, ja mitkä sen taustalla olevasta tiheästä ideologiasta. Chrysogelos käyttää esimerkkinä vastakkainasettelua kansan ja eliitin välillä, mikä voisi osaltaan selittää populistipuolueiden epäluottamusta kansainvälisiin järjestöihin.³⁵

Aikaisemmasta tutkimuksesta voi vetää johtopäätöksen, että oikeistopopulistipuolueilla on Liangin esittämiä yhteisiä politiikan tavoitteita ja arvoja. Tarkemmin niiden ulkopolitiikan linjoja selittää kuitenkin kaikkien muiden puolueiden tapaan konteksti, esimerkiksi oman maan historia ja sisäpoliittinen tilanne. Tämä tutkielma laajentaa osaltaan tätä kehittymässä olevaa populistien ulkopolitiikan tutkimuksen alaa tarkastelemalla millaisena se ilmenee suomalaisessa kontekstissa. Suomalaisen kontekstin ymmärtämiseksi otan tarkasteluun mukaan Suomen pääpuolueiden ulkopolitiikan linjat, ja niiden kehityksen, samalla aikavälillä perussuomalaisten kanssa. Nämä puolueet ovat ideologialtaan lähellä globalismi-nationalismi jakolinjan globalisteja, joten ne edustavat jakolinjan vastakkaista puolta.

1.2.2 Perussuomalaiset

Perussuomalaiset ovat etenkin jytken jälkeen olleet suosittu tutkimuskohde. Merkittävimpiä puolueesta tehtyjä teoksia on esimerkiksi Ville Pernaan ja Erkka Railon toimittama kokoomateos *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*, jossa tarkastellaan eri näkökulmista jytkeyvaalien mediajulkisuutta. Emilia Palonen ja Tuija Saresma taas ovat tarkastelleet kirjassaan *Jätkät & Jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka* perussuomalaisten nousua politiikan kärkeen puolueen populistisen retoriikan näkökulmasta. Populistipuolueille tyypillisten vahvojen johtajien tutkiminen on myös perussuomalaisten kohdalla ollut suosittu aihe. Viimeisimpiä tällaisia on Aarni Virtasen kirjoittama poliittinen elämäkerta *Timo Soini populismin poluilla*. Myös perussuomalaisista tehdystä tutkimuksesta on esitetty samanlaista kritiikkiä kuin yleisemmin populismin tutkimuksesta. Markku

---

³⁴ Destradi et al. 2021, 671.

³⁵ Chrysogelos 2017, 13–14.

Jokisipilä esittelee kirjassaan *Perussuomalaiset Halla-ahon ja Purran linjalla* puolueen taustaa ja ideologiaa, sekä pohtii sen kannatuksen nousun syitä. Jokisipilä kritisoi kirjassaan myös perussuomalaisista tehtyä aikaisempaa tutkimusta: ”tutkimuksessa [ei] ole toistaiseksi onnistuttu riittävällä tarkkuudella kuvaamaan perussuomalaisen ideologian sisältöä eikä uskottavasti selittämään sen nauttiman kannatuksen syitä.”³⁶

Jokisipilän mukaan monet perussuomalaisista tehdyt analyysit ovat jääneet ”pintapuolisiksi”, eivätkä ne ole pystyneet tarttumaan niihin yhteiskunnallisiin tai puoluekannatusrakenteen muutoksiin, joista perussuomalaisten suosio nousee.³⁷ Sekä Pernaa että Palonen puhuvat kirjoissaan lyhyesti Suomen yhteiskunnallisen ja poliittisen kentän muutoksesta, mutta kummassakaan kirjassa se ei nouse kovin merkittävään rooliin.³⁸ Perussuomalaisten ideologiaan keskittyviä tutkimuksia on viime vuosina alkanut kuitenkin ilmestymään. Esimerkiksi Meri Leino on vuoden 2021 pro gradu tutkielmassaan *Ympäristönsuojelu kotimaan suojeluna: Vertaileva tutkimus Perussuomalaisen puolueen ja Itävallan vapauspuolueen ilmasto- ja ympäristöpoliittisista kannoista puolueiden poliittisissa ohjelmissa 2005–2019* tarkastellut puolueen ympäristöpolitiikan kehitystä. Leinokin kuitenkin vertailee perussuomalaisten kehitystä toiseen populistipuolueeseen, jolloin muutosta analysoidaan pääasiassa populismin kautta.

Tämä tutkielma täyttää osaltaan Jokisipilän esittämää aukkoa tutkimuksessa tarkastelemalla perussuomalaisten ulkopoliittikan kehitystä, ja sen yhteyttä puolueen kannatukseen. Aikaisemmasta tutkimuksesta lähimmäksi tätä tutkielmaa tulee Ann-Cathrine Jungarin kokoelmateokseen *Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe* kirjoittama artikkeli ”From the mainstream to the margin? The radicalisation of the True Finns”. Jungar käsittelee artikkelissaan samoja aiheita kuin tämä tutkielma, käyttäen myös samankaltaista aikarajausta sekä aineistoa. Jungar tarkastelee aihetta kuitenkin perussuomalaisten radikalisoitumisen näkökulmasta. Oman tutkielmani erottaa aikaisemmasta tutkimuksesta erityisesti muiden suomalaisten puolueiden mukaan ottaminen tarkasteluun. Tällöin perussuomalaisten kehitys ei näytä tapahtuvan pelkästään sen omassa kuplassa, eikä kehityksen analysointi rajoitu populismiin. Muiden puolueiden tarkastelun kautta tutkielma pureutuu yksityiskohtaisesti niihin Suomen yhteiskunnassa ja puoluekentässä tapahtuneisiin muutoksiin, jotka mahdollistivat perussuomalaisten nousun. Tutkielman laajemman

---

³⁶ Jokisipilä 2021, 26.

³⁷ Ibid., 26–27.

³⁸ Pernaa 2012, 14; Palonen 2017, 302.

näkökulman myötä muutokset eivät rajoitu pelkkiin perussuomalaisiin, vaan on mahdollista tarkastella myös, onko perussuomalaisilla ollut vaikutusta muiden puolueiden linjoihin.

1.3 Tutkimuskysymykset sekä aiheen rajaus

Aikaisemmin esitetystä voi johtaa tämän tutkielman keskeisen tutkimuskysymyksen

1. Mitkä ovat perussuomalaisten ulkopoliitiikan keskeiset linjat, ja miten ne ovat ajan saatossa kehittyneet

Jottei tutkielma jäisi pelkäksi selostukseksi perussuomalaisten ulkopoliitiikasta puolueen omassa kuplassa, on toinen tutkimuskysymys

2. Millaiset muiden pääpuolueiden ulkopoliitiikan linjat ovat samalla aikajaksolla olleet

Tutkielman tarkoitus on siis antaa yleiskuvaus perussuomalaisten ulkopoliitiikan kehityksestä. Keskeiset ulkopoliitiikan linjat tarkoittavat perussuomalaisten ajamia asioita niissä aineistosta löytyvissä ulkopoliitiikan kokonaisuuksissa, kuten EU ja Nato, joita puolue on nostanut esiin useissa eri vaaleissa. Näiden tarkastelussa keskitytään linjojen esittelyyn, niissä tapahtuviin muutoksiin, muutoksen selittämiseen sekä linjojen ja niiden muutosten ulkoisiin vaikutuksiin. Perussuomalaiset ovat ideologialtaan ja arvoiltaan lähimpänä oikeistopopulisteja sekä globalismi-nationalismi jakolinjan nationalisteja, joten käytän näistä tehtyä aikaisempaa tutkimusta apuna muutosten selittämisessä. Nämä tarjoavat esimerkkejä puolueista, joiden linjat ovat kehittyneet samalla tavalla kuin perussuomalaisilla, sekä yleisempiä teorioita ja selityksiä, jotka auttavat paremmin hahmottamaan muutosten taustalla olevia syitä ja ideologiaa. Muutosten tarkastelu näistä näkökulmista auttaa myös paremmin näkemään perussuomalaisten kehityksen laajemmassa kontekstissa, sekä yhdistämään sen osaksi aikaisempaa tutkimusta.

Koska kyse on ulkopoliitiikasta, jossa jokaisen valtion asema kansainvälisellä areenalla on erilainen, käytän linjojen tulkitsemisessa apuna myös kansainvälisen politiikan tutkimusta. Tällöin muutosten analysointi ei perustu pelkästään populismiin, vaan niitä on mahdollista selittää myös Suomea vastaavassa asemassa olevien maiden, sekä yleisempien ulkopoliitiikan käytäntöjen ja rakenteiden kautta. Tätä näkökulmaa vahvistaa se, että perussuomalaiset käyttävät usein itse muiden maiden ulkopoliitiikkaa esimerkkinä perustellessaan omia linjauksiaan. Jotta muutosten syiden analysointi etenee johdonmukaisesti, eikä selityksiä valita sattumanvaraisesti, otan lähtökohdaksi perussuomalaisten ulkopoliitiikan

kokonaisuuden. Kuten aikaisemmasta tutkimuksesta kävi ilmi, populistipuolueiden ympäristö ja ideologia ovat keskeisin selittäjä niiden ulkopoliitille. Tällöin teoria tai esimerkki käy selitykseksi vain silloin, kun sen voi yhdistää johonkin perussuomalaisten ideologiaan tai toimintaympäristöön liittyvään kokonaisuuteen. Ympäristöön liittyvä kokonaisuus tarkoittaa Suomessa tai Euroopassa vallitsevaa yleistä poliittista tilannetta tai ilmapiiriä.

Perussuomalaisten ideologian kokonaisuus taas rakentuu ohutytimisen populismin sekä tiheämmän ideologian ympärille. Ulkopoliitikassa tiheämpi ideologia muodostuu siitä, millaisena puolue näkee kansainvälisen areenan rakenteen sekä Suomen aseman tällä areenalla. Näkemykset kansainvälisen areenan rakenteesta sekä Suomen asemasta auttavat selittämään puolueiden kokonaisvaltaista suhtautumista ulkopoliikkaan; priorisoivatko ne esimerkiksi yhteistyötä, vai puolueettomuutta ja turvallisuutta kansainvälisellä areenalla.

Suomen poliittisen ympäristön ymmärtämiseksi tutkimuksessa tarkastellaan perussuomalaisten lisäksi muiden Suomen pääpuolueiden ulkopoliittisia linjoja. Näiden linjojen käsittelyn kautta esittelen sen suomalaisen kontekstin ja taustan, jossa perussuomalaisten ulkopoliittikka on kehittynyt. Samalla ne ovat yksi keskeisimmistä selittäjistä perussuomalaisten ulkopoliittikan linjoille. Pääpuolueet edustavat sitä eliittiä ja vastakkaista näkemystä ulkopoliitikasta, jolle perussuomalaiset pyrkivät vaaleissa olemaan vaihtoehtona. Globalismi-nationalismi jakolinjan näkökulmasta nämä puolueet siis edustavat globalismia. Pääpuolueiden mukaan ottaminen mahdollistaa myös perussuomalaisten ulkopoliittikan linjojen vaikutusten tarkastelun. Perussuomalaisten ulkopoliittikka ei ole ainoa, joka on tutkielman käsittelyajanjaksolla muuttunut, vaan muutoksia on tapahtunut myös pääpuolueiden linjoissa. Samalla tulee tarkastelluksi, millaiselle ulkopoliitille Suomessa on ollut kysyntää. Vaalien yhteydessä tutkielmassa esitellään tarpeen mukaan myös eri puolueiden vaalituloksia sekä kyselytutkimuksia yksittäisistä ulkopoliittikan asioista. Näiden avulla voi tapauskohtaisesti selittää linjamuutoksia, kun muutokset voi yhdistää yleiseen mielipiteeseen ja vaalimenestyksen tavoitteluun.

Perussuomalaisten lisäksi tutkielmassa tarkastellaan siis SDP:n, kokoomuksen ja keskustan ulkopoliittikkaa. Näitä kutsutaan pää- tai valtapuolueiksi, koska ne ovat olleet Suomen suurimpia puolueita itsenäisyydestä lähtien. Myös tutkielman käsittelyjaksolla hallituksen on aina muodostanut yksi näistä puolueista. Perussuomalaisten tapaan niiden tarkastelussa keskitytään ulkopoliittikan keskeisiin linjoihin ja linjojen muutoksiin. Samalla kiinnitän huomiota linjoihin, jotka ovat joko vaikuttaneet perussuomalaisten ulkopoliittikkaan tai muuttuneet niiden vaikutuksesta. Vihreät edustavat Suomessa voimakkaimmin

sosiaaliliberalismia sekä vastavoimaa perussuomalaisille, joten vihreiden tarkastelu olisi myös sopinut tutkielmaan. Tutkielman tarkastelujaksolla vihreät eivät kuitenkaan nousseet pääpuolueiden joukkoon, eivätkä sen linjat merkittävästi eronneet pääpuolueiden ulkopolitiikasta, joten se on jätetty käsittelyn ulkopuolelle.

2 Tutkimusaineiston sekä tutkimusmenetelmän esittely

2.1 Puolueohjelmat ja niiden tutkimus

Tutkielman pääaineistona ovat vaaliohjelmat. Vaaliohjelmiin puolueet tiivistävät niille sillä hetkellä tärkeimmät politiikan linjat, jotka ne haluavat esitellä äänestäjilleen. Eri vaalien välillä on keskimäärin muutama vuosi aikaa, ja jokaiseen niistä puolueet tekevät uuden vaaliohjelman. Tämä tekee niistä oivallisen eri puolueiden linjojen tarkasteluun ja vertailuun. Vaalien välillä on riittävän vähän aikaa, jotta puolueiden linjoissa tapahtuneita muutoksia voi tarkastella yksityiskohtaisesti. Samalla aikaväli on sellainen, että politiikassa kerkeää tapahtua muutoksia, jotka näkyvät puolueiden linjoissa. Vaalit tarjoavat tutkielmalle myös kronologisen rakenteen, joiden kautta käsittelykappaleet etenevät loogisesti. Kaikki ulkopoliittikan muutokset ja kehityssuunnat eivät näy vaaliohjelmissä, joten tarvittaessa niitä taustoitetaan ja syvennetään hallitusohjelmilla, eduskuntakeskusteluilla sekä muulla aineistolla, jossa puolueet ovat tarkentaneet näkemyksiään. Alkuperäisaineistona tässä tutkielmassa käytetään siis SDP:n, kokoomuksen, keskustan ja perussuomalaisten puolueohjelmia aikavälillä 1995–2015. Puolueohjelmat on otettu Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston ylläpitämältä *Pohtiva – Poliittisten ohjelmien tietovaranto* -sivustolta, johon on arkistoitu lähes kaikki Suomen puolueiden ohjelmat vuodesta 1880 alkaen.³⁹

Puolueohjelmista tutkielmassa käytetään pääasiassa eduskunta- sekä eurovaaliohjelmia. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät muut vaaliohjelmat, kuten kirkko- ja kunnallisvaaliohjelmat, koska ne keskittyvät sisäpoliittisiin aiheisiin.

Puolueohjelmien tutkimus on osa laajempaa puoluetutkimuksen alaa, josta on poliittisessa historiassa pitkät perinteet. Viime vuosikymmeninä puoluetutkimus ei kuitenkaan ole ollut enää yhtä suosittua kuin aikaisemmin. Vesa Varesen mukaan tähän ovat vaikuttaneet erityisesti ”puolueiden kuolemaa julistaneet”.⁴⁰ Jonkin verran puoluetutkimusta tehdään kuitenkin edelleen. Laajin ja lähimmäksi nykyaikaa tuleva teos on Rauli Mickelssonin kirja *Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan*, jonka viimeisin painos on ilmestynyt vuonna 2021. Kirjassa esitellään laajasti kaikkien Suomen puolueiden kehityskaaret, jotka ovat johtaneet ne nykypäivän tilanteeseen. Muita viimeaikaisia puoluetutkimuksia on esimerkiksi Matti Välimäen 2019 julkaistu väitöskirja *Politiikkaa kansallisten*,

³⁹ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/>

⁴⁰ Vares 2017, 5.

kansainvälisten ja ideologisten reunaehtojuen puitteissa: Suomalaiset puolueet ja maahanmuutto 1973–2015, joka on tyyliltään hyvin samanlainen kuin tämä tutkielma tarkastellessaan eri puolueiden linjoissa tapahtuneita muutoksia yhdellä politiikan osa-alueella. Muita merkittäviä puoluetutkimuksen teoksia ovat puolueiden historiasta tehdyt yleisteokset. Näiden käsittelyjaksot ovat kuitenkin jääneet vuosikymmenten päähän nykyajasta.

Puolueohjelmat ovat alusta, jossa puolueet pääsevät esittelemään keskeisiä tavoitteitaan ja aatteellisia uskomuksiaan eri politiikan aiheista. Ne auttavat myös äänestäjiä erottamaan puolueet toisistaan. Suomen puoluelaki vaatii, että jokaisella puolueella on oltava yleisohjelma.⁴¹ Ensimmäisenä erityisesti puolueohjelmiin keskittyvänä tutkimuksena Suomessa pidetään Olavi Borgin väitöskirjaa *Suomen puolueideologiat*, joka on ilmestynyt vuonna 1965. Borg hahmotteli ensimmäisiä ohjelmien kategorisointeja, kuten niiden jako periaateohjelmiin ja toimintaohjelmiin. Toimintaohjelmat hän jakoi vielä erityisohjelmiin ja kampanja- eli vaaliohjelmiin. Borg keskittyi tutkimuksessaan vaalilupausten ja käytännön suhteeseen, sekä siitä esitettyyn kritiikkiin.⁴² Tämän jälkeen ohjelmatutkimus eli hiljaiseloa, kunnes 80-luvulla siirryttiin lupausten ja käytännön vertailusta tutkimaan puolueohjelmia tutkimuskohteina sinänsä.⁴³

Toinen merkittävä puolueohjelmiin keskittyvä tutkimus on Eeva Aarnion 1998 ilmestynyt väitöskirja *Päämäärät liikkeessä: puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle*. Aarnio tarkastelee sekä puolueohjelmissä itsessään että niiden tutkimuksessa tapahtuneita muutoksia. Hän jakaa puolueohjelmien tutkimuksen kahteen löyhään ryhmään. Ohjelmia voidaan tarkastella perinteisesti puolueiden toimintaa normeeraavina ja ominaispiirteitä määrittälevinä teksteinä, jolloin huomiota kiinnitetään ohjelmien ajankohtaiseen sisältöön. Vaihtoehtoisesti ohjelmia voidaan tulkita kuvauksena tietyn hetken poliittisesta kulttuurista. Tähän lasketaan mukaan myös ohjelmien lingvistinen tarkastelu. Keskeistä erottelussa on se, nähdääkö ohjelman ohjaavan toimintaa vai mielletäänkö se itsessään toiminnaksi.⁴⁴ Erkkä Railon mukaan ohjelmien avulla ”potentiaalisia kannattajia ohjataan ja houkutellaan suhtautumaan tietyllä tavalla

---

⁴¹ ”Puoluelaki”. Finlexin verkkosivut. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1969/19690010> [sivu luettu 05.12.2023]

⁴² Borg 1965, 17–18, 22–23.

⁴³ Aarnio 1998, 21.

⁴⁴ Ibid., 21–22.

todellisuuden ilmiöihin”.⁴⁵ Ohjelmat siis sekä kuvaavat sen hetkistä poliittista ilmapiiriä että ovat puolueille alusta, jolla vaikuttaa äänestäjien ajatteluun. Myös Borg näki, että puolueohjelmien tarkastelussa pitää ottaa huomioon ohjelman tavoitteet, sekä sen aikainen ympäristö ja konteksti.⁴⁶

Pertti Lappalainen on vuonna 2006 kokoelmateokseen *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua* kirjoittamassaan artikkelissa tarkastellut puolueohjelmien merkitystä 2000-luvulla. Lappalainen aloittaa artikkelin esittelemällä useita eri tapauksia, joissa puolueet ovat pettäneet vaalilupauksensa. Lappalaisen mukaan syy lupauksen pettämiselle on politiikan tilannesidonaisuus. Vaaliohjelmat tehdään koko eduskuntakaudelle, mutta politiikassa nousee aina esiin odottamattomia ja ainutlaatuisia ongelmia, joita ei vaaliohjelmiä tehdessä voi ennustaa. Odottamattomiin ongelmiin vastatessa puolueet saattavat joutua pettämään vaalilupauksensa. Poliitiikan tilannesidonaisuus on nykyajan globaalissa maailmassa vielä korostunut entisestään. Tämä on johtanut ohjelmien yleisösuhteen muutokseen.⁴⁷

Aikaisemmin puolueet pyrkivät profiloitumaan ohjelmissaan ideologiansa avulla, ja ne sisälsivät ”voimakkaita ideologisia arvokannanottoja”. 60-luvulta alkaen ohjelmissa tapahtui kuitenkin yleisösuhteen muutos. Puolueet alkoivat muuttua yleispuolueiksi, jotka keskittyivät ohjelmissaan koko äänestäjäkuntaa kiinnostaviin asioihin. Tämän kehityksen päätöspistettä on kuvattu ”puolueiden muuttumisella niin sanotuiksi kartellipuolueiksi”. Tästä näkökulmasta katsottuna puolueiden ohjelmat näyttävät ”samankaltaisilta, ympäröityöreiltä ja merkityksettömiltä”. Kartellipuolueet eivät enää politisoi vaaleja, vaan ne ”kilpailevat yleisillä ja positiivisilla mutta samalla epämääräisillä yhteisillä teemoilla”. Tätä näkemystä on kuitenkin kritisoitu siitä, että näin olettavilta puuttuu ymmärrys puolueohjelmien omaleimaisten erityispiirteiden havaitsemisesta.⁴⁸ Aikaisemmin esitetyistä puoluetutkimuksista esimerkiksi Mickelsson, Välimäki sekä Junger ovat käyttäneet vaaliohjelmiä aineistonaan, mikä osaltaan kertoo ohjelmien keskeisyydestä puolueita tutkittaessa.

Tämän tutkielman primääriaineistona ovat kampanjaohjelmat, joita tarvittaessa laajennetaan periaate- ja erikoisohjelmilla, mikäli niissä on jotain puolueiden ulkopoliittikan linjoja

---

⁴⁵ Railo 2013, 41.

⁴⁶ Borg 1965, 1.

⁴⁷ Lappalainen 2006, 261–263.

⁴⁸ Ibid., 264–270.

täydentävää. Aarnion jaottelussa tutkielma on osa ohjelmien tarkastelua puolueiden toimintaa ja ominaispiirteitä määrittelevänä tekstinä. Niitä siis tarkastellaan kuvauksena puolueen sen hetkisistä poliittisista näkemyksistä. Ohjelmat eivät välttämättä kuvaa sitä, mitä puolueet valtaan päästyään tekisivät, mutta ohjelmissa puolueet esittävät silti ne yleiset politiikan linjat ja asiat, joiden he uskovat olevan äänestäjille tärkeitä. Perussuomalaisten ohjelmien käsittelyä kautta tutkielmassa on myös mahdollista tarkastella sitä, millainen vaikutus perussuomalaisten selvästi ideologisilla ohjelmilla on ollut kartellipuoluekehitykseen.

Vaaliohjelmiä täydentävään aineistoon pätevät samat periaatteet kuin vaaliohjelmiin. Sekä tutkijat että poliitikot pitävät eduskuntakeskusteluja julkisen esiintymisen areenana, joissa esiintyminen on tarkoitettu ulkopuoliselle yleisölle.⁴⁹ Sama pätee myös muuhun politiikkojen julkiseen esiintymiseen, vaikka kohdeyleisöt saattavat olla erilaisia esimerkiksi puoluelehdissä ja yleisessä jakelussa olevissa lehdissä. Nämä ovat areenoita, joissa puolueet muotoilevat näkemyksensä johonkin päivänpolttavaan aiheeseen kulloisellekin yleisölle sopivaksi. Näkemykset eivät välttämättä kuvaa puolueiden todellista toimintaa, mutta ne auttavat ymmärtämään puolueiden yleisiä näkemyksiä.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkielman keskeinen tutkimusmetodi on aineistolähtöinen laadullinen sisällönanalyysi. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tekemään yleistyksiä tai yleisiä teorioita, vaan enemmänkin selittämään mitä aineisto jostain yksittäisestä ilmiöstä kertoo.⁵⁰

Historiantutkimuksessa ilmiöt ovat lähtökohtaisesti ainutlaatuisia. Aikaisemmissa populistipuolueiden ulkopoliitikasta tehdyissä tutkimuksissa oli huomattu näiden välillä yhtäläisyyksiä, mutta parhaiten niiden linjat selittyivät ympäristön ominaispiirteillä. Myös perussuomalaisten ulkopoliitikkaa on tällöin hedelmällisintä tarkastella sen omassa ympäristössä tapahtuneena ainutlaatuisena ilmiönä. Linjojen analysoinnissa hyödynnetään aikaisempaa tutkimusta, mutta ne eivät anna kokonaiskuvaa kehityksestä, joten tutkielman aihetta lähestytään aineiston kautta.

Aineistolähtöisessä tutkimuksessa pääpaino on itse aineistossa, eivätkä analyysiyksiköt ole ennalta määrättyjä, jolloin teksti rakentuu aineiston kautta.⁵¹ Tutkielma siis rakentuu sen

---

⁴⁹ Pekonen 2011, 102–103,106; Wiberg ja Koura 1996, 215.

⁵⁰ Kananen 2014, 16.

⁵¹ ”Aineisto- ja teorialähtöisyys”. Tietoarkiston verkkosivut.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html [sivu luettu 09.10.2023]

ympäri, millaisena perussuomalaisten ulkopoliittikan linjojen kehitys näkyy aineistossa. Sisällönanalyysissä taas keskitytään siihen, mistä teemoista, asioista ja aiheista aineistossa puhutaan. Tämän avulla luodaan selkeä kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan.⁵² Sisällönanalyysin avulla erottelen aineistosta keskeiset ulkopoliittikan teemat, ja tarkastelen niissä tapahtuneita muutoksia. Sisällönanalyysi ei perustu yhteiselle teoreettiselle ajattelulle, eivätkä sitä ohjaa yhteiset säännöt tai käsitteet.⁵³ Aineiston erottelu on tutkielmassa tehty johdannossa määriteltyjen rajojen ja tavoitteiden perusteella. Ulla Graneheim, Britt-Marie Lindgren ja Berit Lundman jakavat laadullisen sisällönanalyysin kahteen eri analysointitapaan. Ensimmäisen analyysitavan avulla on tarkoitus kuvata aineistossa olevaa sisältöä sellaisena kuin se on. Toisen tavan avulla taas on tarkoitus etsiä aineistosta piileviä sisältöjä tai tehdä siitä tulkintoja.⁵⁴ Tämän tutkielman keskeinen tavoite on tulkita linjojen muutosten vaikutuksia sekä muutosten taustalla olevia syitä pelkän luetteloimisen sijaan.

Samaa tutkimusmetodia on käyttänyt myös Välimäki tarkastellessaan puolueiden maahanmuuttolinjoja: ”[tutkimus] sijoittuu poliittisen historian laajan empiirisen aineiston tarkasteluun pohjaavaan, lähdekriittiseen, jatkuvuuksia ja muutoksia sekä kontekstien tulkintaa ja vaikutusta painottavaan lähestymistapaan.”⁵⁵ Myös Mickelsson keskittyi Suomen puolueiden historiaa käsittelevässä kirjassaan linjoissa tapahtuneisiin muutoksiin, ja piti kontekstia muutosten keskeisenä selittäjänä: ”Tämän kirjan perusoletuksena on, että puolueiden muutoksiin ovat vaikuttaneet puolueiden ulkopuoliset tekijät.”⁵⁶ Kumpikin tutkija piti siis keskeisenä puolueiden linjoissa tapahtuneita muutoksia, joita selittää konteksti, eli puolueiden muutosten aikainen ympäristö, sekä sen tapahtumat. Valitsemani tutkimusmetodin ja näkökulman kautta luon kokonaiskuvan siitä kehityksestä ja muutoksesta, joka perussuomalaisten ulkopoliittikan linjoissa on tapahtunut, sekä tulkiten sitä ympäristöä, joka muutokset on aiheuttanut.

Perussuomalaisten kehityksen taustalla olevan ainutlaatuisen kontekstin ymmärtämiseksi tutkielmassa tarkastellaan myös pääpuolueiden ulkopoliittikan linjoja. Keskeinen metodi niiden käsittelyssä on laadullinen sisällönanalyysi, jonka avulla kiinnitetään huomiota perussuomalaisten linjojen kannalta olennaisimpiin asioihin. Eri puolueiden linjojen

---

⁵² “Laadullinen sisällönanalyysi”. Tietoarkiston verkkosivut.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/> [sivu luettu 09.10.2023]

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Graneheim, Lindgren ja Lundman 2017, 29–34.

⁵⁵ Välimäki 2019, 38.

⁵⁶ Mickelsson 2021, 29.

vaikutusten, muutosten ja erojen havainnoimiseksi tutkielmassa käytetään tarvittaessa apuna myös laadullista vertailumenetelmää, jossa puolueiden kehitystä vertaillaan toisiinsa. Vertailun tekemisen pohjana on Jukka Kekkonen määrittelemä ”vertaileva tutkimusintressi”. Kekkonen mukaan vertailun kohteet, ja niiden syvällisyys voi vaihdella niin paljon, ettei pitäisi puhua mistään erityisestä vertailumetodista. Vertailuja pitäisi sen sijaan tehdä aineiston ja tutkimuskysymyksen mukaisesti.⁵⁷ Tutkielman aineistoa ei siis lähtökohtaisesti lähestytä vertailun kautta, vaan sitä käytetään metodina silloin, kun sen avulla on helpompi havainnollistaa linjoissa tapahtuneita muutoksia sekä linjojen vaikutuksia toisiinsa.

Koska puolueohjelmat pyrkivät vaikuttamaan äänestäjiin, on niitä mahdollista tarkastella myös muilla tutkimusmetodeilla. Populismien ohuen ideologian takia retoriikka on populistipuolueille vielä erityisen tärkeää, ja tässäkin tutkielmassa sen analyysi on osa tulkintaa. Tämä on kuitenkin ollut hyvin suosittu näkökulma populistipuolueita tutkittaessa, ja se on saanut osakseen kritiikkiä.⁵⁸ Liiallinen keskittyminen populismiin voi häivyttää sen, mitä tiheään ideologiaan liittyviä konkreettisia tavoitteita ja linjoja populistipuolueiden retoriikan alla todella on. Sisällönanalyysin avulla tässä tutkielmassa on tarkoitus päästä käsiksi näihin muuttuvan retoriikan alla oleviin todellisiin linjoihin ja tavoitteisiin. Tutkimusmetodin joustavuuden takia se soveltuu hyvin myös tutkimuskohteen tarkasteluun ainutlaatuisena historiallisena ilmiönä, jossa aineistosta etsittävä ulkopolitiikka on määritelty perussuomalaisten kautta. Välimäen mukaan puolueiden ohjelmat kuvaavat usein niiden pitkäaikaisia tavoitteita, ja uusienkin asioiden kohdalla puolueiden argumentointi perustuu niiden vakiintuneisiin ajatusmalleihin.⁵⁹ Tämän tutkielman pitkän aikavälin kuvaus perussuomalaisten ohjelmista löytyvästä ulkopolitiikasta antaa kattavan yleiskuvauksen perussuomalaisten ulkopolitiikasta, ja sen taustalla olevasta tiheästä ideologiasta.

---

⁵⁷ Kekkonen 2008, 33–34.

⁵⁸ Jokisipilä 2021, 26.

⁵⁹ Välimäki 2019, 33.

3 1995–2003: Perussuomalaisten syntymä ja ideologian muotoutuminen politiikan marginaalissa

3.1 1995 perussuomalaisten ensimmäinen yleisohjelma

Suomen Maaseudun Puolue (SMP) oli pientalonpoikien asiaa ajava protestipuolue, joka syntyi 50-luvun loppupuolella ja hajosi 90-luvulla. Puolue oli rakentunut karismaattisen ja rääväsuuisena pidetyn Veikko Vennamon ympärille, joka oli toiminut Maalaisliiton ministerinä, kunnes oli riitautunut Kekkonen kanssa. SMP sai paljon julkisuutta protestipuolueena, joka kritisoi kovasanaisesti muita puolueita ja pyrki profiloitumaan kansanäänitorveksi eliittiä vastaan. Puolue hajosi kuitenkin rahaongelmien takia vuonna 1995, jolloin keskusta oli nopeasti värvännyt puolueen avainhenkilöt omiin riveihinsä. Myös kansanedustaja Raimo Vistbackaa sekä SMP:n vanhaa puoluesihteerä Timo Soinia olivat eri puolueet lähestyneet, mutta he eivät olleet valmiita loikkaamaan. SMP:n kentältä olikin tullut toiveita uuden puolueen perustamisesta, ja heinäkuussa 1995 Vistbacka, Soini, sekä SMP:n vanha ryhmäsihteerä Kari J. Bärlund pitivät palaverin, jossa he sopivat uuden puolueen perustamisesta. Vistbackasta tuli puolueen puheenjohtaja, ja vaaditut 5000 kannattajakorttia saatiin kerättyä kasaan parissa kuukaudessa. Puolueen runko sekä perustajajäsenet koostuivat vanhoista SMP:n jäsenistä ja kannattajista.⁶⁰

Perussuomalaisten ensimmäisessä puoluekokouksessa hyväksyttiin myös sen ensimmäinen yleisohjelma. Ohjelma oli lyhyt, eikä siinä käytetty SMP:n tapaan populistista retoriikkaa, vaan tyyliään se oli asiapitoinen ja muistutti muiden puolueiden ohjelmia. Ohjelmassa määriteltiin kuitenkin puolueen lähtökohdat. Perussuomalaisten arvopohjana olivat kristillissosialistiset arvot, joissa ”Sosiaalisen tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden on oltava pysyvänä peruseriaatteena yhteiskunnallisessa päätöksenteossa”. Ohjelmassa oli myös kansallismielisiä piirteitä: ”Haluamme olla ennen muuta suomalaisia.”⁶¹ Perussuomalaiset jatkoivatkin SMP:n arvokonservatiivisuuden jalanjäljissä. Populismi ja vastakkainasettelut puuttuivat kuitenkin ohjelmasta, joten puolue vaikutti olevan valmis yhteistyöhön muiden puolueiden kanssa. Perussuomalaisille keskeisinä pysyvät teemat olivat mukana jo ensimmäisessä ohjelmassa, vaikkei niiden sisältö vielä ollutkaan kovin selkeä. Tärkein asia puolueelle oli jo ensimmäisestä ohjelmasta lähtien yhteiskunnan heikoimmassa asemassa

⁶⁰ Soini 2008, 82–85.

⁶¹ ”Oikeutta kansalle - Perussuomalaisen puolueen yleisohjelma”. Perussuomalaisten yleisohjelma, 1995.

olevien auttaminen: ”Päätöksenteon lähtökohdaksi on otettava heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten elämäntilanne.” Toinen tärkeä teema ohjelmassa oli kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantaminen: ”Päätöksenteko on tuotava mahdollisimman lähelle kansalaisia osallistumishalukkuuden takaamiseksi.”⁶²

Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia haluttiin ohjelmassa parantaa laajoilla muutoksilla. Presidentti sekä muut keskeiset virkamiehet tuli valita suorilla vaaleilla. Kunta- ja eduskuntavaaleissa taas ”jokaisen äänestäjän äänen on oltava yhtä arvokas”, mikä puolueen mukaan edellyttäisi ”vaalimme ääntenlaskujärjestelmän uudistamista vaalitulosta paremmin vastaavaksi ja tasauspaikkajärjestelmän käyttöönottoa”.⁶³ Perussuomalaisten sisäisessä toiminnassa jokainen jäsen oli alusta asti tasavertaisesti vaikuttamassa tehtäviin päätöksiin ja valintoihin, mikä tarkoitti kaikille jäsenille automaattista puhe- ja äänioikeutta puoluekokouksissa.⁶⁴ Konkreettisia suunnitelmia ei ohjelmassa esitetty, joten nämä voi tulkita enemmänkin suuntaviivoiksi siitä, millaista kansalaislähtöistä politiikkaa perussuomalaiset halusivat ajaa. Vaikka populistinen retoriikka ja vastakkainasettelut puuttuivat yleisohjelmasta, olivat ”kansan” ja sen ääni keskeisessä asemassa jo ensimmäisestä ohjelmasta lähtien. Tästä näkökulmasta vaalijärjestelmän muutosehdotukset voi tulkita myös kansankosiskeluksi. Kansanäänestyksiä perussuomalaiset eivät nostaneet esiin, vaikka EU-jäsenyydestä sellainen oli juuri järjestetty.

Juuri hyväksytyyn EU-jäsenyyteen perussuomalaiset suhtautuivat positiivisesti: ”Olemme samalla myös kunniamme tuntevia eurooppalaisia. Siihen meillä on oikeus Euroopan Unionin täysivaltaisina jäseninä.” Tämä olikin ensimmäinen ja viimeinen kerta, kun puolue identifioi suomalaiset ohjelmassaan eurooppalaisiksi. Suomen EU-linja ei tässä vaiheessa ollut vielä vakiintunut, ja siihen liittyi paljon kysymyksiä. Perussuomalaisten näkemys EU:n kehityssuunnasta oli kuitenkin selkeä jo ensimmäisestä ohjelmasta lähtien. Puolueen mielestä EU:ta pitäisi kehittää ”itsenäisten kansakuntien liittona - ei liittovaltiona. Kansallista päätösvaltaa ei saa heikentää!” Tästä näkökulmasta perussuomalaiset halusivat Suomen suhtautuvan pidättyvästi unionin yhteiseen puolustuspolitiikkaan, raha- ja veropolitiikkaan sekä sosiaalipolitiikkaan. EU:n lisäksi maahanmuutto oli perussuomalaisille keskeinen teema jo ensimmäisessä ohjelmassa. Suhtautuminen ulkomaalaisiin oli erilainen kuin omaan

---

⁶² Perussuomalaisten yleisohjelma, 1995.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Soini 2008, 85.

kansaan: ”Hyväksymme maatumme rakentamaan ja täällä elämään myös ulkomaalaisia, mutta emme salli kenenkään heistä tulevan tänne vahingoittamaan kansankotiamme.”⁶⁵

Maahanmuuttajat nähtiin ensisijaisesti uhkana, ja heidän piti todistaa oma sopeutumisensa yhteiskuntaan: ”Heidän on hyväksyttävä meidän yhteiskunta- ja oikeusjärjestyksemme, jolloin me puolestaan hyväksymme heidän kulttuurinsa.”⁶⁶ Maahanmuuttajia ei laskettu mukaan esimerkiksi työttömiin tai muihin huono-osaisiin, joiden tilannetta perussuomalaiset halusivat parantaa. Puolueen suhtautuminen tulee lähelle Mudden määritelmää nativismista, jonka ydinajatuksena on, että valtioissa tulisi yksinomaan asua sen alkuperäisväestöä, ja kaikki ulkopuoliset ovat perustavanlaatuisesti uhka valtion homogeenisyydelle.⁶⁷

Perussuomalaisten näkemykset eivät kuitenkaan ole yhtä tiukkoja kuin tässä määritelmässä, koska he olivat valmiita hyväksymään sopeutuvat maahanmuuttajat. Myöskään nativismia lähellä olevaa etnopluralismia, joka korostaa oman etnisyyden tai kulttuurin suojelua ulkopuolisilta, heidän ei tällöin voi nähdä ajavan. Puolueen näkemystä voikin enemmän pitää konservatiivisen kriittisenä tai varovaisena suhtautumisena maahanmuuttoon. Samalla maahanmuuttajat edustavat kuitenkin jo tässä vaiheessa populismin mukaista oman kansan ulkopuolelta tulevaa ryhmää perussuomalaisille.

90-luvulla kasvaneet muuttoliikkeet Suomeen olivat uusi tilanne. Niiden taustalla olivat Jugoslavian hajoamissodat sekä Somalian sisällissota. Pääpuolueet suhtautuivat maahanmuuttoon selvästi myönteisemmin kuin perussuomalaiset. Kokoomuksen mukaan ”Suomen on oltava valmis kantamaan vastuuta ongelmien seurauksista, kuten pakolaisuudesta myös kansallisella tasolla”.⁶⁸ Myös keskustan mielestä ”Muualta Suomeen muuttaneiden tasapuolisen ja ihmisarvoisen kohtelun on oltava osa arvomaailmaamme”.⁶⁹ SDP:n mukaan kasvanut maahanmuutto oli vaikuttanut ”syrjinnän ja rasismien kärjistymiseen ja johtanut vastakkainasetteluun”. Rasismia puolue vastusti ”sen kaikissa ilmenemismuodoissa”. SDP:n tavoitteena oli tehdä Suomesta yhteiskunta, jossa ”kansainvälisyys ymmärretään rikkautena ja maahanmuuttajat voimavarana”.⁷⁰ 90-luvulla kasvavan maahanmuuton vaikutuksia ei vielä tiedetty. Perussuomalaiset erottuivat kuitenkin jo tässä vaiheessa pääpuolueista ottaessaan

---

⁶⁵ Perussuomalaisten yleisohjelma, 1995.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Mudde 2007, 19.

⁶⁸ ”Periaateohjelma”. Kokoomuksen yleisohjelma, 1993.

⁶⁹ ”Keskustan periaatteet”. Keskustan yleisohjelma, 1996.

⁷⁰ ”Kannanotto kansainvälisestä tilanteesta”. SDP:n muu ohjelma, 1996.

pyyteettömän auttamisen sijaan lähtökohdaksi maahanmuutosta koituvat mahdolliset ongelmat.

Mualla Euroopassa tehtyjen tutkimusten perusteella vaihtoehtoiselle maahanmuuttolinjalle oli kysyntää. Eurobarometritutkimuksissa vastaajat ympäri Eurooppa ovat 2000-luvun alusta lähtien pitäneet maahanmuuttoa kaikista tärkeimpänä politiikan kysymyksenä.

Eurooppalaisen sosiaalitutkimuksen vuonna 2003 teettämässä kyselyssä taas puolet vastaajista vastustivat eri rotuun tai etnisyyteen kuuluvia maahanmuuttajia. Samana vuonna myös EU:n laajuudessa kyselyssä 60 % vastaajista näki, että on olemassa rajat sille, kuinka monta muuhun etnisyyteen tai kulttuurin kuuluvaa mahtuu osaksi yhteiskuntaa.⁷¹ Suomessa esimerkiksi Magdalena Jaakkolan tekemässä kyselyssä vuonna 1993 44 % vastanneista halusi ottaa pakolaisia aikaisempaa vähemmän, ja vain 20 % halusi lisätä pakolaisten määrää.⁷² Kriittistä suhtautumista maahanmuuttoon löytyi siis myös Suomesta.

Perussuomalaisten kolmantena ulkopoliittikan tavoitteena oli, että ”Valtion velkaantuminen ulkomaille on kokonaan lopetettava”. Tämä oli puolueen mukaan ”pahin täydellisen itsenäisyytemme uhka”. Velkaantumisen lopettamisen myötä myös ”korkohyöty jää hyödyntämään Suomen kansantaloutta”.⁷³ Näin radikaalin muutoksen ajamisen uutena puolueena voi äänestyskäytäntöjen muuttamisen ohella tulkita kansankosiskeluksi. Sitä voi kuitenkin tarkastella myös puolueen ideologisena näkemyksenä. Tämä seurasi yhtä SMP:n ulkopoliittikan keskeisistä linjoista: ”Kansaamme ei kuitenkaan saa alistaa taloudelliseen riippuvaisuussuhteeseen ulkopuolisista voimista.” Samassa ohjelmassa SMP oli toisaalta myös kritisoinut hallitusta hidastelusta EEC-vapaakauppasopimuksen kanssa.⁷⁴ Myös perussuomalaiset suhtautuivat positiivisesti EU-jäsenyyden saavuttamiseen sekä jonkinasteiseen valtioiden väliseen yhteistyöhön, joten eristäytymispolitiikkaa ei sekään ajanut. Perussuomalaisten ulkopoliittikassa oli alusta lähtien samoja piirteitä kuin muilla oikeistopopulisteilla, kuten kriittinen suhtautuminen talouden globalisaatioon, maahanmuuttoon sekä EU:n päätösvalan kasvuun. Oikeistopopulistien tapaan myös perussuomalaisten kriittisen suhtautumisen taustalla oli kansallisen itsemääräämisoikeuden

---

⁷¹ Liang 2007, 19.

⁷² Jaakkola 2009, 30.

⁷³ Perussuomalaisten yleisohjelma, 1995.

⁷⁴ ”SMP:n ulkopoliittinen erityisohjelma”. SMP:n erityisohjelma, 1973.

puolustaminen. Muukalaisvihamielisiä tai etnopluralistisia näkemyksiä perussuomalaiset eivät kuitenkaan esittäneet.⁷⁵

Perussuomalaisten näkemys kansainvälisestä areenasta on hyvin lähellä kansainvälisten suhteiden tutkimuksen neorealistista koulukuntaa. EU:n vallan sekä kansainvälisten sidosten kasvu nähtiin ennemmin uhkana kuin mahdollisuutena. Puolue ei kuitenkaan näe maailmaa täysin anarkistisena tai voimapolitiikan kautta, vaan perussuomalaiset suhtautuivat positiivisesti löyhään, valtioiden väliseen yhteistyöhön. Puolueen ulkopoliittista linjaa voi selittää myös konstruktivistisellä näkemyksellä puolueettomuuden identiteetistä.

Puolueettomuus oli koko kylmän sodan ajan ollut keskeinen linja Suomen ulkopoliitikassa, ja EU-jäsenyyden kynnykselläkin siitä käytiin keskusteluja kaikissa puolueissa. Tutkimuksessa on perinteisesti perusteltu pienten valtioiden puolueettomuutta niiden halulla turvata suvereniteettinsa pysymällä erossa suurvaltojen välisistä kiistoista.⁷⁶ Suvereniteetti oli ollut keskeinen arvo SMP:n ulkopoliitikassa, ja perussuomalaiset näyttivät jatkavan tällä linjalla.

Kylmän sodan jälkeen kansainvälisten suhteiden liberalismi koulukunnan tutkijat ovat perustelleet pienten valtioiden puolueettomuudesta luopumista kansainvälisen areenan muutoksella. Turvallisuus ei ollut enää ulkopoliitikan keskiössä, vaan puolueettomat valtiot liittyivät liittoutumiin näiden taloudellisten etujen vuoksi. Tätä olivat jäsenyyttä kannattaneet käyttäneet perusteluna myös Suomessa. Myös SMP oli korostanut EEC:n merkitystä taloudelle. Konstruktivismi koulukunnan tutkijat ovat kuitenkin huomauttaneet, että EU:hun liittyneet puolueettomat maat, kuten Irlanti ja Ruotsi, ovat olleet kaikista eurokriittisimpiä maita unionissa, ja suhtautuneet varauksella sen vallan kasvuun. Esimerkiksi Irlannissa EU:n vallan laajenemisen on nähty uhkaavan maan kansallista identiteettiä, ja sitä on verrattu Englannin kolonialismiin.⁷⁷ Myös perussuomalaisten ulkopoliitikan ideologiassa voi nähdä piirteitä konstruktivistisesta puolueettomuudesta, jossa liiallinen kansainvälinen sitoutuminen on uhka suvereniteetille ja suomalaisuuden identiteetille. Toisaalta näiden suojele on keskeistä myös muille oikeistopopulisteille.

Perussuomalaisten ideologinen näkemys ulkopoliitikasta oli jo ensimmäisestä ohjelmasta lähtien hyvin erilainen kuin pääpuolueilla. Kolmen pääpuolueen näkemykset kansainvälisistä suhteista olivat jo 90-luvulla lähellä liberalismia, jossa kansainvälisen yhteistyön sekä

---

⁷⁵ Liang 2007, 8–13.

⁷⁶ Morris ja White 2011, 105.

⁷⁷ Ibid., 105–106.

valtioiden välisten sidosten kasvu lisäävät hyvinvointia ja rauhaa maailmassa. Kokoomuksen mukaan: ”Kansojen välinen lisääntyvä kanssakäyminen ja keskinäinen riippuvuus ovat ne keinot, joilla tulevaisuudessa turvataan kaikille maailman ihmisille elämän perusedellytykset ja mahdollisuudet laadulliseen kasvuun ja osallistumiseen.” Samassa yleisohjelmassa puolue kritisoi valtioiden rajoittamatonta itsemääräämisoikeutta siitä, miten se ”on usein johtanut siihen, että ei ole kyetty ratkaisemaan rauhanomaisesti valtioiden, kansojen ja ihmisten keskinäisiä ristiriitoja”.⁷⁸ Myös SDP korosti kansainvälisen yhteistyön merkitystä: ”Toimimalla laajan ja tehokkaan kansainvälisen yhteistyön kautta SDP:n on mahdollista saada suuriakin yhteiskunnallisia tavoitteita toteutetuksi käytännön politiikan kautta.”⁷⁹ Keskustalle taas ”Talouden, turvallisuuden ja ympäristön vaatimukset edellyttävät kasvavaa taloudellista ja poliittista yhteistyötä kansojen kesken”.⁸⁰

Jo SMP:n kehitys oli ajoittunut samaan ajankohtaan kuin muiden kaupungistumista vastustaneiden ja pientalonpoikien asiaa ajaneiden agraaripopulistipuolueiden yleistyminen Euroopassa.⁸¹ Sekä Liang että Mudde ja Cristóbal Rovira Kaltwasser ovat ajoittaneet oikeistopopulistipuolueiden nousun Euroopassa alkaneen 90-luvulla, mihin myös perussuomalaisten syntymä ajoittuu.⁸² Muun Euroopan tapaan Suomessa alkoivat näihin aikoihin näkymään globalisaation vaikutukset. Suomen syrjäisen sijainnin ja kylmän sodan aikaisen aseman takia globalisaation vaikutukset jäivät kuitenkin vielä vähäisiksi. Tässä kontekstissa perussuomalaisten ideologia näyttää seuraavan enemmän SMP:n konservatiivista perinnettä kuin puhdasta oikeistopopulismia. SMP:n populistinen retoriikka puolueelta kuitenkin puuttui. Tätä selittää perussuomalaisten asema uutena puolueena, jossa sen ideologia oli vasta muotoutumassa. Myös Suomen ulkopoliittinen asema oli täysin uusi kylmän sodan jälkeen, jossa muutkin puolueet olivat vasta sopeutumassa tilanteeseen ja etsimässä linjojaan. Jo tässä vaiheessa pääpuolueiden ja perussuomalaisten ulkopoliittikan ydinajatusten välillä on kuitenkin nähtävissä selkeä globalismi-nationalismi jakolinja.

---

⁷⁸ Kokoomuksen yleisohjelma, 1993.

⁷⁹ SDP:n muu ohjelma, 1996.

⁸⁰ Keskustan yleisohjelma, 1996.

⁸¹ Mudde 2004, 548.

⁸² Liang 2007, 1–4; Mudde ja Kaltwasser 2017, 34.

3.2 1999 eurovaalit

Vuoden 1996 eurovaaleissa sekä 1999 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten kannatus jäi yhteen prosenttiin.⁸³ 1999 vaaleissa puolue onnistui kuitenkin säilyttämään ainoan kansanedustajansa Vistbackan.⁸⁴ Myös vuoden 1999 europarlamenttivaaleissa puolue sai vain 0,79 prosenttia äänistä, eikä saanut edustajia läpi.⁸⁵ Näiden vaalien ohjelmassa perussuomalaiset määrittelivät kuitenkin ensimmäistä kertaa tarkemmin EU-linjansa. Puolueen mukaan EU oli ”vahvistanut entisestään otettaan kansallisvaltiosta”, ja se vastusti ”yksiselitteisesti päätös- ja vaikutusvaltaamme kaventavaa ja taloudellisia rasituksia lisäävää EU:n liittovaltiokehitystä”. Perussuomalaisten mielestä kasvava EU-integraatio heikensi pienten valtioiden vaikutusvaltaa, ja johtaa lopulta ”mammuttimaiseen byrokratiaan ja tehottomuuteen”. Puolue jatkoi tässä ohjelmassa jo aikaisemmin määrittelemäänsä näkemystä EU:n rakenteesta, jonka tuli olla ”löyhä, kansallisvaltioiden välinen liitto”. Unionin tuli hoitaa ”vain sellaisia asioita, joita se kykenee hoitamaan paremmin kuin kansallisvaltiot”.⁸⁶

Perussuomalaisten suhtautuminen unioniin oli muuttunut kriittisemmäksi kuin yleisohjelmassa. EU-integraatio oli ottanut merkittäviä harppauksia ohjelmien välissä olleiden neljän vuoden aikana. Euroopan unionin sopimusta käsittelevissä hallitustenvälisissä neuvotteluissa oli vuonna 1997 hyväksytty Amsterdamin sopimus. Tämä sopimus oli kehittänyt eteenpäin unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, lisännyt määräenemmistö päätösten käyttöä sekä laajentanut Euroopan parlamentin toimivaltaa.⁸⁷ Samalla ajanjaksolla Suomi oli myös liittynyt Euroopan talous- ja rahaliittoon eli Emuun, ja ottanut uudeksi valuutakseen euron. Vaaliohjelmassa perussuomalaiset vastustivat euroa: ”Yhteinen valuutta lisää painetta yhdenmukaistaa vero- ja finanssipolitiikkaa, joka vaarantaa suomalaisen hyvinvointivaltion perustan ja oikeudenmukaisen sosiaalipolitiikan”. Puolue vastusti myös Euroopan parlamentin vallan sekä määräenemmistö päätösten lisäämistä, koska se ”johtaa väistämättä suurten valtioiden vallan kasvuun ja pienten jäsenmaiden kuten Suomen vaikutusvallan supistumiseen”. Perussuomalaisten EU-politiikan ydin muodostui siis integraation ja liittovaltiokehityksen vastustamisesta. Tämän taustalla oli realismin mukainen

---

⁸³ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eurovaaleissa 1996; Tilastokeskus, puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1999.

⁸⁴ Tilastokeskus, puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 1999.

⁸⁵ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eurovaaleissa 1999.

⁸⁶ ”Perussuomalaisten eurovaaliohjelma 1999: PERUSSUOMALAINEN KRIITTISENÄ EUROOPASSA”. Perussuomalaisten vaaliohjelma, 1999.

⁸⁷ Nugent 2010, s. 60–62.

valtiokeskeinen ajattelu, sekä pelko itsemääräämisoikeuden menettämisestä: ”Jäsenmaiden kansallista päätäntävaltaa ei saa heikentää. Suomen etuja ei saa myydä yhteistyön nimissä.”⁸⁸

Perussuomalaiset suhtautuivat samalla tavalla myös unionin yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan: ”Suomen on pääasiassa itse vastattava ulkopoliitikastaan kolmansiin maihin.” Suomen tuli lisäksi itse vastata omasta puolustuksestaan, eikä puolue halunnut ”jonkun toisen maan tai jonkin sotilasliittoutuman joukkoja rajojemme sisäpuolelle”. Tämä oli selkeä kannanotto sekä EU:n turvallisuuspolitiikkaan että Nato-jäsenyyteen. Myöskään kansainvälisessä kriisinhallinnassa ”Rauhantehtäviin EU:n ulkopuolelle ei tule lähettää suomalaisia joukkoja muuten kuin YK:n tai ETYJ:n puitteissa”. Vastapainona EU-integraatiolle perussuomalaiset korostivat YK:n merkitystä sekä ”valtioiden välistä yhteistoimintaa”. Puolueen mielestä ”pohjoismaista yhteistyötä tulisi nykyisestä huomattavasti lisätä. Suomen ja EU:n ei pidä väheksyä ulkopoliitikassaan Venäjän ja Baltian maiden suhteita.”⁸⁹ Perussuomalaiset eivät siis suoraan vastustaneet kansainvälistä yhteistyötä, mutta he halusivat pitää sen valtioiden välisenä ja löyhänä, jottei se uhannut valtioiden itsemääräämisoikeutta.

Itsemääräämisoikeuden sekä kansallisvaltioiden keskeisyys jatkaa puolueen realismia ja puolueettomuutta korostavaa ulkopoliitiikkaa. YK:n merkityksen korostaminen kertoo samalla kuitenkin perussuomalaisten jonkinasteisesta uskosta kansainvälisten järjestöjen toiminnan merkitykseen, mikä seurasi SMP:n aikaisempia linjoja. Myös SMP oli korostanut ulkopoliitikassaan ”aktiivista puolueettomuuspolitiikkaa”. Samalla puolue kuitenkin katsoi, että ”olisi vakavasti harkittava toimenpiteitä YK:n vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi”.⁹⁰ YK:n merkityksen korostaminen sopi kummankin puolueen ideologiaan, koska järjestö keskittyy maailmanlaajuisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien auttamiseen esimerkiksi hätäavun sekä kehitys- ja koulutushankkeiden kautta. Samalla YK korostaa asemaansa itsenäisten valtioiden välisenä keskustelufoorumina. Omilla verkkosivuillaan järjestö toteaa, että ”YK ei siis ole maailmanpoliisi. Yhteistyö perustuu vapaaehtoisuuteen, ja eikä se saa vaikuttaa maiden itsemääräämisoikeuteen.”⁹¹ YK:ta voi siis pitää esimerkkinä

---

⁸⁸ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 1999.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ SMP:n erityisohjelma, 1973.

⁹¹ Yhdistyneiden kansakuntien alueellisen tiedotuskeskuksen verkkosivut. <https://unric.org/fi/yhdistyneet-kansakunnat/> [sivu luettu 17.10.2023]

löyhästä, kansallisvaltioiden välisestä liitosta, jollaiseksi perussuomalaiset halusivat myös EU:n palauttaa.

Perussuomalaisten näkemys EU:n rakenteesta on samanlainen kuin monilla muilla eurooppalaisilla oikeistopopulistipuolueilla. Liangin mukaan oikeistopopulistit kannattavat valtioiden väliseen yhteistyöhön perustuvaa ajatusta ”eurooppalaisten Euroopasta”, mutta vastustivat Yhdysvaltojen tapaisen liittovaltion luomista. Perussuomalaisten tapaan ne siis vastustivat sitä suuntaa, johon EU-integraatiota on viety.⁹² Oikeistopopulistien suhtautuminen YK:hon on ollut vaihtelevampaa. Esimerkiksi Unkarin ja Italian populistijohtajat ovat kritisoineet YK:n toimintaa sekä koko jäsenyyttä järjestössä.⁹³ YK:n nykyinen pääsihteeri taas on puhunut avoimesti kasvavan populismin ja nationalismin uhasta.⁹⁴ Pew Research Center teetti vuonna 2019 maailmanlaajuisen kyselyn, jossa tutkittiin, miten eri jäsenmaiden ihmiset suhtautuivat YK:hon. Osana tutkimusta tarkasteltiin myös, miten populistipuolueiden kannattajat Euroopassa suhtautuivat järjestöön. Kyselyyn vastanneista populistipuolueiden kannattajat suhtautuivat kuudessa Euroopan maassa muita vastaajia kriittisemmin YK:hon, kun taas viidessä maassa populistien kannattajat suhtautuivat muita vastaajia positiivisemmin. 2000-luvun alussa tehtyyn kyselyyn verrattuna näkemykset olivat suurimmaksi osaksi pysyneet samana.⁹⁵ Suhtautuminen järjestöön ei näytä olevan yhtä suorasti yhteydessä oikeistopopulismiin kuin EU:n kohdalla, vaan liittyy enemmän puolueiden omaan kontekstiin. YK oli ollut Suomelle merkittävä ulkopolitiikan alusta jo kylmän sodan aikaan, ja se sopi SMP:n ja perussuomalaisten ideologiaan valtioiden välisenä ja suvereniteettia kunnioittavana kansainvälisen yhteistyön areenana.

Pääpuolueiden vaaliohjelmissa näkemykset EU:sta vaihtelivat. SDP ei ohjelmassaan esittänyt konkreettisia näkemyksiä EU:n rakenteesta tai kehityssuunnasta, mutta halusi suurpiirteisesti lisätä sen ”avoimuutta, demokraattisuutta ja toimintakykyä”. Puolue keskittyi ohjelmassaan enemmän käytännön asioihin. Unionin yhteinen talous oli SDP:lle tärkeä, ja se näki euron käyttöönoton myönteisenä kehityksenä: ”Euron nousu dollarin rinnalle maailmanvaluutaksi

---

⁹² Liang 2007, 12–13.

⁹³ ”For the UN, a rise in populism reveals an old challenge”. *The Wilson Quarterly*, 2018. <https://www.wilsonquarterly.com/quarterly/for-the-un-a-rise-in-populism-reveals-an-old-challenge> [sivu luettu 17.10.2023]

⁹⁴ António Guterresin puhe parlamenttienvälisen liiton kokouksessa 21.02.2019. <https://press.un.org/en/2019/sgsm19468.doc.htm> [sivu luettu 17.10.2023]

⁹⁵ ”United Nations gets mostly positive marks from people around the world”. *Pew Research Center*, 23.09.2019. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/09/23/united-nations-gets-mostly-positive-marks-from-people-around-the-world/> [sivu luettu 17.10.2023]

antaa eurooppalaisille yrityksille etua kansainväliseen kilpailuun ja eurooppalaisille hallituksille vakautta talouspolitiikan tarpeisiin.” Puolueen keskeinen tavoite oli ”täystyöllisyys”, mutta samalla piti suojella työntekijöiden oikeuksia: ”Sosialidemokraattinen työllisyyspolitiikka on yhteistyötä: EU:n hallitusten tiivistä yhteistyötä talouspolitiikassa sekä työmarkkinaosapuolten yhteistyötä työelämän kehittämässä ja tulopolitiikassa.” Toinen keskeinen teema ohjelmassa oli sosiaaliliberalismi. SDP:n mielestä ”Tasa-arvo ja ihmisoikeudet on otettava huomioon kaikessa EU:n päätöksenteossa”. Ohjelman kolmas teema oli unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, jota tuli jatkossakin vahvistaa: ”Euroopan unioni on perustettu turvaamaan rauhaa ja yhteistyötä Euroopassa. Suomen on osallistuttava unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseen niin, että unionin kyky rauhan turvaamiseen vahvistuu.”⁹⁶

Myös kokoomus korosti vaaliohjelmassaan EU:n merkitystä: ”Euroopan unionin jäsenyydellä on ratkaisevan tärkeä merkitys suomalaisten turvallisuudelle, poliittisille vaikutusmahdollisuuksille ja taloudelliselle hyvinvoinnille. EU on suomalaisten tärkein vaikutuskanava eurooppalaisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä.” SDP:stä poiketen puolue halusi muutoksia myös EU:n rakenteeseen. Päätöksentekoa tuli tehostaa ”erityisesti määräenemmistö päätösten käyttöä laajentamalla”. Myös kansalaiset piti saada tehokkaammin osallistumaan EU:ta koskevaan päätöksentekoon. Tehokkain uudistus tämän edistämiseksi olisi ”Euroopan parlamentin valinta suoralla kansanvaalilla”. Kokoomus ei kuitenkaan halunnut lisätä EU:n toimivaltaa, vaan sen oli ennemmin ”keskityttävä nykyisen toimivallan tulokselliseen käyttöön”. Puolueen tavoitteena oli kehittää EU:ta ”taloudellisesti vahvana, oikeudenmukaisena ja ekologisesti kestäväna itsenäisten jäsenvaltioiden liittona”.⁹⁷ Toisin kuin perussuomalaiset, kokoomus suhtautui ohjelmassaan positiivisesti Amsterdamin sopimuksen tuomiin muutoksiin, eikä nähnyt niitä kehityksenä kohti liittovaltiota.

SDP:n tapaan kokoomus keskittyi vaaliohjelmassaan EU:n talouteen, mikä tarkoitti puolueelle ”eurooppalaisen kilpailukyvyyn” vahvistamista, sekä ”sisämarkkinoiden toiminnan tehostamista”. Näitä tavoitteita piti ajaa ”EU-maiden talouspolitiikkojen tiiviimmällä yhteensovittamisella sekä kansallisten työllisyyspolitiikkojen koordinoinnilla”. Myös EMU:n ”syntyminen ja siirtyminen yhteiseen valuuttaan on Kokoomuksen arvion mukaan luonut vahvan perustan EU-maiden menestymiselle avoimessa maailmantaloudessa”. Sosiaali- ja

---

⁹⁶ ”Ihmisten Eurooppa - yhdessä, turvallisesti - Vaalijulistus”. SDP:n vaaliohjelma, 1999.

⁹⁷ ”Tekojen aika myös Euroopassa”. Kokoomuksen vaaliohjelma, 1999.

työllisyyspolitiikka tuli kuitenkin säilyttää kansallisen toimivallan alaisena. Myös EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli kokoomukselle tärkeä: ”EU tarvitsee entistä johdonmukaisempaa ja kokonaisvaltaisempaa ulkosuhdepolitiikkaa.” Puolueen mukaan unionin tuli edistää avointa maailmantaloutta, ja ”pyrittävä ihmisoikeuksien sekä taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristön kannalta kestävä kehityksen edistämiseen”. Tämän lisäksi unionin kriisinhallintakyvyn kehittäminen oli ”kiireellinen haaste EU:lle”.⁹⁸

Keskustan vaaliohjelma erosi selkeästi kahden muun pääpuolueen ohjelmista ja muistutti enemmän perussuomalaisten ohjelmaa. Heti ohjelman alussa puolue puhui ihmiskuntaan kohdistuvista valtavista ongelmista, jotka johtuivat siitä, että ”Aineelliset arvot ovat liiaksi korostuneet henkisten ja yhteisöllisten arvojen kustannuksella”. Keskustan mukaan keskeiset välineet ”ihmisyyden yhteiskunnan rakentamisessa ovat kansanvalta ja hajautus”. Tämä heijastui myös puolueen näkemykseen EU:n rakenteesta. Keskustan mielestä ”unionissa on piirteitä sekä valtioiden välisestä liitosta että liittovaltiosta”, ja sitä pitäisi kehittää ”ensi sijassa valtioiden välisenä liittona. Unionilla tulee olla vain sellaisia tehtäviä, jotka se kykenee hoitamaan paremmin kuin jäsenmaat.” Puolueen mukaan keskeinen päätösvalta unionin rakenteissa ”tulee olla jäsenvaltioilla ja niiden edustajilla”. Perussopimuksia sai muuttaa tai unionin toimivaltaa lisätä vain jäsenvaltioiden yksimielisillä päätöksillä. Myös hallitustenvälisen ministerineuvoston ”asemaa unionin tärkeimpänä toimielimenä tulee vahvistaa ja tärkeimmissä asioissa sen päätöksenteossa tulee noudattaa yksimielisyyden periaatetta”. Yhteisen valuutan käyttöön otossa keskusta näki samanlaisia uhkakuvia kuin perussuomalaiset: ”Rahaliiton syntyminen luo paineita liittovaltiokehityksen suuntaan talouspolitiikan koordinoitutarpeen kasvaessa ja rahapoliittisen päätösvallan siirryttyä Euroopan keskuspankille.”⁹⁹

Toisin kuin perussuomalaiset, keskusta halusi kuitenkin lisätä EU-yhteistyötä muilla politiikan osa-alueilla. Ympäristöpolitiikassa piti siirtyä ”sanoista tekoihin” ja tehdä yhteisiä päätöksiä päästöjen vähentämiseksi. Myös talous- ja työllisyyspolitiikassa tarvittiin yhteisiä linjauksia, joiden tavoitteena on ”taloudellinen ja valuuttapoliittinen vakaus. Samoin on tarpeen hakea sellaisia yhteisiä pelisääntöjä, jotka tukevat työn tekemistä ja työn antamista.” Muiden pääpuolueiden tapaan keskusta halusi myös vahvistaa unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tämän lähtökohtana tuli kuitenkin edelleen olla ”kunkin jäsenvaltion

⁹⁸ Kokoomuksen vaaliohjelma, 1999.

⁹⁹ ”Keskustan Eurooppa-ohjelma”. Keskustan erityisohjelma, 1999.

itsenäinen oikeus päättää omista turvallisuuspoliittisista perusratkaisuistaan”. Suomen piti säilyttää ”puolueettomuutensa ydin”, jonka kautta avautui mahdollisuuksia edistää turvallisuuspoliittista yhteistyötä erityisesti Suomen lähialueilla. Keskustan mielestä EU:lle ei pitänyt kukaan ”luoda omaa puolustusulottuvuutta eikä liioin yhdistää Länsi-Euroopan unionia EU:hun”. Puolue korosti myös Venäjän ja pohjoisen alueen merkitystä, mutta sen tavoitteena oli kehittää näitä osana EU:n yhteistä ulkopoliittikkaa.¹⁰⁰

SDP:n ja kokoomuksen linjat jatkoivat Paavo Lipposen hallituksen jo jäsenyyden alussa lanseeraamaa vahvan integraatio linjaa, jonka tavoitteena oli päästä EU-integraation ytimeen.¹⁰¹ Kumpikin puolue halusi vahvistaa EU-yhteistyötä laajasti eri politiikan osa-alueilla. Samalla puolueet suhtautuivat kuitenkin varovaisesti EU:n kehityssuuntaan. Myös unionin turvallisuuspolitiikassa puolueet puhuivat vain kriisinhallinnasta. Tätä varovaisempaa suhtautumista selittää EU-jäsenyyden tuoreus, jossa puolueiden linjat olivat vasta muotoutumassa. Jäsenyydestä järjestetty kansanäänestys oli ollut tiukka, ja molempien puolueiden sisällä oli ollut myös paljon EU-jäsenyyttä vastustavia.¹⁰² Tämän lisäksi kylmä sota oli juuri päättynyt, joten puolueettomuuden identiteetti vallitsi edelleen voimakkaasti Suomessa. Keskusta suhtautui unioniin vielä muita pääpuolueita varovaisemmin ja halusi asettaa unionin päätöksenteolle sekä integraation laajenemiselle selkeät rajat. Keskustaa kansanäänestys oli jakanut vielä enemmän kuin muita pääpuolueita. Vaikka selkeä enemmistö puoluejohdosta oli ollut jäsenyyden kannalla, kansanäänestyksessä vain 36 % keskustan äänestäjistä oli äänestänyt jäsenyyden puolesta.¹⁰³ Jäsenyyttä vastustettiin etenkin maaseudulla, jossa pelättiin sen vaikutusta kotimaiseen maatalouteen.¹⁰⁴ Näiden kannattajien tyynnyttämiseksi keskusta korosti kansallisen itsemääräämisoikeuden puolustamista EU-politiikassaan.

Suomalaiset eivät kuitenkaan olleet kiinnostuneet eurovaaleista. Äänestysprosentti jäi näissä vaaleissa 31 prosenttiin¹⁰⁵, mikä oli historiallisen alhainen valtakunnallisissa vaaleissa. Myöskään kansanäänestyksen aikainen jakolinja äänestäjien suhtautumisessa EU:hun ei ollut kadonnut. Vuoden 1999 Eurobarometrikyselyssä 43 prosenttia suomalaisista vastaajista näki, että EU-jäsenyydestä oli ollut Suomelle hyötyä, kun taas 40 prosenttia ei pitänyt sitä

---

¹⁰⁰ Keskustan erityisohjelma, 1999.

¹⁰¹ Tiilikainen 2007, 172–173.

¹⁰² Kallenautio 2007, 145–148.

¹⁰³ Tiilikainen 2007, 166.

¹⁰⁴ Raunio 2008, 187.

¹⁰⁵ Tilastokeskus, äänestysprosentti eurovaaleissa 1999.

hyödyllisenä. Toinen kysymys kyselyssä koski luottamusta unioniin, johon vain 36 % suomalaisista vastasi luottavansa siihen jossain määrin. 45 % suomalaisista vastaajista taas ei luottanut unioniin.¹⁰⁶ Tapio Raunion mukaan tämä kansalaisten keskuudessa kytenyt EU-kriittisyys ei ollut päässyt toteutumaan eduskunnassa, jossa puolueet pyrkivät pitämään matalaa profiilia EU-asioista. Osittain tämä kriittinen suhtautuminen purkautui keskustassa, jossa eurovaalien suurimman äänisaaliin keräsivät EU-kriittiset ehdokkaat.¹⁰⁷

Perussuomalaisten voikin nähdä pyrkineen täyttämään tämän äänestäjien keskuuteen jääneen aukon, jolloin kyse oli ideologian lisäksi poliittisesta taktikoinnista. Ideologiset erot pääpuolueiden ja perussuomalaisten välillä näkyivät selvimmin suhtautumisessa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Tämä ei ollut puolueiden kannattajille yhtä tärkeä teema, kuin lähemmäksi sisäpolitiikkaa tulevat asiat, joten pääpuolueiden oli helpompi ajaa siinä liberalismiin mukaista ulkopoliittikkaa. Perussuomalaiset taas suhtautuivat siihenkin kriittisesti, ja näkivät sen uhkaavan valtion suvereniteettia.

3.3 2003 eduskuntavaalit

Vuoden 2003 eduskuntavaalit olivat ensimmäinen käännekohta perussuomalaisille. Puolue sai äänistä 1,6 prosenttia, ja kolme sen ehdokasta pääsi eduskuntaan.¹⁰⁸ Eduskunnassa jatkavan Vistbackan lisäksi valituiksi tulivat Soini ja Tony Halme. Perussuomalaisten vaaliohjelma oli selvästi muuttunut aikaisemmista ohjelmista. Se oli aikaisempaa pidempi, ja yleisten teemojen lisäksi siinä ajettiin enemmän konkreettisia asioita. Suurin muutos oli kuitenkin tapahtunut ohjelman retoriikassa, joka oli nyt selkeästi populistista. Aikaisempien ohjelmien neutraalista asiatekstistä oli siirrytty käyttämään huomiota herättäviä kielikuvia, kuten ”järjestösaaurukset” sekä ”tilikikkailija-uffet”. Ohjelma rakentui nyt vastakkainasetteluiden ja valtapuolueiden kritisoinnin ympärille. Perussuomalaisten tavoitteena oli ”saada uusi suunta Suomelle ja muutos nykyiseen luonnottomaan ja periaatteettomaan hallituspohjaan”. Puolueen mielestä ”Kansalaisista etäännyntynyt valtakoneisto toitottaa kaikissa merkittävässä asioissa, ettei ole olemassa kuin yksi mahdollinen tie ja vaihtoehto - heidän omansa”. Eri mieltä olevat taas leimattiin ”ääriliikkeiden kannattajiksi ja poliittisiksi rettelöitsijöiksi”.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ Standard Eurobarometer 51 – spring 1999, B.28, B.33. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1409> [sivu luettu 23.10.2023]

¹⁰⁷ Raunio 2008, 187–191.

¹⁰⁸ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 2003; Tilastokeskus, puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 2003.

¹⁰⁹ ”Eduskuntavaaliohjelma 2003”. Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2003.

Ohjelmassa kritisoitiin sekä vasemmistoa että oikeistoa. Vasemmiston perussuomalaiset näkivät hylänneen huono-osaiset, ja sen tilalle oli tullut ”kylmä ja perinteestä vieraantunut eurososialistinen etujoukko”. Oikeistolta taas oli ”suosionkalastelu, raha ja omien optioiden ja sijoitusten turvaaminen valtion varoin vienyt pyhyiden tajun”. Perussuomalaiset määrittivät itsensä nyt ”fiksun protestin” puolueeksi sekä populistiksi: ”Perussuomalaiset tulevat vaaleissa pitämään huolen siitä, että kansan kaipaamat ns. populistiset teemat nousevat vaalitaistelussa esiin.” Puolueen tavoitteena oli tarjota kansalaisille ”aito poliittinen vaihtoehto”. Tämän vastakkainasettelun taustalla oli jatkuvasti laskeva äänestysaktiivisuus: ”Kannustamme ihmisiä äänestämään.” Retoriikan koventumisesta huolimatta perussuomalaisten keskeiset linjat eivät olleet muuttuneet. Puolue oli ”pienen ihmisen” asialla kunnioittaen jokaisen ihmisen ihmisarvoa, ja se halusi tarjota ”kaikille mahdollisuuden työntekoon, henkiseen vapauteen sekä sosiaaliseen turvallisuuteen”. Perussuomalaiset halusivat esimerkiksi parantaa kansalaisten oikeusturvaa sekä maksaa työhön kykenemättömille kansalaispalkkaa.¹¹⁰

Nämä ehdotukset koskivat kuitenkin vain omaa kansaa. Maahanmuuttajien piti edelleen todistaa hyödyllisyytensä antamalla ”ammattitaitoisen työpanoksen yhteisen hyvinvointimme luomiseen”. Tämän lisäksi heidän piti omaksua ”kielellemme ja kulttuurillemme sekä pohjoismaisen yhteiskuntajärjestelmämme”. Perussuomalaisten mielestä Suomen tuli jatkossakin itse saada päättää ”kuinka paljon ja mistä tänne maahanmuuttajia ja pakolaisia otetaan”.¹¹¹ Jørgen Goul Andersen ja Tor Bjørklund ovat kutsuneet tätä ajattelutapaa ”hyvinvointisovinismiksi” (welfare chauvinism). Hyvinvointisovinismi on oikeistopopulisteille tyypillinen jaottelu, jossa hyvinvointivaltion hyötyjen pitäisi koskea vain ”meitä” eli omaa kansaa. Ulkopuolelta tulevat maahanmuuttajat taas tuli rajata sen ulkopuolelle.¹¹² Tässä ohjelmassa perussuomalaiset puhuivat myös ”väestö- ja rotuongelmien maailmasta”. Rajoja oman kansan ja muiden välillä ei kuitenkaan vedetty etnisiin perusteisiin. Puolueen perusedellytyksenä oli, että ”maahanmuuttajat tulevat osaksi Suomen kansaa”. Jako tehtiin silti tiukoin kulttuurisiin perusteisiin, eikä perussuomalaisten mielestä Suomessa pitänyt ”suvaita kulttuurillemme vieraita käytäntöjä ja ihmisarvoa loukkaavia perinteitä”.¹¹³

---

¹¹⁰ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2003.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Andersen ja Bjørklund 1990, passim.

¹¹³ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2003.

Näkemyksistä omasta kansasta, sekä sen suojeleminen ulkopuolisilta uhilta, olivat perussuomalaisten ulkopoliittikan ydin. Ensimmäisen yleishjelman tapaan myös tässä ohjelmassa korostettiin suvereniteettia ja omavaraisuutta. Puolue näki EU:n laajentumisen uhkaavan kotimaista maataloutta, jota pitäisi ehdottomasti suojella: ”Kansakunta, joka vaarantaa elintarvikeomavaraisuutensa on muiden armoilla ja tuhon tiellä.” Perussuomalaisten mukaan EU kamppaili myös ”suurtyöttömyyden, väestöongelmien, saasteiden sekä vakavien rikos-, prostituutio- ja päihdeongelmien kanssa. Emme tarvitse emmekä halua niitä tänne tuontitavarana.” Suvereniteetin suojelemiseksi ”Suomalaisten päätösvaltaa ei saa siirtää ylikansallisille elimille, kuten esimerkiksi EU:lle, ilman kansanäänestystä”. Tässä ohjelmassa perussuomalaiset puhuivat ensimmäistä kertaa myös Natosta nimeltä. Puolue ei halunnut Suomea sotilasliittojen jäseneksi, ja mahdollisesta Nato-jäsenyydestä olisi ”ehdottomasti järjestettävä kansanäänestys”.¹¹⁴ Tämän taustalla oli hallituksen ensi vuonna tekemä ulko- ja turvallisuuspolitiikan selonteko, joka oli herättänyt paljon keskustelua Natosta jo vaalien aikaan. Vistbackan mukaan Suomea oltiin Nato-yhteistyön kautta vähitellen hivuttamassa ”Naton siipien suojaan Ahon hallituksen aikoinaan EU-jäsenyyden yhteydessä kehittämällä taktiikalla”.¹¹⁵ Selkeä enemmistö kansasta vastusti kuitenkin edelleen jäsenyyttä, joten kansanäänestyksen ehdottomuudella perussuomalaiset saivat estettyä tämän kehityksen.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan selonteosta käydyssä eduskuntakeskustelussa perussuomalaiset esittelivät tarkemmin turvallisuuspoliittisia linjojaan. Puolueen mielestä EU:n ei pitäisi tavoitella omaa armeijaa tai ”pyrkä kilpailemaan maailmanpoliisin tehtävistä USA:n kanssa”. Perussuomalaiset kritisoivat myös selonteossa korostettua transatlanttisten suhteiden tärkeyttä USA:n kanssa, joka oli Irakin operaatiollaan rikkonut ”räikeästi kansainvälisen oikeuden periaatteita”, ja tehnyt sen ilman YK:n valtuutusta. Suomen ei puolueen mukaan tullut osallistua muihin kuin YK:n valtuuttamiin kriisinhallintaoperaatioihin, ja ”mahdollisimman tiukkaan pysytellä irti kaikista sotilaspoliittisista liittoutumista”. EU:n ja Naton kansainvälisiin operaatioihin osallistuminen johtaisi suomalaisten sotilaiden kuolemiin konflikteissa, ”joihin maallamme ei ole osaa eikä arpaa”. Näihin konflikteihin osallistuminen saattaisi myös kasvattaa terrorismin uhkaa Suomessa.¹¹⁶ Perussuomalaisten turvallisuuspolitiikka perustui siis vahvasti realistiseen näkemykseen kansainvälisestä areenasta, jossa piti toimia itsekkäästi. Puolueettomuus sekä mahdollisimman vähäinen

---

¹¹⁴ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2003.

¹¹⁵ PTK 117/2003 vp, R. Vistbacka, 17.04.2003, 25–27.

¹¹⁶ PTK 97/2004 vp, T. Halme, 28.09.2004, 26–29.

osallistuminen kansainvälisiin konflikteihin pitäisivät oman kansan turvassa. Suvereniteetti oli perussuomalaisille keskeinen arvo ulkopolitiikassa, eikä puolue ollut valmis kevyin perustein loukkaamaan muidenkaan maiden suvereniteettia.

Pääpuolueiden vaaliohjelmissa ulkopolitiikka jäi pieneen rooliin. SDP totesi ohjelmassaan Suomen kansainvälisen aseman olevan ”vahvempi kuin koskaan aikaisemmin”, ja sen ulkopoliittisella linjalla olevan ”kansan suuren enemmistön tuki”. Suomen tuli jatkossakin määrätietoisesti osallistua EU:n päätöksentekoon sekä ”monenkeskiseen yhteistyöhön tasa-arvoisemman maailman rakentamiseksi ja uusien turvallisuussuhkien torjumiseksi”. Puolueen tavoitteena oli myös, että hallitusohjelmaan kirjataan Suomen turvallisuuspolitiikan jatkaminen liittoutumattomuuden ja uskottavan puolustuksen pohjalta. Ensi vaalikaudella tuli kuitenkin keskustella ”Euroopan turvallisuusrakenteiden muutoksista ja Suomen turvallisuuspolitiikan vaihtoehtoista”.¹¹⁷ Kokoomus ei vaaliohjelmassaan puhunut ulkopolitiikasta. Vuotta aikaisemmin puolue oli kuitenkin julkaissut globalisaatiota käsittelevän erityisohjelman, jossa se jatkoi liberalismiin mukaista ulkopolitiikkaa. Globalisaatiokehityksessä kokoomuksen tavoitteena oli ”vapauden, hyvinvoinnin, demokratian, ihmisoikeuksien, turvallisuuden, tasa-arvon ja ympäristön monimuotoisuuden edistäminen maailmanlaajuisesti”. Ohjelmassa keskityttiin erityisesti kehitysmaiden auttamiseen esimerkiksi kehitysavun, velkojen anteeksiantamisen sekä vapaakaupan kautta.¹¹⁸

Samassa ohjelmassa kokoomus esitteli myös näkemyksensä maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta: ”Kansainvälistyvien suomalaisten on hyväksyttävä myös Suomen sisäinen kansainvälistyminen sekä ihmisten ja heidän kulttuuriensa erilaisuus.” Puolueen mukaan Suomi tarvitsi tulevaisuudessa yhä enemmän ulkomaista työvoimaa. Pakolaisten kohdalla taas ”Kansainvälisen yhteisvastuun kantaminen” edellytti suojelua tarvitsevien auttamista. Toisaalta myös maahanmuuttajien oli ”yhteiskunnan jäseniksi” tullessaan opittava noudattamaan sen sääntöjä. Globalisaatiota ei ohjelmassa pidetty pelkästään positiivisena kehityksenä, vaan kokoomus puhui myös sen negatiivisista vaikutuksista esimerkiksi eriarvoistumisen, ympäristöongelmien, rikollisuuden leviämisen sekä demokratian näkökulmista. Samalla globalisaatio herätti kuitenkin ”vahvoja mielikuvia ja reaktioita ympäri

---

¹¹⁷ ”Vaaliohjelma 2003”. SDP:n vaaliohjelma, 2003.

¹¹⁸ ”Globalisaatiokannanotto”. Kokoomuksen erityisohjelma, 2002.

maailmaa”, ja ”perusteltua kritiikkiä” siitä olivat antaneet ”lähinnä tutkijat, kehitysmaiden edustajat sekä tietyt kansalaisjärjestöt”.¹¹⁹

SDP:n ja kokoomuksen ulkopoliittikat jatkoivat samaa globalisaatiomyönteistä linjaa kuin aikaisemmin. Kokoomuksen ja perussuomalaisten erilainen tapa puhua samoista globalisaation negatiivisista vaikutuksista tuo selkeästi esiin ideologiset erot puolueiden välillä. Perussuomalaiset keskittyvät globalisaation negatiivisista vaikutuksista puhuessaan siihen, kuinka ne vaikuttavat Suomeen ja suomalaisiin. Kokoomuksen näkökulma taas on laajempi sen tarkastellessa globalisaation vaikutuksia koko maailman näkökulmasta. Sama näkyy myös maahanmuutossa, jossa kokoomuksen painopiste on pakolaisten hädässä ja ”kansainvälisessä yhteisvastuussa”. Perussuomalaiset taas korostavat maahanmuutosta koituvia negatiivisia vaikutuksia omaan kansaan. Tämä vaikutti myös sanavalintoihin maahanmuuttajien kotouttamisesta. Kokoomus puhui maahanmuuttajien osallistumisesta yhteiskuntaan, kun taas perussuomalaiset puhuivat maahanmuuttajien tulemisesta osaksi omaa kansaa. Samoista asioista puhuttaessakin puolueiden välillä oli selkeä globalismi-nationalismi-jakolinja.

Myös keskustan vaaliohjelmassa ulkopoliittikan osuus jäi lyhyeksi. Muiden pääpuolueiden tapaan keskusta halusi Suomen maailmanlaajuisesti edistävän ”kestävää kehitystä, oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa”.¹²⁰ Puolueen EU-linjoissa tapahtui kuitenkin selkeä muutos tällä vaalikaudella. Keskusta nousi vaalien voittajaksi ja muodosti hallituksen SDP:n kanssa katkaisten sen pitkään jatkuneen oppositiopotken. Hallitusohjelmassa keskustan EU-linjat olivat muuttuneet selvästi myönteisemmiksi. Pelkän valtioiden välisen liiton sijaan unionia haluttiin ohjelmassa kehittää ”sekä jäsenvaltioiden että kansalaisten yhteisönä”. Hallitus oli valmis myös lisäämään määräenemmistöpäätöksiä ”Laajentuvan unionin toimintakyvyn takaamiseksi”. Keskusta oli nyt jopa valmis hyväksymään ”selkeän ja sitovan perusasiakirjan” unionin uudeksi perussopimukseksi.¹²¹ Keskustan EU-linja kääntyi lähes päinvastaiseksi edellisistä eurovaaleista puolueen mukautuessa EU-myönteiseen konsensukseen. Tutkijat ovat selittäneet tätä muutosta pienen maan ulkopoliittikan konsensushakuisuudella.¹²² Jenni Karimäen mukaan:

---

¹¹⁹ Kokoomuksen erityisohjelma, 2002.

¹²⁰ ”Eduskuntavaalit 2003 - Valoisampi vaihtoehto”. Keskustan vaaliohjelma, 2002.

¹²¹ Vanhasen I hallitusohjelma 2003, 6.

¹²² Esim. Tiilikainen 2007, 213; Raunio 2008, 194.

Koska Suomen kansallinen Eurooppa-poliittinen identiteetti on perustunut pienen maan yhtenäiseen, sovitteluvaan esiintymiseen, on keskusta pääministeripuolueena ollessaan mukautunut tähän pitkään linjaan eikä EU-kriittisyyden purkautumiselle kansallisen politiikan kehyksessä ole ollut tilaa.¹²³

Myös Raunio nostaa esiin hallitusvastuun tavoittelun osasyynä puolueiden ideologioiden samankaltaistumiselle.¹²⁴ Vaikka keskustan valtavirta mukautui integraatiomyönteisyyteen, jäi jakolinja elämään puolueen sisällä sekä sen kannattajien keskuudessa. Keskustan sisäinen EU-kriittisyys on kanavoitunut erityisesti eurovaaleissa EU-kriittisten edustajien valitsemiseen.¹²⁵

Myös pääpuolueiden turvallisuuspolitiikassa näkyi konsensushakuisuus. Hallitusohjelmassa turvallisuuspolitiikka perustui edelleen sotilaalliseen liittoutumattomuuteen, mutta ”Hallitus arvioi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kokonaisuutta laajemmin vuonna 2004 valmistuvassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa.”¹²⁶ Selonteossa ei lopulta tehty linjamuutoksia, mutta siitä käydyssä eduskuntakeskustelussa näkyi selkeä muutos pääpuolueiden suhtautumisessa puolueettomuuteen. Keskustan pääministeri Matti Vanhanen piti puheenvuorollaan tärkeänä, että ”Nato-jäsenyyden hakeminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mahdollisuutena”. Tämän lisäksi piti ylläpitää ”puolustusjärjestelmämme valmiutta yhteistoimintaan Naton kanssa”.¹²⁷ Keskustan ryhmäpuheenvuorolla Kauko Juhantalo tarkensi Nato-option ”muodostavan puolustuspolitiikassamme todellisen vaihtoehdon. Sen toteutuminen on kiinni yksinomaan Suomen kansalaisten mielipiteestä.” Keskustan mielestä Natosta pitäisi myös alkaa puhumaan mahdollisuutena vaihtoehdon sijaan, koska vaihtoehto ”tiukasti ymmärrettynä tarkoittaa kokonaan luopumista suomalaisesta järjestelmästä vaihtamalla se puhtaaseen Nato-doktriiniin”.¹²⁸

Myös SDP puhui ryhmäpuheenvuorollaan Naton laajentumisen synnyttämästä vakaudesta. Puolueen mukaan Nato-jäsenyys ”on edelleen vaihtoehtojen joukossa ja liittymisestä päättäminen on ainoastaan meistä itsestämme kiinni”.¹²⁹ Kokoomus halusi viedä Suomen turvallisuuspolitiikan vieläkin pidemmälle. Puolueen mukaan EU:n perustuslailliseen

---

¹²³ Karimäki 2021, 157.

¹²⁴ Raunio 2008, 188.

¹²⁵ Karimäki 2021, 157.

¹²⁶ Vanhasen I hallitusohjelma 2003, 4.

¹²⁷ PTK 97/2004 vp, M. Vanhanen, 28.09.2004, 3–6.

¹²⁸ PTK 97/2004 vp, K. Juhantalo, 28.09.2004, 8–11.

¹²⁹ PTK 97/2004 vp, L. Jaakonsaari, 28.09.2004, 11–13.

sopimukseen kirjattujen turvatakuiden kautta Suomi oli jo ”perinteisessä mielessä luopunut liittoutumattomuudesta, vaikei sotilasliiton jäsen olekaan”. Kokoomuksen mielestä Natosta pitäisi käydä nykyistä avoimempaa ja aktiivisempaa keskustelua, ja sille ”Nato on todellinen vaihtoehto, joka tulevaisuudessa selkiyttäisi ja vahvistaisi kansainvälistä asemaamme sekä turvallisuuttamme”.¹³⁰ Pääpuolueet olivat selvästi valmiita luopumaan puolueettomuudesta. Kokoomuksen näkemys Nato-jäsenyydestä Suomen kansainvälistä asemaa ”selkeyttävänä ja vahvistavana” asiana viittaa siihen, että Naton jäsenyyttä tavoiteltiin samoista syistä kuin aikaisemmin EU-jäsenyyttä. Naton kautta Suomi kiinnittyisi entistä vahvemmin osaksi länttä.¹³¹ Myös liberalismiin näkökulmasta kansainvälisen sotilasliiton jäsenyys lisäisi Suomen turvallisuutta sekä vahvistaisi sen kansainvälistä asemaa. Pääpuolueiden yhdenmukaistuminen selittää osaltaan perussuomalaisten kovempaa retoriikkaa. Perna on kuvannut tätä tilanteeksi, jossa ”syntyi näennäisen epäpoliittinen yhteisen suomalaisen hallituspolitiikan linja, jonka kannalta ei lopultakaan ollut suurta merkitystä sillä, minkä kahden suuren puolueen varaan hallitus rakentui”.¹³²

Tämä oli johtanut äänestäjien välinpitämättömyyteen, mikä näkyi äänestysaktiivisuudessa. Näiden vaalien pienestä noususta huolimatta äänestysprosentti oli tasaisesti laskenut vuodesta 1979 alkaen.¹³³ Perussuomalaiset pyrkivätkin esiintymään todellisena vaihtoehtona pääpuolueiden konsensuslinjalle. Jo puolueen edeltäjä SMP oli saanut parhaimmat vaalituloksensa kriisiaikojen protestipuolueena.¹³⁴ Myös Mari K. Niemi on pitänyt identiteettipolitiikkaa keskeisenä perussuomalaisten menestykselle:

Perussuomalaisten kaltaisen, kilpailijoihinsa verrattuna varsin uuden ja organisaatioltaan heiveröisen tulokaspuolueen keskeinen haaste on identiteettipolitiikassa onnistuminen. Identiteettipolitiikan ytimessä ovat puolueen luonteen ja olemassaolon oikeutuksen sekä menestyksen edellytysten perusteleva.¹³⁵

Osviittaa tällaisesta protestipotentiaalista antoi myös puolueen ehdokkaana valituksi tullut Tony Halme. Kovasta retoriikastaan tunnettu Halme keräsi Helsingin vaalipiirissä 16 390 ääntä, mikä oli vaalipiirin toiseksi suurin tulos.¹³⁶ Halmetta äänestivät erityisesti sellaiset

---

¹³⁰ PTK 97/2004 vp, J. Katainen, 28.09.2004, 13–16.

¹³¹ Raunio ja Saari 2017, 17.

¹³² Perna 2012, 14.

¹³³ Tilastokeskus, äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa 2003.

¹³⁴ Mickelsson 2021, 329.

¹³⁵ Niemi 2012, 328.

¹³⁶ ”Kaikkien ehdokkaiden äänimäärät ja vertausluvut vaalipiireittäin ja puolueittain 2003”. Tilastokeskus, eduskuntavaalit 2003. <https://www.stat.fi/til/evaa/2003/> [sivu luettu 27.10.2023]

betonilähiöistä lähtöisin olevat nuoret miehet, jotka jättivät yleensä äänestämättä.¹³⁷ Kyse ei ollut pelkästään suomalaisesta ilmiöstä, vaan myös keski-Euroopassa radikaalioikeistolaiset puolueet olivat nousseet betonilähiöistä.¹³⁸

---

¹³⁷ ”Tony Halme herätti vaaleissa aiemmin nukkuneita ikäryhmiä”. *Helsingin Sanomat*, 27.12.2003.
<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004191575.html> [sivu luettu 27.10.2023]

¹³⁸ Mickelsson 2021, 298.

4 2004–2009: Hitaan kasvun aika

4.1 2004 eurovaalit

Vuoden 2004 europarlamenttivaalit olivat perussuomalaisille pettymys. Puolue sai vain 0,6 prosenttia äänistä jääden vaalien ainoaksi puolueeksi, joka sai vähemmän ääniä kuin edellisissä eurovaaleissa.¹³⁹ Myös näiden vaalien ohjelma rakentui populistisen retoriikan ja vastakkainasettelujen varaan, mutta se ei tuottanut samanlaista tulosta kuin edellisissä eduskuntavaaleissa. Perussuomalaisten mukaan Suomi oli ollut ”kyyristelylinjalla” unioniin liittymisestään asti, minkä seurauksena ”Suomen kansalliset edut on jyrätty kerta toisensa jälkeen”. Puolue asemoi itsensä nyt myös eurovaaleissa ainoaksi vaihtoehdoksi ”vanhojen puolueiden” konsensuslinjalle: ”Perussuomalaiset tarjoavat Euroopan parlamentin vaaleissa vaihtoehdon vanhojen puolueiden ajamalle EU-kritiikittömälle politiikalle.” Toisin kuin muiden puolueiden ehdokkaat, he eivät olleet ”eurointoilijoita”, vaan heidän ehdokkaansa ”lähtevät häpeilemättä ja selkä suorana puolustamaan Suomen kansan etua ja oikeuksia”. Ohjelman keskeiset linjat eivät olleet muuttuneet. Tärkeintä perussuomalaisille oli edelleen liittovaltiokehityksen pysäyttäminen: ”EU:n valtaa keskittävä ja kansallisvaltiota halveksiva liittovaltiokehitys ehkäistään.” Unionista ei myöskään pitänyt tehdä ”sotilasliittoa, Suomi on aina vastuussa omasta puolustuksestaan”. Perussuomalaisten mielestä EU oli edelleen parhaimmillaan ”talous- ja vapaakauppaliittona. Kansallisvaltioiden Eurooppa on tulevaisuuden, kestävän rauhan, hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen Eurooppa.”¹⁴⁰

Kaikki pääpuolueet olivat mukautuneet EU-myönteisellä linjalla, mikä vahvisti perussuomalaisten mahdollisuutta asemoitua aidosti EU-kriittiseksi vaihtoehdoksi. Suurin muutos oli tapahtunut keskustan linjoissa. Puolueella ei ollut näissä vaaleissa omaa ohjelmaa, vaan se käytti oman europarlamenttiryhmänsä yhteistä ohjelmaa. Tässä ohjelmassa keskusta jatkoi hallitusohjelman linjaa, jossa se luopui liittovaltiokehityksen vastustamisesta ja kansallisvaltioiden välisen yhteistyön korostamisesta. Keskeinen teema ohjelmassa oli EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka, johon puolue halusi laajoja liberalismiin mukaisia muutoksia. Unionin tuli olla ”maailmanlaajuisen yhdentymisen ja ihmiskuntapolitiikan kärjessä”. Tämä tarkoitti keskustalle yhteistyötä EU:n naapureiden kanssa, mutta myös laajempaa

¹³⁹ ”Vahvistettu tulos. Puolueiden äänimäärät ja prosenttiosuus puolueittain europarlamenttivaaleissa 2004, 1999 ja 1996 sekä eduskuntavaaleissa 2003”. Tilastokeskus, europarlamenttivaalit 2004.

<https://www.stat.fi/til/euvaa/2004/> [sivu luettu 14.02.2022]

¹⁴⁰ ”Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2004. Perussuomalaiset puolustavat Suomen kansaa”. *Perussuomalainen*, 05/2004.

ulkopolitiikkaa: ”Meidän on rohkaistava muita maanosia luomaan omia alueellisia turvallisuus- ja kehitysjärjestelmiään ja työskenneltävä niiden kanssa rakentaaksemme parempaa maailmaa meille kaikille.” Myös laajentuvan EU:n tuli ulkorajojen määrittelyn sijaan ”edistää kaikkien eurooppalaisten kansojen yhteistyötä ja yhdentymistä”. Unioni oli alun perin ollut valtioliitto, mutta syventymisen myötä ”siitä on tullut luonteeltaan enemmän ylikansallinen ja federalistinen”.¹⁴¹ Ohjelmassa keskityttiin EU:n ulkopoliittikkaan ja laajenemiseen, jolloin keskusta vältti puhumasta sen kannattajakuntaa jakavista EU-asioista, kuten maatalouspolitiikasta.

SDP halusi vaaliohjelmassaan entistä laajempaa yhteistyötä unionin sisällä. Suurin muutos oli tapahtunut turvallisuuspolitiikassa, jossa EU:sta oli puolueen mukaan kehittymässä turvallisuusyhteisö: ”Unionin jäsenmaat tuntevat keski-näistä solidaarisuutta eivätkä ne ole puolueettomia, jos jokin jäsenmaa on joutunut terro-risti- tai muun ulkopuolisen hyökkäyksen kohteeksi.” Sotilaallisesta konfliktista ei ohjelmassa puhuttu suoraan, mutta SDP:n näkemys EU:n turvallisuusyhteisöstä oli saanut selkeitä sotilasliiton piirteitä. Tässä ohjelmassa puolue otti kantaa myös EU:n perustuslakiin: ”Sosialidemokraatit pitävät perustuslakia välttämättömänä.” SDP:n mukaan se ei kuitenkaan ”muuta unionin luonnetta itsenäisten jäsenvaltioiden liittona, kansalaisten ja jäsenvaltioiden tiiviinä yhteisönä. Perustuslail-la ei muodosteta liittovaltiota vaan tehostetaan ja selkeytetään unionin toimintaa.”¹⁴²

Myös kokoomuksen vaaliohjelma jatkoi EU-myönteistä linjaa. Puolue korosti kuitenkin aikaisempaa enemmän ajavansa erityisesti suomalaisten asiaa unionissa: ”Kokoomus osaa ajaa Suomen ja suomalaisten etuja EU:ssa.” Ohjelmassa myös kritisoitiin joitain EU:n ilmiöitä: ”Tulokseton poliittinen julkilausumatehtailu, huonosti toimiva hallinto ja tehokkaaseen petostentorjuntaan kykenemätön taloushallinto ovat nyky-EU:n kielteisiä ilmiöitä.” Näiden ratkaisemisessa tarvittiin ”suomalaista korruptionvastaista hallintokulttuuria”. Kokoomuksen mielestä EU:n ei edelleenkään tullut päättää kuin sellaisista asioista, joissa ”EU-yhteistyö tuo parempia tuloksia kuin jos jäsenmaat toimisivat yksin”. Lisäksi asioista ”on päätettävä EU:n rakenteissa kaikkien jäsenmaiden, eikä vain suurten kesken”. Muilta osin puolue halusi kuitenkin jatkaa unionin yhteistyön kehittämistä laajasti politiikan eri osa-alueilla. Kokoomuksen näkemys Suomen paikasta unionissa oli säilynyt ennallaan: ”Suomi turvaa etunsa parhaiten EU:n ydinmaana eli olemalla mukana kaikessa

¹⁴¹ ”Laajempi Eurooppa, naapuruus ja maailmanyhteisö”. Keskustan erityisohjelma, 2004.

¹⁴² ”IHMISTEN EUROOPPAAN”. SDP:n vaaliohjelma, 2004.

EU-yhteistyössä.” SDP:n tapaan kokoomus halusi kehittää ”EU:n omaa turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä”, ja näki aikaisemmin selonteossa esittämän kantansa mukaisesti, että Suomi oli jo luopunut liittoutumattomuudesta EU:n turvatakuiden myötä.¹⁴³

SDP ja kokoomus jatkoivat vahvan integraation linjaa, ja puolueet olivat valmiita kokonaan luopumaan puolueettomuudesta. Samalla kokoomus pyrki aikaisempaa enemmän ottamaan huomioon äänestäjien vähäisen kiinnostuksen eurovaaleja kohtaan korostamalla unionin hyötyjä suomalaisille sekä puolustamalla Suomen vaikutusmahdollisuuksia. Keskusta taas oli siirtynyt selvästi EU-myönteiselle linjalle, mutta vältti edelleen asioita, jotka jakoivat sen kannattajakuntaa. Näissä vaaleissa näkyi selkeä EU-myönteinen konsensus pääpuolueiden välillä. Perussuomalaiset olivat jo aikaisemmissa vaaleissa määritelleet EU-kriittisen linjansa, joten näissä vaaleissa puolue keskittyi profiloitumaan aitona vaihtoehtona konsensuslinjalle. Pääpuolueiden ja perussuomalaisten välillä oli nyt selkeä globalismi-nationalismi-jakolinja myös unioniin suhtautumisessa. Perussuomalaisten profiloituminen vaihtoehdoksi EU-politiikassa ei kuitenkaan näkynyt vaalituloksissa, jossa kaikkien muiden paitsi perussuomalaisten kannatus kasvoi. Myös äänestysprosentti nousi 10 prosenttiyksikköä edellisistä eurovaaleista, jääden silti kuitenkin vain 41 prosenttiin.¹⁴⁴

4.2 2007 eduskuntavaalit

Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten kannatus kääntyi jälleen nousuun. Puolue sai äänistä 4,1 prosenttia ja viisi edustajaa eduskuntaan, kasvattaen tällä kertaa kannatustaan kaikista puolueista eniten.¹⁴⁵ Kasvun taustalla olivat edellisen vuoden presidentinvaalit, joissa Soini oli perussuomalaisten ehdokkaana saanut ensimmäisellä kierroksella 3,4 prosenttia äänistä.¹⁴⁶ Vaalien keskeisinä teemoina olivat presidentin valtaoikeudet sekä kysymykset EU:sta ja Natosta, jotka olivat selvästi suosineet perussuomalaisia.¹⁴⁷ Kampanjoinnin aikana puolueen EU-linjat olivat koventuneet. Edellisten eurovaalien huono tulos oli Soinin mukaan johtunut siitä, että

¹⁴³ ”Jotta Suomella menisi paremmin - Kokoomuksen eurovaalijulistus”. Kokoomuksen vaaliohjelma, 2004.

¹⁴⁴ Tilastokeskus, äänestysprosentti eurovaaleissa 2004.

¹⁴⁵ ”Vahvistettu tulos. Kokoomus nousi vaalien voittajaksi, Suomen Keskusta säilytti suurimman puolueen asemansa eduskuntavaaleissa 2007”. Tilastokeskus, eduskuntavaalit 2007. <https://www.stat.fi/til/evaa/2007/> [sivu luettu 03.05.2023]

¹⁴⁶ ”Ennakkotieto. I vaali. Ehdokkaiksi asetetut, heidän äänimääränsä ja osuutensa annetuista äänistä Presidentinvaali 2006”. Tilastokeskuksen verkkosivut, presidentinvaalit 2006. <https://www.stat.fi/til/pvaa/2006/> [sivu luettu 05.11.2023]

¹⁴⁷ Borg 2007, 33.

Puolueen EU-kriittinen linja oli epäselvä. Pitäisi olla joko täysin kielteinen tai täysin myönteinen. Viesti oli epämääräisen kriittinen. Tuolla linjalla ei ollut kannatusta.¹⁴⁸

Soinin kirjoituksissa perussuomalaisten puoluelehteen näkyi puolueen siirtyminen täysin kriittiselle linjalle. Soini halusi osoittaa ”ettei EU ole vankila. Sieltä pääsee pois, kun Suomen kansan suuri enemmistö on sitä mieltä.”¹⁴⁹ Toisessa artikkelissa hän taas esitteli puolueen näkemyksen Suomen paikasta: ”Suomen tulevaisuus on EU:n ulkopuolella. Voimme aivan mainiosti järjestää suhteemme EU:hun Norjan, Sveitsin ja Islannin tapaan.”¹⁵⁰ Konkreettisia keinoja eron saavuttamiseksi Soini ei esittänyt, vaan kyse näytti edelleen olevan profiloitumisesta aidosti kriittiseksi vaihtoehdoksi EU-politiikassa. Soini sai vaaliväittelyiden aikaan myös paljon huomiota mediassa, jonka myötä puolue profiloitui hänen ympärilleen.¹⁵¹ Presidentinvaalien julkisuuden avulla perussuomalaiset saivat populistipuolueiden suosiolle keskeisenä pidetyn vahvan, karismaattisen ja tunnetun johtajan.¹⁵²

Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Soinin suosio jatkui, ja hän sai 19 859 ääntä, mikä oli kolmanneksi eniten koko maassa.¹⁵³ Perussuomalaisten kasvu näkyi vaaliohjelmassa, joka oli jälleen pidempi ja yksityiskohtaisempi kuin aikaisemmin, ja pääpuolueiden tapaan jaettu erillisiin kappaleisiin. Ohjelmassa hyökättiin edelleen vanhoja puolueita ja eliittiä vastaan, mutta se ei ollut enää pelkkä protesti, vaan perussuomalaiset keskittyivät aikaisempaa enemmän omiin linjoihinsa.¹⁵⁴ Tässä muutoksessa on yhtäläisyyksiä populismin tutkimuksessa esitetyn maltillistumisteorian kanssa (the inclusion-moderation thesis). Teorian mukaan populistipuolueiden retoriikka ajan myötä maltillistuu, jotta ne pääsevät mukaan hallituskoalitioihin.¹⁵⁵ Soinin mukaan puolue oli näissä vaaleissa koittanut ottaa erityisesti huomioon keski-ikäiset naiset¹⁵⁶, joten taustalla oli myös laajemman kannattajakunnan tavoittelu. Empiirinen näyttö maltillistumisteorian mukaisesta muutoksesta populistipuolueiden retoriikassa on kuitenkin jäänyt vähäiseksi.¹⁵⁷ Vaikka perussuomalaisten ohjelma rakentui enemmän sen omien linjojen ympärille, olivat nämä linjat monelta osin

¹⁴⁸ ”Tyly tulos”. *Perussuomalainen*, 06/2004.

¹⁴⁹ ”Presidenttiehdokkaasi Timo Soini”. *Perussuomalainen*, 12/2005.

¹⁵⁰ ”Populismi tunkeutuu presidentinvaaliin”. *Perussuomalainen*, 09/2005.

¹⁵¹ Virtanen 2021, 126–127.

¹⁵² Mudde ja Kaltwasser 2017, 97.

¹⁵³ ”Vahvistettu tulos. Kaikkien ehdokkaiden äänimäärät ja vertaisluvut vaalipiireittäin ja puolueittain eduskuntavaaleissa 2007”. Tilastokeskuksen verkkosivut, eduskuntavaalit 2007.

¹⁵⁴ ”Eduskuntavaaliohjelma 2007: Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta!” Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2006.

¹⁵⁵ Schwörer 2021, 468.

¹⁵⁶ Virtanen 2021, 131.

¹⁵⁷ Schwörer 2021, 468.

radikaalimpia kuin aikaisemmin. Puolue myös perusteli edelleen linjojaan voimakkaiden vastakkainasettelujen avulla.

Vaaliohjelman sisäpolitiikkaa käsittelevissä kappaleissa perussuomalaiset ottivat kantaa useisiin uusiin aiheisiin. Huono-osaisten asian ajaminen säilyi kuitenkin edelleen ohjelmassa keskeisenä. Myös ulkopolitiikan asioita käsiteltiin ohjelmassa enemmän kuin aikaisemmin. Toisin kuin edellisissä eduskuntavaaleissa, tässä ohjelmassa oli kokonaan oma kappale EU:sta. Tämän taustalla näkyy puolueen presidentinvaaleissa saavuttaman suosion vaikutus. EU-kriittisyys oli myös yleisesti lisääntynyt Euroopassa ja saanut paljon julkisuutta, kun unionin perustuslaki oli hylätty Irlannin ja Ranskan vuonna 2005 järjestetyissä kansanäänestyksissä. Perussuomalaisten EU-politiikka oli siirtynyt Soinin aikaisemmin esittelemälle täysin kriittiselle linjalle. Puolueen mukaan kylmän sodan maailmassa eläneet ”kumartajapolitiikot” olivat ”pelottelun” ja ”valtavan propagandan” avulla saaneet suomalaiset äänestämään jäsenyyden puolesta. Kylmän sodan maailmasta oli kuitenkin siirrytty ”globaaliin markkinatalouteen, jossa ei enää tunneta mitään varsinaisia jakolinjoja, vaan jokainen maa kilpailee omilla eväillään”. EU oli puolueen mukaan todellisuudessa ”ökykapitalistinen hanke, jolla yritetään täyttää suurpääomapiirien taskut rahasta ja vastaavasti luoda Eurooppaan arvotyhjiö, jossa vain rahalla on väliä”.¹⁵⁸

Ohjelmassa jatkui myös mallioppilaslinjan kritisointi, jonka tulokset olivat perussuomalaisten mukaan ”itse asiassa hyvin laihat”. Suomen painoarvo unionissa oli jatkuvasti laskenut. Puolue nosti esiin myös Suomen 10 vuotta jatkuneen aseman nettomaksajana, vaikka EU:n kannattajat ”samaa aikaan kehuskelevat erilaisilla projekteilla, joihin on saatu EU-rahaa”, ja tuloerot olivat jatkuvassa kasvussa. Unionin vähäisistä hyödyistä huolimatta kansalaisten esittämä EU-kritiikki oli leimattu ”tiedon puutteesta johtuvaksi ja järjenvastaiseksi. Suomeksi sanottuna, kansalaisten ”tyhmyydestä” johtuvaksi.” Suomen yhä heikentyvän aseman takia perussuomalaiset ajoivat ”kaikkia sellaisia päätösehdotuksia, joilla EU:n valtaa jäsenmaidensa asioihin vähennettäisiin”. Puolueen mukaan ”pelkkä jäsenyys Euroopan talousyhteisössä ETA:ssa olisi taannut suomalaisille nykyisenkaltaiset korot ja maallemme vähintään nykyisenkaltaisen taloustilanteen”.¹⁵⁹ Tämä oli jälleen viittaus sellaisen EU-eron mahdollisuuteen, jossa Suomi säilyttäisi unionin positiiviset vaikutukset.

---

¹⁵⁸ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2006.

¹⁵⁹ Ibid.

Perussuomalaisten täysin kriittinen linja muodostui siis EU-jäsenyyden negatiivisiin vaikutuksiin keskittymisestä sekä EU-eron esittelystä todellisena vaihtoehtona. Kasvaneesta EU-vastaisuudesta huolimatta ohjelmassa ei suoraan ajettu EU-eroa. Tämän taustalla voi nähdä Soinin aikaisemmin mainitseman ”kansan suuren enemmistön” mielipiteen. EVA:n vuonna 2006 ja 2008 tekemistä kyselyistä käy ilmi, että vaikka EU-eroa kannattavien määrä oli kasvanut, halusi selkeä enemmistö vastaajista Suomen edelleen pysyvän unionissa.¹⁶⁰ Perussuomalaisten ero puheiden tavoitteena näytti olevan profiloituminen aidosti EU-vastaiseksi puolueeksi, joka oli sopivassa tilanteessa valmis ajamaan eroa unionista. Myös voimistuneen vastakkainasettelun, jossa koko EU esitettiin ”ökykapitalistisen” eliitin juonena, voi nähdä liittyvän tähän profiloitumiseen. EU oli eliitin juoni, jota kansan asialla olevat perussuomalaiset vastustivat. Teoriat siitä, ketkä todella johtavat EU:ta, ovat olleet yleisiä Euroopan oikeistopopulistipuolueille. Nämä ”todelliset johtajat” on sovitettu puolueiden omaan ympäristöön, ideologiaan ja historiaan liittyviin vastakkainasetteluihin. Esimerkiksi saksalainen Die Republikaner on pitänyt unionia Yhdysvaltojen juonena Saksan ja Euroopan kontrolloimiseksi. Tšekki ja Puolan populistipuolueet taas ovat pitäneet EU:ta Saksan juonena Euroopan kontrolloimiseksi.¹⁶¹ Perussuomalaisille unionin pitäminen ”ökykapitalistien” juonena sopi vastakkainasetteluun, jossa se esiintyi huono-osaisten ja köyhien asialla.

Turvallisuuspolitiikka jatkoi ohjelmassa puolueen selonteon eduskuntakäsittelyssä esittelemiä linjoja. Perussuomalaiset syyttivät jälleen ”poliittista, tiedotuksellista ja sotilaallista eliittiä” niiden aloittamasta ”mielipidemuokkauksesta” kohti Nato-jäsenyyttä. Suomea valmisteltiin jäsenyyteen ”heikentämällä puolustusvoimien rahoitus pohjaa merkittävästi, jolloin nykyinen puolustusratkaisumme joutuu luonnollisesti kyseenalaiseen valoon”. Puolueen mukaan Nato-jäsenyys lisäisi terrorismin uhkaa sekä saattaisi johtaa tilanteeseen, jossa ”ulkopoliittinen liikkumavaramme kaventuisi esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa Naton ja naapurimaamme Venäjän edut olisivat jossakin muualla maailmassa vastakkaiset”.¹⁶²

Perussuomalaisten Nato-jäsenyyden vastustuksen taustalla oli siis edelleen realismin mukainen näkemys puolueettomuudesta, jossa Suomelle oli edullisinta pysyä ulkopuolella sotilasliitoista sekä kansainvälisistä konflikteista. Kriisinhallintaoperaatioihin tuli osallistua vain YK:n mandaatilla. Näkemys kansainvälisen areenan anarkistisuudesta vaikutti edelleen

---

¹⁶⁰ ”Suomen pitäisi erota EU:sta”. EVA:n arvopankki 2006, 2008. <https://arvopankki.eva.fi/perusnakyma.php?q=17> [sivu luettu 14.11.2023]

¹⁶¹ Liang 2007, 12.

¹⁶² Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2006.

myös perussuomalaisten maatalous- ja elintarvikepolitiikkaan, joissa tärkeintä oli ”Kotimainen omavaraisuus puhtaiden elintarvikkeiden tuotannossa”.¹⁶³

Puolueen maahanmuuttolinja oli ohjelmassa muuttunut entistä kriittisemmäksi. Pakolaisten kohdalla perussuomalaiset vaativat ”tiukkaa linjaa”. Todellisessa hädässä olevia piti yhä auttaa, mutta ”pakolaiskiintiöitä ei mielestämme pitäisi kuitenkaan kasvattaa”. Myös kielteisen turvapaikkapäätöksen toisessa EU-maassa saaneet oli ”pikakäännytettävä välittömästi”. Perussuomalaiset halusivat maahanmuuttopolitiikan keskeisenä ajatuksena olevan ”maassa maan tavalla”. Maahanmuuttajia ei pitänyt ottaa ”ikään kuin työvoimareserviksi nostamaan erilaisia tukiaisia”, eikä valtion varoja pitänyt käyttää heidän oman kulttuurinsa vaalimiseen. Koska nykyisiäkään maahanmuuttajia ei ollut integroitu kunnolla, oli perussuomalaisten mukaan Suomeen alkanut muodostua Ruotsin mallin mukaisia ”kulttuureita kulttuurissa”. Suuressa mittakaavassa maahanmuutto saattaisi ajaa ”alkuperäisen suomalaisen kulttuurin lopulta uhanalaiseen asemaan”. Tässä ohjelmassa perussuomalaiset kritisoivat myös kehitysapua: ”Euromääräinen kehitysapu on noussut hurjaa vauhtia [...] Mikään muu määräraha Suomen budjetissa ei nouse automaattisesti BKT:n mukaan.” Suomen kehitysapolitiikka oli puolueen mukaan ”punavihreä puuhamaa [...] josta ei saa sanoa mitään kriittistä”.¹⁶⁴

Perussuomalaisten retoriikka oli koventunut ja muistutti enemmän muita oikeistopopulistipuolueita. Maahanmuuttopolitiikka oli saanut entistä enemmän etnopluralistisia piirteitä, vaikka perussuomalaiset puhuivat edelleen etnisyyksien sijaan eri kulttuureista. Muutosten taustalla näkyy Tony Halmeen retoriikan avulla saavutettu suosio edellisissä eduskuntavaaleissa. Koventuneesta retoriikasta huolimatta puolueen keskeiset ulkopoliittiset linjat eivät olleet muuttuneet. Radikaalimmilta vaikuttavia näkemyksiä selittääkin osaltaan se, että tässä ohjelmassa puolue tarkensi ja perusteli laajemmin jo aikaisemmissa ohjelmissa esittelemiä linjojaan. Perussuomalaisten ulkopoliittisen ideologia perustui edelleen realismiin mukaiseen näkemykseen kansainvälisestä areenasta kilpailuna, jossa oma kansa piti aina asettaa etusijalle. Puolueen voimistunutta vastakkainasettelua selittää myös Suomen poliittinen tilanne. Jo presidentinvaaleissa Soini oli saanut paljon huomiota nostamalla esiin pääpuolueille vaikeita ulkopoliittisen kysymyksiä. Sama tilanne näytti jatkuvan myös näissä vaaleissa.

---

¹⁶³ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2006.

¹⁶⁴ Ibid.

Kaikkien pääpuolueiden ohjelmissa ulkopoliittika jäi pieneen rooliin ja jatkoi samaa linjaa kuin aikaisemmin. SDP:lle ”Solidaarisuus, tasa-arvo ja kansanvalta ovat sosialidemokratian arvoja kansainvälisessä yhteistyössä. Sosialidemokraatit pyrkivät maailman parantamiseen.”¹⁶⁵ Myös keskustalle

Kansainvälinen yhteistyö, monenkeskisyyden vahvistaminen, kansainväliset järjestöt ja instituutiot, kaupan ja vaihdannan lisääminen - sekä maailmanlaajuisesti että naapureiden kanssa - ovat erityisesti pienen maan kannalta vakauten kestäväällä tavalla vaikuttavia ja rauhaa turvaavia kehitysprosesseja.¹⁶⁶

Kokoomus puhui ulkopoliitikasta vielä vähemmän kuin muut pääpuolueet. Ohjelman ainoaksi ulkopoliittikan asiaksi jäi maininta siitä, että ”Yhteistyö EU:ssa vahvistaa turvallisuuttamme. Suomen jäsenyys Natossa vahvistaisi Suomen turvallisuutta ja kansainvälistä asemaa”.¹⁶⁷ Hallitusohjelman sävy oli hieman erilainen, ja siinä tunnustettiin kansalaisten kasvanut kriittisyys: ”Hallitus suhtautuu vakavasti kansalaisten unionia kohtaan osoittamaan kritiikkiin”. Todellisia tapoja, joilla vastata kritiikkiin, ei kuitenkaan tarjottu.¹⁶⁸ Kansalaisten välinpitämättömyys politiikkaa kohtaan oli kasvanut entisestään, ja äänestysprosentti jäi näissä vaaleissa alhaisimmaksi 70 vuoteen.¹⁶⁹

4.3 2009 eurovaalit

Vuoden 2009 eurovaaleissa perussuomalaisten suosio jatkoi kasvuaan puolueen nostaessa kannatustaan edellisten eurovaalien 0,6 prosentista 9,8 prosenttiin. Nousun taustalla oli kasvanut protestimieliala, kun Yhdysvalloista alkunsa saanut talouskriisi oli iskenyt Eurooppaan. Kaikkien pääpuolueiden kannatus laski näissä vaaleissa.¹⁷⁰ Vallitseva politiikan ilmapiiri näkyi perussuomalaisten vaaliohjelmassa, jossa ajettiin entistä voimakkaammin täyden kriittisyyden linjaa. Puolue ei pitänyt itseään enää vain EU-kriittisenä puolueena, vaan se oli ”EU-vastainen puolue”. Perussuomalaiset perustelivat tätä sillä, että ”EU:n toimimattomuus kansanvallan näkökulmasta sisältyy jo ylikansallisen EU-järjestelmän perimmäiseen ideaan”. EU oli puolueen mielestä siis jo lähtökohtaisesti toimimaton järjestelmä. Tästä huolimatta ohjelmassa ei edelleenkään ajettu EU-eroa, vaan perussuomalaisten tavoitteet olivat säilyneet ennallaan: ”Vahvana tavoitteenamme on

¹⁶⁵ ”Me pidämme ääntä puolestasi: SDP:n tavoitteet vaalikaudelle 2007–2011”. SDP:n vaaliohjelma, 2007.

¹⁶⁶ ”Keskustan tavoitteet vaalikaudelle 2007–2011”. Keskustan vaaliohjelma, 2006.

¹⁶⁷ ”Vastuullinen markkinatalous ja sen vaikutukset hyvinvointiin”. Kokoomuksen vaaliohjelma, 2007.

¹⁶⁸ Vanhasen II hallitusohjelma 2007, 10.

¹⁶⁹ Tilastokeskus, äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa 2007.

¹⁷⁰ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eurovaaleissa 2009.

palauttaa valtaa EU:lta takaisin kansallisvaltioille”.¹⁷¹ Perussuomalaiset halusivat unionin edelleen perustuvan löyhään, itsenäisten valtioiden väliseen yhteistyöhön.

Puolueen mukaan merkittävin syy unionin toimimattomuudelle oli sen monikulttuurisuus: ”Hyvin erilaisista taloudellisista ja kulttuurisista lähtökohdista koostuva kansojen joukko on luonnostaan hajanainen eikä pääse edustajiensa välityksellä yhteisymmärrykseen muusta kuin rahamarkkinoiden vallan lisäämisestä.”¹⁷² Puhe kansojen joukosta ”luonnostaan hajanaisena” yhdistää perustelun etnopluralistiseen näkemykseen kansojen ja kulttuurien luontaisista eroista, jotka tekevät niistä lähtökohtaisesti toistensa kanssa yhteensopimattomia.¹⁷³ Koska yhteistyö eri kansojen välillä on mahdotonta, oli perussuomalaisten mukaan ”suurpääomapiirien” helppo hallita EU:n kansalaisia. Valta ei EU:ssa koskaan ollutkaan ”kansalla, vaan eliitillä”. Tämä ohjelma rakentui vahvasti populististen vastakkainasetteluiden ympärille, jossa yhä useampaa unionin kehityssuuntaa pidettiin eliitin juonena. Suurpääomapiirit olivat puolueen mukaan unionin vapaan liikkuvuuden takana, jonka avulla pyrittiin ”polkemaan palkansaajien palkkatasoa alaspäin vauraimmissa EU-jäsenmaissa”. Myös ”Vapaan maahanmuuton ja yltyöyksilöllisen elämäntyylin suosiminen” sekä julkisen terveydenhuollon alasajo liittyivät tavoitteisiin tuhota kansallinen yhtenäisyys ja lisätä rahan valtaa. Perussuomalaisille unionissa oli edelleen tärkeintä ”kansallisen etumme ajaminen”. Myös omavaraisuuden merkitystä korostettiin ohjelmassa: ”energiaomavaraisuus on pienelle kansakunnalle itseisarvo.”¹⁷⁴

Edellisissä eduskuntavaaleissa alkanut retoriikan koventuminen sekä vahvempi vastakkainasettelu kansan ja eliitin välillä jatkuivat myös tässä ohjelmassa. Kehityksen taustalla oli populistipuolueille tyypillinen ilmiö, jossa ne keräävät kannatusta hyvin erilaisista ryhmistä yhteiskunnan sisällä. Yhdistävä tekijä näille ryhmille on tunne siitä, ettei heitä tai heidän näkemyksiään huomioida politiikassa. Länsimaissa tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi olleet matalapalkkaiset tehdastyöläiset sekä konservatiivit.¹⁷⁵ Perussuomalaiset olivat ainoa merkittävä arvokonservatiivinen puolue Suomessa, joten kasvun myötä sen sisälle oli muodostunut monia eri ryhmiä. Vuoden 2008 kunnallisvaaleihin puolue oli saanut ehdokkaikseen suuren joukon Suomen Sisun jäseniä. Tämän järjestön keskeiset arvot olivat etnopluralismia lähelle tuleva oman kansan edun korostaminen sekä

---

¹⁷¹ ”Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma 2009”. Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2009.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Liang 2007, 7.

¹⁷⁴ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2009.

¹⁷⁵ Steiner et al. 2023, 108–110.

maahanmuuttokritiikki.¹⁷⁶ Ryhmän vaikutus näkyi näiden eurovaalien ohjelmassa entistä voimakkaampina etnopluralistisina näkemyksinä omasta kansasta, sekä populistisena vastakkainasetteluna sen tuhoa ajavaa eliittiä vastaan. Myös maahanmuuttokriittisyys oli korostunut entistä voimakkaammin. Perussuomalaisten aikaisemmissa eurovaaliohjelmissa ei ollut puhuttu maahanmuutosta, mutta tässä ohjelmassa se nostettiin osaksi eliitin juonta, jonka tavoitteena oli tuhota ”kansallista yhteisöllisyyttä” sekä ”rapauttaa hyvinvointivaltioiden verotusjärjestelmiä”.¹⁷⁷

Tämän ryhmän vaikutusta ei pidä kuitenkaan korostaa liikaa. Vaikka etnopluralismi ja vastakkainasettelut olivat ohjelmassa voimistuneet, perussuomalaisten keskeiset linjat ja tavoitteet olivat edelleen samat kuin aikaisemmin. Maahanmuuttoa haluttiin rajoittaa ja kontrolloida, mutta tavoitteena ei edelleenkään ollut estää sitä kokonaan. Puolue ei myöskään ajanut EU-eroa, vaan tavoitteena oli siirtyä ”Mallioppilaasta EU-kriittiseksi yhteistyökumppaniksi”. Perussuomalaisten EU-linjan voi nähdä jopa maltillistuneen, koska ohjelmassa ei puhuttu unionista eroamisen mahdollisuudesta. Puolueen tavoitteet EU-politiikassa olivat pysyneet ennallaan: päätöksenteon palauttaminen kansallisvaltioiden käsiin sekä liittovaltiokehityksen pysäyttäminen. Uhkaavasta talouskriisistä huolimatta perussuomalaiset puhuivat eurosta myönteisempään sävyyn kuin aikaisemmin, ja puolue piti kriisiä euron ensimmäisenä todellisena testinä: ”Vasta tämän testin jälkeen kykenemme arvioimaan euroa, joka tähän asti on tuonut vakautta rahamarkkinoille.”¹⁷⁸

Oikeistopopulistisen retoriikan vahvistuminen liittyi siis enemmän protestimielialan hyödyntämiseen, kuin todellisiin linjamuutoksiin. Omavaraisuuden perusteluna esitetty näkemys ”pienen kansakunnan edusta” osoittaa perussuomalaisten ideologian säilyneen ennallaan. Realismissa pienet valtiot nähdään kansainvälisellä areenalla heikkoina ja suurten valtioiden armoilla. Tämä selittää perussuomalaisten linjoja, joka näkee, että vain suvereniteettia ja omia rajojaan puolustamalla voi pieni kansa suojautua sen ulkopuolelta tulevilta uhkilta.

Taluskriisi ja kasvanut protestimieliala vaikuttivat myös pääpuolueiden vaaliohjelmiin. Eniten avoimien markkinoiden merkitystä korostanut kokoomuskin halusi nyt tehostaa rahoitusmarkkinoiden sääntelyä: ”Rahoitusmarkkinoiden valvonnan tehokkuutta ja sääntelyn vaikuttavuutta on parannettava.” Puolue otti ohjelmassaan kantaa myös kasvaneeseen EU-

---

¹⁷⁶ Mickelsson 2021, 338.

¹⁷⁷ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2009.

¹⁷⁸ Ibid.

kritiikkiin: ”Euroopan unionia kritisoidaan usein, ja näin pitääkin voida tehdä. EU:ssa ja sen toiminnassa on aidosti paljon kehitettävää.” Terveestä itsekkyydestäkään ei ollut puolueen mukaan haittaa: ”Näin pidetään huolta kaikkien suomalaisten ja Suomen eduista.”

Kokoomuksen keskeiset EU-linjat eivät kuitenkaan olleet muuttuneet. Suomen tuli yhä ”kuulua siihen etujoukkoon, joka tavoittelee unionin toimintakyvyn vahvistamista kaikilla aloilla”, eikä EU:ta pitänyt ”typistää pelkäksi oman edun tavoitteluksi”.¹⁷⁹

SDP:n vaaliohjelmaan taluskriisi oli vaikuttanut voimakkaammin. Puolue ajoi rahoitusmarkkinoille radikaaleja muutoksia: ”Kansainvälinen valuuttarahasto IMF on demokratisoitava.” Tämän lisäksi ”Euroopan unionin on toimittava epäoikeudenmukaisen talouskeinottelun kieltämiseksi”. SDP piti oikeistoa syyllisenä taluskriisiin:

”Rahamarkkinakriisin taustalla on kolmatta vuosikymmentä jatkunut uusliberalismin ideologia, jota eurooppalainen ja yhdysvaltalainen oikeisto on puhtaimmillaan edustanut.”¹⁸⁰

SDP:n vahvan integraation linja oli muuttunut enemmän arvoliberalismia korostavaksi, ja puolue oli siirtynyt konsensuslinjalta haastamaan oikeistoa. Taluskriisin lisäksi taustalla oli puolueen identiteettikriisi, jossa sillä oli jo pitkään ollut vaikeuksia ideologisen suunnan löytämisessä.¹⁸¹ Tämä oli näkynyt etenkin eurovaaleissa, joissa SDP ei Timo Miettisen mukaan kyennyt ”profiloitumaan varsinaisena Eurooppa-puolueena”.¹⁸² Arvoliberalismin korostaminen ja uusliberalismin vastustaminen olivat osa SDP:n taktikointia, jotta se erottuisi paremmin muista puolueista ja löytäisi toimivan EU-linjan. Muutoksen taustalla voi nähdä myös perussuomalaisten nousun, joka oli alkanut viedä pääpuolueilta ääniä.

Myös keskustan vaaliohjelma oli muuttunut, ja se muistutti retoriikaltaan enemmän puolueen aikaisempia EU-kriittisiä ohjelmia. Keskusta halusi ajaa Euroopan parlamenttiin henkilöitä, jotka

puolustavat tinkimättömästi Suomen ja suomalaisten etuja. Brysselin simpukkapatojen äärellä urhous on isänmaallisuutta. [...] lipunheiluttaminen ja hymnit eivät paranna EU:n uskottavuutta ihmisten silmissä.¹⁸³

¹⁷⁹ ”Kokoomuksen eurovaaliohjelma 2009”. Kokoomuksen vaaliohjelma, 2009.

¹⁸⁰ ”Euroopan parlamentin vaalien vaaliohjelma 2009.” SDP:n vaaliohjelma, 2009.

¹⁸¹ Mickelsson 2021, 345–346.

¹⁸² ”Miksi kokoomus on suosituin ja SDP ei koskaan voita eurovaaleissa? Demareiden linja on ollut ehkä eniten hukassa”. *Yle uutiset*, 23.05.2019. <https://yle.fi/a/3-10799043> [sivu luettu 04.08.2023]

¹⁸³ ”Urhoutta Eurooppaan – Keskustan vaaliohjelma Euroopan parlamentin vaaleissa 2009.” Keskustan vaaliohjelma, 2009.

Unionin piti puolueen mukaan olla ”mahdollisimman käytännönläheinen ja pureutua ihmisten arjen ongelmiin”. EU:ssa tuli olla selkeät rajat sille, mitä hoidetaan kansallisesti ja mitä yhteisesti. Keskustalla oli SDP:n tapaan ollut vaikeuksia muodostaa kannattajiaan tyydyttävä EU-linja. Keskustan kannattajakunnalla oli kuitenkin selkeämmät intressit unionissa, jotka liittyivät maatalouteen ja aluepolitiikkaan. EU:n alue- ja rakennepolitiikassa puolue halusi vähentää sen byrokraattisuutta, sekä ”pekkaroida Utsjoelta Hankoon EU-rahaa”. Aluepolitiikassa piti myös lisätä ”kansallista liikkumatilaa varojen käytössä”. Keskusta ajoi kansallista näkökulmaa myös maataloudessa: ”Maaseutu on kansallinen voimavara. Sen elinvoimaisuutta tulee lisätä yrittäjyyttä ja monimuotoista elinkeinotoimintaa tukemalla.” Tämän lisäksi keskusta halusi lisätä rahoitusmarkkinoiden sääntelyä ja ”näyttää kasinokapitalisteille kaapin paikan”.¹⁸⁴

Taluskriisin ja kasvaneen EU-kriittisyyden myötä pääpuolueiden eurovaaliohjelmat eivät enää muistuttaneet yhtä paljon toisiaan, ja niiden välille oli jälleen muodostunut kilpailuasetelmia. Muutos koski kuitenkin vain muutamaa EU-politiikan osa-aluetta sekä ohjelmissa käytettyä retoriikkaa, jonka avulla pääpuolueet koittivat paremmin erottautua toisistaan. Pääpuolueet halusivat edelleen vahvistaa ja kehittää yhteistyötä EU:n muilla osa-alueilla, kuten sen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, maahanmuutossa sekä ympäristöpolitiikassa. Pääpuolueiden suhtautuminen itse unioniin, ja sen jäsenyyteen, ei ollut muuttunut, vaan kansallismielisyys oli jäänyt retoriikan tasolle. Ideologialtaan ne olivat edelleen selkeästi EU-myönteisiä ja globalismi-nationalismi-akselilla tarkasteltuna globalisteja. Perussuomalaiset pysyivät ainoana selkeästi nationalistisena ja EU-kriittisenä puolueena. Tämä näkyi vaalituloksessa, jossa perussuomalaisten tulos kasvoi pääpuolueiden kustannuksella. Osaltaan tämä selittää myös SDP:n ja keskustan identiteettiongelmia, koska ne eivät olleet kyenneet vastaamaan kasvavaan EU-kriittisyyteen. Kyse ei ollut pelkästään suomalaisesta ilmiöstä, vaan myös muualla Euroopassa valtapuolueet olivat näissä vaaleissa menettäneet ääniä uusille ja pienemmille puolueille.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ Keskustan vaaliohjelma, 2009.

¹⁸⁵ Trechsel 2010, 11.

5 2011–2015: Jytkestä hallitusvastuuseen

5.1 2011 eduskuntavaalit

Vuoden 2011 eduskuntavaalien tulos oli historiallinen. Eduskunta oli Suomen itsenäisyydestä lähtien rakentunut kolmen pääpuolueen varaan. Näissä Soinin ”jytkeksi” nimeämissä vaaleissa perussuomalaiset nousivat kuitenkin kerralla eduskunnan pienimmästä puolueesta sen kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi pääpuolueiden joukkoon. Kaikkien kolmen pääpuolueen vaalitulokset taas laski.¹⁸⁶ Historiallisen tuloksen taustalla oli yhä paheneva talouskriisi, joka oli vuonna 2010 muuttunut eurokriisiksi, kun oli käynyt ilmi, että useat eri euromaat eivät enää selvinneet veloistaan. Euron pelastamiseksi EU:ssa tehtiin päätös Kreikalle annettavasta tukipaketista. Suomen osuus tästä tukipaketista oli 1,6 miljardia euroa, joka hyväksyttiin eduskunnassa.¹⁸⁷ Vaalikamppailun ollessa kuumimmillaan kävi ilmi, ettei Portugalikaan selviäisi veloistaan. Se tarvitsi myös tukipaketin, joka nousi vaalikamppailun tärkeimmäksi puheenaiheeksi.

Ennen eurokriisiä perussuomalaisten kannatus oli gallupeissa ollut laskussa, mutta kriisin myötä sen kannatus lähti jälleen nousuun ja jatkoi tasaista kasvua eduskuntavaalien lähestyessä. Kannatuskyselyiden perusteella perussuomalaiset kutsuttiin mukaan pääpuolueiden vaalitenttiin, vaikka se oli edelleen eduskunnan pienin puolue. Samalla perussuomalaisten asema neljäntenä pääpuolueena tuli julkisuudessa vahvistetuksi. Vaaleista näytti muodostuvan blokkivaalit, joissa toinen puoli oli vahvasti EU-vastainen ja toinen vahvasti EU-myönteinen. Julkisuudessa kokoomus nostettiin edustamaan EU-myönteistä blokkia ja perussuomalaiset EU-vastaista. Keskustan ja SDP:n linjoja pidettiin mediassa epäselvinä niiden jäädessä kahden blokin väliin, ja ne saivat selvästi vähemmän huomiota vaalikamppailun aikana.¹⁸⁸ Sama jakolinja näkyi myös vaalituloksessa, kun perussuomalaisten saivat vaalivoiton ja kokoomus nousi eduskunnan suurimmaksi puolueeksi.¹⁸⁹

Perussuomalaisten kasvu näkyi sen vaaliohjelmassa, joka oli jälleen pidempi ja yksityiskohtaisempi kuin aikaisemmin. Retoriikaltaan ohjelma oli asiallisempi kuin edellisten vaalien ohjelma, ja siinä keskityttiin enemmän puolueen omiin linjoihin. Populismi ja

---

¹⁸⁶ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 2011.

¹⁸⁷ PTK 51/2010 vp, M. Vanhanen, 12.05.2010, 2–7.

¹⁸⁸ Perna 2012, 21–23.

¹⁸⁹ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 2011.

vastakkainasettelut olivat kuitenkin edelleen keskeinen osa ohjelmaa. Perussuomalaiset olivat ”kansallismielinen ja kristillissosiaalinen puolue”, joka oli ihmisen ja kansan asialla.

Populismi oli keskeinen osa tätä ideologiaa: ”Perussuomalaiset kannattavat populistista eli kansan suosioon perustuvaa demokratiakäsitystä elitistisen eli byrokraattisen demokratiakäsityksen sijaan.” Populistinen demokratiakäsitys tarkoitti kansalaisten haluavan ”valita edustajikseen henkilöitä, joiden kanssa heillä on asioista samat näkemykset tai mielipiteet ja jotka kykenevät yhdistämään kansaa erilaisten eturyhmäpyrkimysten paineessa”. Elitistisessä demokratiakäsityksessä taas ”painotetaan byrokraattista asiantuntijuutta vallanlähteenä kansan näkemysten ja mielipiteiden sijaan”.¹⁹⁰

Perussuomalaisten näkemys populismista on lähellä Mudden määritelmää populismin vastakkainasettelusta kansan ja eliitin välillä. Puolue oli koko kansan asialla, kun taas muut puolueet edustivat vain eri eturyhmiä. Vaalien blokkiasetelma vahvisti osaltaan tätä vastakkainasettelua, ja sen retorista tehokkuutta. Perussuomalaiset olivat ainoa puolue, joka edusti sitä EU-kriittistä kansanosaa, jonka näkemykset eivät aikaisemmin olleet päässeet politiikassa esiin.

Ulkopolitiikkaa käsiteltiin ohjelmassa laajemmin kuin aikaisemmin, mutta sen keskeiset linjat ja aiheet eivät olleet muuttuneet. Perussuomalaisten ulkopolitiikassa oma kansa ja sen suojeleminen olivat edelleen keskeinen arvo: ”Vain ja yksinomaan kansalla, joka muodostaa oman, muista kansoista erillisen kansakunnan, on ikuinen ja rajoittamaton oikeus päättää aina vapaasti ja itsenäisesti kaikista omista asioistaan.” Turvallisuuspolitiikassa puolue korosti liittoutumattomuuden sekä yleisen asevelvollisuuden merkitystä. Ohjelmassa kritisoitiin edelleen myös nykyjohtoa, joka oli perussuomalaisten mukaan vienyt Suomen turvallisuuspolitiikkaa kohti ”supistettua ja vieraiden valtojen varaan rakentuvaa puolustusratkaisua”. Tämä oli osa ”mielipidemuokkausta”, jolla Suomea hivutettiin Natoon. EU-politiikka oli ohjelmassa kopioitu lähes kokonaan edellisestä eurovaaliohjelmasta. Pahentuneen talouskriisin myötä perussuomalaiset suhtautuivat kuitenkin selvästi kriittisemmin unionin talouteen: ”Tällä hetkellä näyttääkin siltä, että ne hyvätkin seikat, mitä talous- ja rahaliitto EMU on suomalaisille pystynyt tarjoamaan, ovat perustuneet ylivelkaantumiselle ja talouskuplan paisuttamiselle.”¹⁹¹

---

¹⁹⁰ ”Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma”. Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2011.

¹⁹¹ Ibid.

Puolue vastusti lainatakuita, jotka ”rikkovat räikeästi talous- ja rahaliiton periaatteita vastaan”. Perussuomalaisten mukaan ”ainoa oikea ratkaisu olisi sääntörikkojien erottaminen talous- ja rahaliitto EMU:sta välittömästi”. Tilanne oli puolueen mielestä niin paha, että ”Talous- ja rahaliitto EMU sekä Euroopan unioni natisevat liitoksissaan ja ne voivat lähitulevaisuudessa hajota”. Tämän takia ei ollutkaan järkevää ”laskea Suomen tulevaisuutta näiden ylikansallisten järjestelmien varaan, vaan on koko ajan muistettava, että Suomen ja suomalaisten tulevaisuudesta huolehtivat lopulta vain suomalaiset itse”. Taluskriisi oli entisestään vahvistanut perussuomalaisten näkemystä kansainvälisen areenan anarkistisuudesta. Myös ulkomaalaisten maanomistus Suomessa oli ”periaatteellisesti ongelmallista, jos vastaavasti suomalaisten maanosto-oikeutta on rajoitettu maassa, jonka kansalainen voi ostaa Suomesta maata”.¹⁹²

Maahanmuuttopolitiikassa perussuomalaiset ajoivat edelleen ”tiukkaa linjaa”, joka esiteltiin ohjelmassa yksityiskohtaisesti. Perussuomalaiset halusivat hillitä ja kontrolloida ”työperätöntä maahanmuuttoa”, ”gettoutumista” sekä perheiden yhdistämistä. Rikoksiin syyllistyneiden sekä turvapaikkaan oikeudettomien karkottamista tuli nopeuttaa merkittävästi. Tästä ohjelmasta puuttuivat kuitenkin etnopluralistiset näkemykset. Maahanmuuttajien aiheuttamat ongelmat yhdistettiin nyt näiden muodostamiin lähiöihin, joiden ”sisällä elävillä ihmisillä ei ole kontaktipintaa normaalin yhteiskunnan kanssa eikä tarvetta tai edellytyksiä oppia kunnolla suomea”. Syynä ei ollut enää lähtökohtainen yhteensopimattomuus. Maahanmuuttoon ei ohjelmassa suhtauduttu täysin kriittisesti, vaan ”Suomen on oltava avoin sellaiselle maahanmuutolle, jonka vaikutukset ovat neutraalit tai myönteiset”. Perussuomalaiset näkivät myös, että maahanmuuttajien oli mahdollista tulla osaksi kansaa: ”Maahanmuuttajien kotoutuksessa kansallinen identiteettimme ja isänmaallisuutemme saakoon sijansa.”¹⁹³

Perussuomalaiset suhtautuivat maahanmuuttoon edelleen kriittisesti, mutta ohjelmassa oli vedetty selkeä raja etnopluralistisille ja nativistisille näkemyksille eri kansojen ja kulttuurien lähtökohtaisesta yhteensopimattomuudesta. Muutoksen taustalla oli edellisten eurovaalien aikaan julkisuuteen noussut rasismikohu. Perussuomalaisten maahanmuuttokriittisen siiven johtohahmoksi noussut Jussi Halla-aho oli vuonna 2009 saanut tuomion kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Oikeudenkäynnin aikaan Soini oli uhannut Halla-ahoa potkuilla ja tehnyt selväksi, ettei rasismia eikä Halla-ahon tukijoiden toimintaa hyväksytä puolueessa.

---

¹⁹² Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2011.

¹⁹³ Ibid.

Maahanmuuttokriittinen ryhmä oli perussuomalaisten sisällä kasvanut kuitenkin hyvin merkittäväksi ja kritisoinut Soinin toimintaa, mikä oli aiheuttanut jakautumista puolueen sisällä.¹⁹⁴ Näissä vaaleissa perussuomalaiset tekivät selkeän rajanvedon liian radikaaleihin linjoihin. Taustalla vaikutti myös salonkikelpoisuuden tavoittelu sekä keskittyminen EU-kriittisyyteen, joka oli vaalien kuumien aihe.

EU-kritiikkiin keskittymisestä teki houkuttelevampaa myös EU-kysymysten vaikeus muille pääpuolueille, jota eurokriisi oli entisestään korostanut. Tämä näkyi etenkin SDP:n vaaliohjelmassa, jossa ei käsitelty ollenkaan EU:ta tai ulkopoliittikkaa, vaikka eurokriisi oli nostanut EU:n vaalikamppailun keskeiseksi kiistakysymykseksi.¹⁹⁵ Keskusta taas vastasi vaaliohjelmassaan perussuomalaisten nousuun korostamalla liberalismien merkitystä: ”Tarvitaan yhteistyötä, ei vastakkainasetteluja.” Pienen maan turvallisuus syntyi puolueen mukaan ”kyvystä ymmärtää maailman muuttumista”, eikä keskusta lähtenyt ”Vihapuheiden ja ihmisten syrjimiselle”. Puolueen tavoitteena oli tehdä EU:sta entistä vahvempi kansainvälinen toimija. Samalla unionin politiikassa tuli kuitenkin edelleen ottaa huomioon ”myös maamme kansalliset edut”. Talouskriisistä tai tukipaketeista ei keskustan ohjelmassa puhuttu.¹⁹⁶ Myös kokoomus korosti ohjelmassaan liberalismia. Nykytilanteessa ei pitänyt ”turvautua nostalgiaan” tai haaveilla ajasta ennen EU:ta: ”Peruutuspeiliin katsomisen sijaan pitää mennä eteenpäin.” Myös suvaitsevaisuus oli puolueelle keskeinen arvo. Sen sijaan että ”Vedämme aidan oman ryhmän ympärille”, pitäisi yrittää ”ymmärtää erilaisuutta”. Kokoomuksen mielestä Suomen tuli jatkossakin olla ”aktiivinen, luotettava ja kekseliäs yhteistyökumppani kansainvälisillä kentillä”. Puolueen EU-politiikassa ”Vahva EU on jokaisen suomalaisen etu [...] olemme kohonneet mallioppilaasta arvostetuksi asiajohtajaksi”. Kokoomus otti ohjelmassaan kantaa myös eurokriisiin: ”Suomen tavoitteena on, että yhteisiä sääntöjä noudatetaan ja niistä lipsujia rangaistaan.”¹⁹⁷

Eurokriisi ja perussuomalaisten nousu todelliseksi vaihtoehdoksi olivat johtaneet aikaisemmin pinnan alle jääneen EU-kriittisyyden purkautumiseen eduskuntavaaleissa. Kriisin myötä politiikka oli polarisoitunut, ja globalismi-nationalismi-akseli noussut sen keskeiseksi jakolinjaksi. Tämä seurasi monen muun Euroopan maan vaalitulosta, joissa pääpuolueet olivat myös menettäneet ääniä populistille. Liikkuvia äänestäjiä olivat etenkin ne, jotka jakoivat

¹⁹⁴ Virtanen 2021, 148–149.

¹⁹⁵ ”TYÖN JA OIKEUDENMUKAISUUDEN PUOLESTA. SDP:N TALOUSPOLIITTINEN LINJAUS VUOSILLE 2011-2015”. SDP:n vaaliohjelma, 2011.

¹⁹⁶ ”Vaaliohjelma vuoden 2011 eduskuntavaaleihin”. Keskustan vaaliohjelma, 2011.

¹⁹⁷ ”Vaaliohjelma Matkaopas hyvinvointivaltiota paremmintovaltioon”. Kokoomuksen vaaliohjelma, 2011.

populistipuolueiden näkemykset EU:sta ja maahanmuutosta.¹⁹⁸ Vaalituloksessa näkyy myös puolueiden linjojen pidempiaikainen kehitys. Perussuomalaisten keskeiset linjat olivat pysyneet samana puolueen syntymästä lähtien. Myös kokoomuksella oli ollut pääpuolueista selkein EU-linja, ja puolue oli ollut vahvasti EU-myönteinen jäsenyyden alusta lähtien. SDP:llä ja keskustalla taas oli ollut vaikeuksia EU-linjan löytämisessä, ja niiden linjoissa oli tapahtunut paljon muutoksia. 2004 eurovaalien jälkeen Soini oli pitänyt perussuomalaisten EU-linjan sekavuutta syynä puolueen huonolle vaalimenestykselle. Näissä vaaleissa vastaava sekavuus näytti vaikuttaneen SDP:n ja keskustan tuloksiin.¹⁹⁹ Tämä oli noussut esiin myös vaalikamppailusta raportoineissa mediassa. Useat toimittajat syyttivät SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilaista opportunistista, jolla hän yritti saada takaisin perussuomalaisille menetettyjä ääniä. Todellisia eroja SDP:n ja hallituspuolueiden linjojen välillä toimittajien oli ollut vaikea löytää. Keskustan pääministeri Mari Kiviniemeä taas syytettiin linjojen sekavuudesta. Mediassa hänen esitettiin ensin vastustaneen tukipaketteja, mutta myöhemmin hän oli kääntänyt takkinsa ja alkanut kannattamaan niitä.²⁰⁰

5.2 2014 eurovaalit

Vuoden 2014 europarlamenttivaaleissa perussuomalaisten kasvu jatkui. Edellisistä eurovaaleista puolueen tulos nousi kolme prosenttiyksikköä 12,9 prosenttiin. Kyse ei ollut samanlaisesta jytkestä kuin eduskuntavaaleissa, mutta puolue sai silti kolmanneksi eniten ääniä.²⁰¹ Perussuomalaisten saavuttama asema yhtenä pääpuolueista näkyi sen vaaliohjelmassa, jossa oli luovuttu populistisesta retoriikasta ja vastakkainasetteluista lähes kokonaan. Myös täysin kriittinen linja oli vaihtunut yhteistyökykyisempään ja rakentavampaan EU-linjaan: ”Emme ole EU:ssa vastustamassa, vaan rakentamassa ja uudistamassa. Arvostellessammekin teemme samalla positiivisia ehdotuksia.” Perussuomalaisten näkemys unionin vallanjaosta muistutti nyt muiden pääpuolueiden linjauksia: ”tehdään päätöksiä EU-tasolla, kun se on välttämätöntä ja kansallisella tasolla aina kuin suinkin mahdollista.”²⁰²

Puolueen EU-linjoissa ei kuitenkaan tapahtunut suuria muutoksia: ”EU toimii parhaiten itsenäisten valtioiden löyhänä talousja vapaakauppaliittona.” Perussuomalaiset halusivat

¹⁹⁸ Hobolt ja Tilley 2016, 977–978, 985.

¹⁹⁹ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 2011.

²⁰⁰ Railo 2012, 242, 249, 251.

²⁰¹ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eurovaaleissa 2014.

²⁰² ”Perussuomalaisten EU-vaaliohjelma”. Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2014.

edelleen, että unioni ”kunnioittaa jäsenmaiden itsemääräämisoikeutta”. Ohjelmassa vastustettiin myös liittovaltiokehitystä: ”Jäsenmaiden itsenäisyyttä ja riippumattomuutta on nakerrettu pala palalta”. Tämän kehityksen perussuomalaiset näkivät olevan lähellä kriittistä pistettä: ”Tuleva eurovaalikausi saattaa muodostua viimeiseksi tilaisuudeksi rakentaa toimiva unioni. Liittovaltiossa Suomelle jäisi ainoaksi järkeväksi EU-linjaksi unionista eroaminen.” Liittovaltiokehityksen vastustamisen puolue perusteli edelleen kansojen eroilla, mutta eroja pidettiin nyt myönteisenä asiana ja rikkautena: ”Rikas eurooppalainen kulttuuriperimä ei taivu yhdenmukaistamiseen, eivätkä jäsenmaat ole yhteismitallisia.” Tässä ohjelmassa perussuomalaiset palasivat aikaisemmalle linjalleen, jossa EU-erosta puhuttiin todellisena vaihtoehtona: ”EU on poliittinen projekti ja siitä irtautuminen on sekin nähtävä mahdollisena vaihtoehtona, mikäli jatkossa unionin katsotaan aiheuttavan Suomelle enemmän haittaa kuin etua.”²⁰³

EU-eron toteuttamisessa puolue halusi ottaa mallia Iso-Britanniassa suunnitteilla olevasta kansanäänestyksessä: ”Ensin neuvotellaan perussopimuksen ja jäsenyysehtojen uudistamisesta ja sitten äänestetään yksinkertaisesti uudistuvassa unionissa pysymisen ja siitä eroamisen välillä.” Perussuomalaiset näkivät unionin byrokraattisuuden ja demokratiavajeen edelleen merkittävinä ongelmina, ja he kannattivat ”Iso-Britannian esittämää näkemystä kevyemmästä unionista. Tämä tarkoittaa myös joidenkin valtaoikeuksien palauttamista takaisin jäsenmaille.” Myös EU:n talouspolitiikkaa kritisoitiin ohjelmassa tiukasti. Tukipaketit muille euromaille piti lopettaa, ja ”Tulevien kriisimaiden on annettava hallitusti erota rahaliitosta”. Suhtautuminen yhteiseen valuuttaan oli muuttunut täysin kriittiseksi: ”Euro on jäsenmaiden nykykoonpanolla toimimaton valuutta, joten nykyisen kaltaisia kriisejä tultaneen kohtaamaan tulevaisuudessakin.” Euro ei perussuomalaisten mielestä ollutkaan taloudellinen projekti, vaan ”liittovaltiota tavoittelevan euroeliitin kruununjalokivi”. Puolue ei nykytilanteessa ajanut eroa eurosta, mutta Suomen pitäisi kuitenkin valmistautua sen mahdolliseen hajoamiseen. Perussuomalaiset olivat myös valmiita oma-aloitteisesti ajamaan eroa, jos ”esimerkiksi nykyinen pelastuspakettipolitiikka muodostuu pysyväksi tai jos euroalue liikkuu selvästi liittovaltion suuntaan”. Puolueelle euro oli ”ensisijaisesti taloudellinen kysymys”.²⁰⁴

---

²⁰³ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2014.

²⁰⁴ Ibid.

Joitain muutoksia perussuomalaisten EU-politiikassa oli kuitenkin tapahtunut.

Perussuomalaiset halusivat edelleen tukea suomalaista viljelyä, mutta sitä ei enää perusteltu omavaraisuudella. Ohjelmassa puhuttiin tämän rinnalla myös ”Euroopan unionin yhteisestä maaseutu- ja maatalouspolitiikasta”. Energiapolitiikassa taas ”EU:n on myös pyrittävä kohottamaan energiaomavaraisuuttaan”. Perussuomalaiset olivat alkaneet nähdä EU-yhteistyössä myös positiivisia puolia. Toimenpiteet harmaan talouden, veroparatiisien sekä veronkierron estämiseksi olivat asioita, joissa ”nimenomaisesti tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä ja jossa EU voi siten olla hyödyllinen”. Myös sisämarkkinoiden kehittämistä oli ”edelleen tuettava nimenomaan kaupan esteitä purkamalla ja vain minimimäärä uutta sääntelyä rakentaen”. Puolue halusi lisätä yhteistyötä myös maahanmuuttopolitiikassa. Tämä koski kuitenkin vain järjestelmiä, joilla saatiin vähennettyä ”turvapaikkaturismia” sekä turvapaikkahakemusten väärinkäyttöä. Perussuomalaisten mielestä EU ei edelleenkään ”voi missään olosuhteissa päättää, minkä verran ja minkälaista maahanmuuttoa jäsenmaiden tulee vastaanottaa”. Maahanmuutto oli kuitenkin selvästi pienemmässä osassa ohjelmaa kuin edellisissä eurovaaleissa, eikä sitä enää esitetty vastakkainasetteluiden tai etnopluralismin kautta.²⁰⁵

Perussuomalaisten keskeiset näkemykset EU:sta olivat säilyneet ennallaan ja unionista eroaminen esitettiin jälleen todellisena vaihtoehtona. Puolueen EU-linja ei kuitenkaan enää ollut täysin kriittinen, vaan EU:ssa oli alettu nähdä myös positiivisia puolia. Suurin muutos oli tapahtunut ohjelman retoriikassa, jossa oli lähes kokonaan luovuttu populistisista vastakkainasetteluista sekä etnopluralismista. Ohjelmassa ei ollutkaan yhtä vahvaa näkemystä kansainvälisen areenan kilpailuasetelmasta kuin aikaisemmin, vaan perussuomalaiset olivat selvästi avoimempia kansainväliseen yhteistyöhön. Tämä jatkoi jo edellisissä eduskuntavaaleissa alkanutta linjojen ja retoriikan lientymistä, jonka tavoitteena oli tehdä linjoista salonkikelpoisempia sekä vähentää vastakkainasettelua muiden puolueiden kanssa. Ensi vuonna järjestettävissä eduskuntavaaleissa Soini asetti tavoitteeksi hallitukseen pääsyn.²⁰⁶

Toinen syy muutokseen oli populistipuolueiden nousu ympäri Eurooppaa, joiden arveltiin voittavan myös näissä vaaleissa.²⁰⁷ Vaaliohjelmassa perussuomalaiset kutsuivat itseään ”kansainvälisesti verkostoituneeksi” puolueeksi, jonka tavoitteena oli olla ”europarlamentissa

---

²⁰⁵ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2014.

²⁰⁶ Hämäläinen 2015, 170–171.

²⁰⁷ Fitzgibbon 2014, 5.

osa vaikutusvaltaista EU-kriittistä ryhmää”.²⁰⁸ Tästä verkostoitumisesta Soini puhui tarkemmin perussuomalaisten lehdessä: ”Viimeksi menin sinne yksin heiluttamaan kahta kättä ja perustin EFD-ryhmää yhdessä Nigel Faragen kanssa.” Näissä vaaleissa puolueella oli ”valmiit vaikutuskanavat, ryhmät ja yhteistyökumppanit Euroopassa”, ja he olivat siellä ”haluttua seuraa”.²⁰⁹ Perussuomalaisten verkostoituminen muistuttaa Liangin näkemystä eurooppalaisten oikeistopopulistien ajamasta ”eurooppalaisten Euroopasta”. Nämä puolueet jakoivat monia yhteisiä arvoja perussuomalaisten kanssa, kuten globalisaatiokritiikin sekä näkemyksen EU:sta löyhänä, kansallisvaltioiden välisenä liittona. Liang kuitenkin esittää oikeistopopulistien tavoittelemalle yhteistyölle keskeiseksi arvoksi myös etnopluralismin, jossa ”eurooppalaisten Eurooppa” perustuu etnisyyteen.²¹⁰ Etnopluralismin perussuomalaiset olivat ottaneet etäisyyttä, mutta puolue halusi selvästi lisätä yhteistyötä muiden samanmielisten kanssa Euroopassa.

Pääpuolueiden ohjelmissa näkyi edelleen talouskriisin ja EU-kriittisen ilmapiirin vaikutus. EU-yhteistyön vahvimpana puolustajana aikaisemmin esiintyneen kokoomuksen vaaliohjelma oli lyhyt, ja siinä keskityttiin pääasiassa unionin talouden kehittämiseen. Eurosta ohjelmassa ei puhuttu, mutta puolue jatkoi tukipaketien kritisoimista: ”Euroopan tarkoitus ei ole yhteisvastuu veroista, veloista tai budjeteista [...] yhteisesti sovitusta pelisäännöistä on pidettävä kiinni.” Kokoomus nosti jälleen esiin myös ajatuksen unionin tuomasta turvallisuudesta: ”Yhteisen Euroopan tehtävä on yhä edelleen edistää rauhaa ja vakautta.” Toiveet EU:n yhteisestä puolustuksesta oli ohjelmassa kuitenkin haudattu: ”EU ei ole sotilasliitto eikä siitä pidä sellaista tehdä.” EU:n yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta puolue puhui niukasti: ”Euroopan ulkopuolisiin kriiseihin on vaikutettava nopeasti ja tehokkaasti, ennen kuin törmäämme niiden seurauksiin omassa arjessamme.” Tässäkin korostettiin ulkopuolisten kriisien vaikutusta ”omassa arjessamme”. Kasvanut EU-kriittisyys oli saanut kokoomuksen jälleen keskittymään enemmän asioihin, joilla oli suora vaikutus sen omiin kannattajiin, kuten sisämarkkinoiden kehittämiseen. Puolueen tavoitteena oli, että ”Eurooppa on vahva niissä asioissa, joissa saadaan yhdessä enemmän aikaan kuin yksin. Sisämarkkinoiden lisäksi niitä asioita ovat kaikkien eurooppalaisten turvallisuus ja ympäristöfiksi energia- ja ilmastopolitiikka.” Kokoomus kannatti kuitenkin edelleen vahvaa

---

²⁰⁸ Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2014.

²⁰⁹ ”Me olemme haluttua seuraa!”. *Perussuomalainen EU-erikoisnumero*, 2014.

²¹⁰ Liang 2007, 12–13.

eurooppalaista yhteistyötä, jossa Suomi oli osallisena: ”Rajattomassa maailmassa eristäytyminen ei ole ratkaisu mihinkään tai edes mahdollisuus.”²¹¹

SDP jatkoi vaaliohjelmassaan EU:n talouspolitiikan kritisoimista: ”Olemme ylpeitä yhteisestä Euroopastamme, mutta emme ole tyytyväisiä sen nykymenoon.” Euroopan rajat ylittävän yhteistyön ei pitänyt palvella vain ”taloutta ja kilpailukykyä”. Puolue suhtautui edelleen myönteisesti EMU:un ja euroon, mutta ”Velkojen yhteisvastuu ei ole hyväksyttävissä”. Tämän lisäksi ”veroparatiisit on suljettava, aggressiivinen verosuunnittelu ja haitallinen verokilpailu on pysäytettävä”. Vastapainona taloudelle SDP halusi EU:lla olevan ”entistä vahvempi sosiaalinen ulottuvuus”. Unionin tuli olla ”ympäristöja ilmastopolitiikan edelläkävijä”. SDP ajoi EU:lle myös yhteistä maahanmuutto ja pakolaispolitiikkaa, ja unionin oli ”kannettava globaali vastuunsa: yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan on perustuttava turvallisuuden, vakauden ja ihmisoikeuksien vaalimiseen”. Tässä ohjelmassa puolue vastasi myös populismin nousuun, joka ”uhkaa nyt eurooppalaista vakautta”. Jäsenmaiden yhteistyön avulla oli estettävä ”vihanpidon ja uusien jakolinjojen syntyminen mantereellemme”.²¹²

Keskusta halusi vaaliohjelmassaan EU:n jälleen olevan ”itsenäisten jäsenvaltioiden yhteisö [...] Suomen äänen pitää kuulua ja kädenjälkemme näkyä”. Ohjelmassa tunnustettiin myös EU-kritiittisyyden kasvu: ”Moni eurooppalainen ei luota tällä hetkellä unioniin”. Keskusta halusi vastata tähän selkeämmällä työnjaolla eri yhteiskunnallisten toimijoiden välillä, sekä ”käytännönläheistä yhteistyötä” lisäämällä. Perussuomalaisia muistuttavasta retoriikasta huolimatta puolueen keskeiset linjat eivät olleet muuttuneet. Keskusta halusi edelleen vähentää EU:n byrokraattisuutta sekä puolustaa ”kansallisia etuja” maatalous- ja aluepolitiikassa. Talouspolitiikassa unionin tuli keskittyä työllisyyden ja kansainvälisen kilpailukyvyyn parantamiseen. Jokaisen jäsenmaan oli tämän lisäksi kannettava vastuu taloudenpidostaan ja ”sitouduttava julkisen talouden tasapainottamistoimiin ja tarvittaviin rakenteellisiin uudistuksiin”. EU:sta ei pitänyt tehdä ”tulonsiirtounionia”. Unionin kansainvälinen toiminta oli keskustan mielestä edelleen tärkeää: ”Keskusta kannattaa unionin ulkosuhdepolitiikan vahvistamista tavalla, joka mahdollistaa ulko- ja turvallisuuspoliittisten, kauppapoliittisten, kehityspoliittisten ja kriisinhallinnan keinojen käyttämisen nykyistä tuloksekkaammin.” Kasvanut siirtolaisuus Eurooppaan vaati ”yhteisiä käytäntöjä

²¹¹ ”Parempi Eurooppa syntyy ainoastaan tekemällä”. Kokoomuksen vaaliohjelma, 2014.

²¹² ”Oikeudenmukainen Eurooppa – laitetaan Eurooppa töihin”. SDP:n vaaliohjelma, 2014.

maahanmuutto- ja turvapaikkakysymysten ratkaisemiseksi”. Pakolaiskiintiöistä päättäminen piti kuitenkin säilyttää jäsenmailla.²¹³

Perussuomalaisten nousu vahvisti jo edellisissä eurovaaleissa alkanutta muutosta, jossa pääpuolueet keskittyivät enemmän asioihin, jotka vaikuttivat suoraan Suomeen ja suomalaisiin. Konsensus vahvan integraation linjasta oli hajonnut, ja kaikki pääpuolueet halusivat selkeät rajat unionille kuuluville tehtäville. Tämä koski kuitenkin vain EU:n talouspolitiikkaa. Pääpuolueet olivat perussuomalaisia lukuun ottamatta edelleen vahvasti EU-myönteisiä. Perussuomalaisten nousulla oli ollut myös päinvastainen vaikutus muihin pääpuolueisiin, jotka vastustivat entistä kovempaa sisäänpäin kääntymistä sekä eristäytymistä. Pääpuolueiden varovaisemmista linjoista ja perussuomalaisten yhteistyöhaluisuudesta huolimatta perussuomalaisten nousu oli vahvistanut globalismi-nationalismi-jakolinjaa. Selkeä vastakkainasettelu puolueiden välillä ei ollut kuitenkaan saanut ihmisiä kiinnostumaan, eivätkä perussuomalaiset saaneet samanlaista jytkyä kuin eduskuntavaaleissa. Äänestysprosentti jäi 41 %, mikä oli edelleen selkeästi alhaisempi kuin muissa valtakunnallisissa vaaleissa.²¹⁴ Tämä oli yleinen ongelma muissakin EU-maissa.²¹⁵

5.3 2015 eduskuntavaalit

Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten äänimäärä laski 1,4 prosenttiyksikköä²¹⁶, mutta puolue sai silti toiseksi eniten edustajia eduskuntaan.²¹⁷ Vaaleja edeltävän vuoden aikana maailmalla oli tapahtunut useita ulko- ja turvallisuuspoliittiseen tilanteeseen vaikuttaneita asioita, kuten Isis-järjestön nousun myötä kasvanut terrorismin uhka, pakolaiskriisi sekä Krimin miehitys, jotka olisivat voineet nousta vaalikamppailun tärkeimmiksi aiheiksi. Joulukuussa 2014 presidentti Sauli Niinistö oli kuitenkin puoluejohtajien kanssa pitämässään kokouksessa pyytänyt näiltä lupauksen siitä, että Suomen ulkopoliittikan peruslinjasta vallitsi yhteisymmärrys, eikä siihen haettu muutoksia tällä vaalikaudella.²¹⁸ Näiden tapahtumien vaikutus näkyi silti puolueiden ohjelmissa. Perussuomalaisten vaaliohjelma oli näissä vaaleissa jaettu useaan erilliseen ohjelmaan, jotka käsittelivät eri vaaliteemoja. Edellisten vaalien tapaan puolue keskittyi omien linjojensa

²¹³ ”Koti kuntoon - tuuletusta Eurooppaan - Keskustan vaaliohjelma Euroopan Parlamentin vaaleissa 2014”. Keskustan vaaliohjelma, 2014.

²¹⁴ Tilastokeskus, äänestysprosentti eurovaaleissa 2014.

²¹⁵ Clark 2014, 340–341.

²¹⁶ Tilastokeskus, puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 2015.

²¹⁷ Tilastokeskus, puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 2015.

²¹⁸ Hämäläinen 2015, 173–175.

esittelyyn. Pohdinnat puolueen ideologiasta sekä vastakkainasettelut eliittiä vastaan puuttuivat ohjelmista. Samalla vastakkainasettelua ajettiin kuitenkin entistä voimakkaammin maahanmuuttajia ja monikulttuurisuuden ideologiaa vastaan.

Tämä seuraa maltillistumisteoriasta esitettyä kritiikkiä. Monet tutkijat ovat empiirisissä tutkimuksissa huomanneet, ettei populistinen retoriikka välttämättä vähene, vaikka populistipuolue otettaisiin mukaan hallitukseen.²¹⁹ Werner Krause, Denis Cohen ja Tarik Abou-Chadi tulivat tutkimuksessaan siihen johtopäätökseen, ettei oikeistopopulistien suosio välttämättä laske silloinkaan, vaikka valtapuolueet mukautuisivat populistien linjoihin.²²⁰ Hallituksessa populistipuolueiden vastakkainasettelun kohde saattaa myös muuttua. Perussuomalaisten kehitys muistuttaa italialaista oikeistopopulistipuolue Legaa. Hallituksessa Lega oli lähes kokonaan luopunut kansan ja eliitin välisestä vastakkainasettelusta, mutta samalla se ajoi entistä voimakkaammin vastakkainasettelua oman kansan ja maahanmuuttajien välillä.²²¹ Myös Trumpin hallinnossa vastakkainasettelun kohteet vaihtuivat vallitsevaan tilanteeseen sopiviksi.²²² Luca Manucci ja Edward Weber ovat näiden tulosten johdosta kutsuneet populistista viestintää ”sykliseksi ilmiöksi” (a cyclical phenomenon), jossa populistisen viestinnän laatu ja määrä riippuvat yksittäisen valtion ympäristöstä ja tapahtumista.²²³ Populistinen viestintä toimii siis populismin ohutytimisyyden mukaisesti, muovautuen kulloiseenkin tilanteeseen ja ympäristöön sopivaksi. Perussuomalaisten kohdalla muutoksen vastakkainasettelussa voi yhdistää sen tavoitteisiin päästä hallitukseen, puolueen maahanmuuttokriittisen ryhmän kasvuun sekä kansainvälisen areenan tapahtumiin.

Sama syklisyys näkyi perussuomalaisten vaaliohjelmissa. Kansainvälisen areenan tapahtumat olivat jättäneet EU-politiikan taka-alalle, joka puuttui ohjelmista lähes kokonaan. Tämän olivat korvanneet maahanmuutto- ja turvallisuuspolitiikka, joista oli molemmista oma vaaliohjelma. Muutoksen taustalla oli pakolaiskriisi, jossa Eurooppaan oli tullut ennätysmäärä turvapaikanhakijoita. Edelliseen vuoteen verrattuna turvapaikanhakijoiden määrä oli Suomessa kasvanut eniten koko Euroopassa. Asukasmäärään suhteutettuna Suomeen tuli sinä vuonna neljänneksi eniten hakijoita.²²⁴ Kriisin myötä ihmisten asenteet maahanmuuttoa

---

²¹⁹ Schwörer 2021, 485.

²²⁰ Krause et al. 2022, 178–179.

²²¹ Schwörer 2021, 485.

²²² Wojczewski 2021, passim.

²²³ Manucci ja Weber 2017, 331.

²²⁴ ”Record number of over 1.2 million first time

kohtaan olivat koventuneet. EVA:n vuonna 2016 tekemässä kyselyssä 74 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä sen kanssa, että ”Suomen ja koko EU:n pitäisi tiukentaa maahanmuuttopolitiikkaansa”.²²⁵ Samana vuonna tehdyssä kyselyssä 76 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä sen kanssa, että ”Pakolaiskriisi Euroopassa on osoittanut, että vapaata liikkuvuutta Euroopan maiden välillä on voitava rajoittaa”.²²⁶

Jo vaalien pääteemoja käsittelevässä ohjelmassa perussuomalaiset halusivat aloittaa julkisen talouden tasapainottamisen leikkaamalla ”maahanmuuton ja kehitysavun tapaisista maailmanparannusmenoista”.²²⁷ Maahanmuuttoa käsittelevässä ohjelmassa Eurooppaan kohdistui perussuomalaisten mukaan ”ennennäkemätön siirtolaispaine Afrikasta ja Lähi-Idästä”. Synä tälle olivat kriisit ja sodat, mutta ennen kaikkea sitä piti yllä ”elintasokuilu maanosien välillä”. Avokätinen sosiaaliturvajärjestelmä houkutteli tänne myös sellaisia siirtolaisia, joilla ”ei ole työmarkkinoilla tarvittavia taitoja, tai jotka eivät uskonnollisista ja kulttuurisista syistä halua omaksua integraation kannalta tärkeitä eurooppalaisia käsityksiä esimerkiksi tasa-arvosta tai ilmaisunvapaudesta”.²²⁸ Puolueen tavoitteet maahanmuuttopolitiikassa olivat edelleen rikoksia tehneiden maahanmuuttajien karkottaminen²²⁹, perheenyhdistämisen kiristäminen sekä gettoutumisen pysäyttäminen. Perussuomalaisten mukaan maahanmuuton ongelmat ja kustannukset olivat Suomessa vielä pienet, mutta tämä johtui vain siitä, että ””humanitaarinen” maahanmuutto on meillä verrattain nuori ilmiö”. Tulijoiden määrä kasvoi kuitenkin jatkuvasti, joten tavoitteena piti olla ”nettomaahanmuuton laskeminen 1990-luvun tasolle”.²³⁰

Perussuomalaiset näkivät maahanmuutossa jälleen myös nativistisia uhkakuvia. Lisääntynyt maahanmuutto ”ruokkii etnisiä konflikteja” sekä uhkaa ”sosiaalisen rauhan säilymistä maassamme”. Suomalaisen lainsäädännön tuli jatkossakin olla tasapuolista, jotta se ”koskee kaikkia ryhmiä, esimerkiksi mitä tulee uskontoihin/uskonnottomuuteen ja etnisiin enemmistö- ja vähemmistöryhmiin”. Erityisenä uhkana puolue näki sharia-lain, jolle ”ei pidä antaa

---

asylum seekers registered in 2015”. *Eurostat news release*, 44/2016.

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf> [sivu luettu 11.08.2023]

²²⁵ ”Suomen ja koko EU:n pitäisi tiukentaa maahanmuuttopolitiikkaansa”. EVA:n arvopankki, 2016.

<https://arvopankki.eva.fi/perusnakyma.php?q=4105> [sivu luettu 11.08.2023]

²²⁶ ”Pakolaiskriisi Euroopassa on osoittanut, että vapaata liikkuvuutta Euroopan maiden välillä on voitava rajoittaa”. EVA:n Arvopankki, 2016. <https://arvopankki.eva.fi/perusnakyma.php?q=4106> [sivu luettu 11.08.2023]

²²⁷ ”Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma - Pääteemat”. Perussuomalaisten vaaliohjelma, 2015.

²²⁸ ”Perussuomalaisten maahanmuuttoliittinen ohjelma 2015”. Perussuomalaisten erityisohjelma, 2015.

²²⁹ ”Perussuomalaisten turvallisuuspoliittinen ohjelma 2015”. Perussuomalaisten erityisohjelma, 2015.

²³⁰ Perussuomalaisten maahanmuuttoliittinen ohjelma, 2015.

Suomessa minkäänlaista jalansijaa”. Kaikkea maahanmuuttoa ei ohjelmassa silti vastustettu. Perussuomalaisten mielestä pakolaispolitiikkaa ja työperäistä maahanmuuttoa tuli käsitellä erikseen: ”Suuri osa maahanmuuttajista tulee Suomeen töihin ja osallistuu panoksellaan yhteiskunnan rakentamiseen.” Puolueen maahanmuuttopolitiikan tarkoitus oli mahdollistaa ”Suomelle myönteinen tai neutraali maahanmuutto”, mutta samalla ehkäistä muuttoliikkeit, joista ”on taloudellista tai yhteiskunnallista vahinkoa Suomelle”. Suomessa olisikin ”irrottauduttava siitä 25 vuotta jatkuneesta ajatuksesta, että maahanmuutto ja monikulttuurisuus sinänsä olisivat tarpeellisia tai tavoiteltavia asioita”.

Maahanmuuttopolitiikan tuli sen sijaan perustua kansallisen edun puolustamiseen.²³¹

Maahanmuutto oli noussut selvästi tärkeimmäksi aiheeksi perussuomalaisille. Sitä ei vielä haluttu estää kokonaan, mutta puolue näki maahanmuutossa jälleen etnopluralismin mukaisia uhkakuvia. Perussuomalaiset syyttivät maahanmuuttoa nyt muistakin yhteiskunnallisista ongelmista, kuten talouden alijäämästä sekä heikentyneestä turvallisuudesta. Maahanmuuton syyttäminen kaikista yhteiskunnan sosiaalisista ongelmista on ollut oikeistopopulisteille yleistä. Monet tutkijat ovatkin esittäneet maahanmuuttokritiikin olevan suurin yksittäinen syy oikeistopopulistien vaalimenestykselle.²³²

Maahanmuuttopolitiikan keskeisyys sai perussuomalaiset muistuttamaan entistä enemmän muita Euroopan oikeistopopulistipuolueita. Myös eri maahanmuuttajien jakaminen hyviin ja huonoihin siirtolaisiin on ollut oikeistopopulisteille tavallista. Suurimpana uhkana oikeistopopulistit ovat pitäneet islamilaista kulttuuria, jonka he pelkäävät korvaavan paikallisen kulttuurin sekä uskonnon.²³³ Perussuomalaisten ohjelman kohdat sharia-laista sekä muuttopaineesta Afrikasta ja Lähi-idästä näyttävät viittaavan samaan pelkoon.

Krimin miehityksen sekä yleisen kansainvälisen tilanteen takia perussuomalaisilla oli erillinen vaaliohjelma myös turvallisuuspolitiikasta. Puolueen mukaan ”Suomen turvallisuusympäristö on tällä hetkellä verraten vakaa, mutta tilanne voi kärjistyä nopeastikin”. Keskeiset linjat olivat ohjelmassa kuitenkin säilyneet ennallaan. Suomen puolustuksen piti edelleen perustua liittoutumattomuuteen ja ”meillä tulee olla omat vahvat, koko kansan Puolustusvoimat”. Perussuomalaisten mielestä ”poliittinen ja tiedotuksellinen eliitti” yrittivät edelleen hivuttaa Suomea Natoon, vaikka ”Kansa vastustaa, mutta sitä valmistellaan liittymiseen muun muassa väittämällä, että yleinen asevelvollisuus säilyisi maassamme myös Nato-jäsenyyden

---

²³¹ Perussuomalaisten maahanmuuttopolitiittinen ohjelma, 2015.

²³² Liang 2007, 19.

²³³ Ibid., 20–21.

vallitessa”.²³⁴ Ohjelman Nato-politiikassa oli kuitenkin aikaisempaa enemmän yhteistyöhaluisuutta. Perussuomalaiset olivat valmiita tekemään Nato-jäsenyydestä selvityksen, jossa ”analysoidaan kiihottomasti jäsenyyden haitat ja hyödyt”. Tämä oli puolueelle kuitenkin vain toissijainen vaihtoehto.²³⁵ Perussuomalaiset olivat ”Nato-kriittinen puolue, jolle Nato ei ole mörkö eikä taikasana”. Mahdollisesta jäsenyyden hakemisesta ”on järjestettävä neuvoa antava kansanäänestys”.²³⁶

Kansainvälisen areenan tapahtumat olivat vahvistaneet perussuomalaisten näkemystä sen realismin mukaisesta rakenteesta. Nato-jäsenyyden myötä ”liikkumavaramme turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä kapenisi ja saisimme uusia – muun muassa kansainväliseen kriisinhallintaan liittyviä – velvoitteita liittokunnan sisällä”.

Perussuomalaisten mielestä jäsenyydestä ei ollut ”esitetty mitään konkreettisia perusteluja, jotka antaisivat varmuudella olettaa, että maamme puolustaminen olisi paremmalla tolalla sen myötä”. Puolue kannatti löyhää puolustuspoliittista yhteistyötä etenkin pohjoismaiden kanssa, mutta silloinkin oli ”puolustuksen olennaiset suorituskyvyt säilytettävä omilla käsillä ja jalat pidettävä maassa. Kukin kansakunta ajattelee omaa etuaan”. Tässä ohjelmassa kritisoitiin myös ajatusta EU:n tuomasta turvallisuudesta: ”Tosiasia on, että osana EU:ta Suomi kuuluu suurvaltapolitiikkaan vailla todellisia turvatakuita.” EU:n puitteissa ”Suomen kannalta tärkeää on edistää etenkin huoltovarmuutta. Suomen on pidettävä tiukasti oman puolustusteollisuuden puolia.”²³⁷

Perussuomalaiset ajoivat samaa linjaa myös kriisinhallinnassa, jossa oli ”enemmän ajateltava – muiden maiden tavoin – kansallista etuaan”. Suomen ei tullut osallistua operaatioihin, joista ”voi seurata kielteisiä turvallisuusvaikutuksia Suomeen suoraan tai välillisesti”. Uskottavan puolustuksen ylläpidon täytyi aina olla ensisijainen asia. Puolue korosti edelleen ”YK:n keskeistä merkitystä. EU:n kriisinhallintaoperaatioihin suhtaudumme kriittisesti; Nato-johtosiin operaatioihin erityisen kriittisesti.”²³⁸ Kansainvälisen areenan tapahtumat olivat entisestään vahvistaneet perussuomalaisten ulkopolitiikan ideologiaa, jossa oma kansa, ja sen suojele ulkopuolisilta uhilta, olivat tärkeimmät prioriteetit. Jokainen maa ja kansa pystyi lopulta luottamaan vain itseensä. Kansainväliset kriisit olivat lisänneet ulkoisten uhkien

---

²³⁴ Perussuomalaisten turvallisuuspoliittinen ohjelma, 2015.

²³⁵ Pääteemat, perussuomalaisten vaaliohjelma 2015.

²³⁶ Perussuomalaisten turvallisuuspoliittinen ohjelma, 2015.

²³⁷ Ibid.

²³⁸ Ibid.

määrää, mikä oli johtanut puolueen linjojen osittaiseen kiristymiseen. Perussuomalaisten keskeiset ulkopolitiikan linjat eivät kuitenkaan olleet muuttuneet.

Muut pääpuolueet eivät käsitelleet kansainvälisen areenan tapahtumia vaaliohjelmissaan. Perussuomalaisten tapaan puolueet julkaisivat kuitenkin myös omat ulkopolitiikkaa käsittelevät erityisohjelmansa. Kokoomukseen mukaan: ”Kylmän sodan jälkeinen toiveikkaus ja yhteistyöhakuisuus ovat vaihtuneet kasvavaan turvattomuuteen ja vastakkainasetteluun.” Euroopassa oli osittain palattu ”vanhaan voimapolitiikan maailmaan. [...] Venäjän ja lännen suhteet ovat heikommalla kuin koskaan kylmän sodan päättymisen jälkeen.” Pakolaiskriisi, ilmastonmuutos sekä kansainvälinen terrorismi olivat puolueen mielestä myös kasvaneet globaaleiksi kriiseiksi. Nykytilanteessa ”Toisen maailmansodan jälkeen luodut kansainväliset instituutiot eivät ole pysyneet muutoksen vauhdissa”. Kokoomus halusi kuitenkin edelleen vastata ongelmiin kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä: ”Suomi ei voi, eikä sen kannata, eristäytyä maailman muutoksilta [...] Vientivetoiselle pienelle maalle kansainvälisyys on elinehto.”²³⁹

Tämä edellytti yhä ”tiiviimpää eurooppalaista yhteistyötä” sekä laajempaa osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan ja kehitysyhteistyöhön. Kokoomuksen mukaan Suomi tarvitsi jatkossa myös ”maahanmuuttajien osaamista ja työpanosta entistä enemmän”. Tämän lisäksi Suomen tuli työskennellä ”kansainvälisen sopimusjärjestelmän vahvistamiseksi sekä erityisesti YK:n toimintakyvyn kehittämiseksi”. Kansainvälisen areenan kriisit olivat ”vahvistaneet populismia, ääriliikkeitä ja kansallismielisyyttä tavalla, joka uhkaa eurooppalaisen yhteistyön peruspilareita”. Suurin muutos kokoomuksen linjoissa oli sen voimistunut tarve korostaa Suomen asemaa osana länsimaita. Suomi oli puolueen mukaan ”kiinteä osa länttä”, ja se ”jatkaa läntisen yhteistyön syventämistä”. Kokoomuksen mielestä ”Sotien jälkeisen ulkopolitiikan johtoajatuksena on ollut mahdollisimman tiivis kiinnittyminen läntiseen yhteistyöhön”. Nato-suhde ”on ainoa merkittävä poikkeus Suomen länsi-integraation pitkästä linjasta”. Puolueen mukaan myös EU:n ”keskinäisen avunannon velvoitteen laaja ja kattava tulkinta” oli Suomen etu. EU ei kuitenkaan kokoomuksen mielestä ollut puolustusliitto, eikä sillä ollut kapasiteettia tulla sellaiseksi, koska ”28 unionimaasta 22

---

²³⁹ ”Vakautta vahvemmillä kumppanuuksilla”. Kokoomuksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen erikoisohjelma, 2016. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/kokoomus/Ulko-ja-turvallisuuspoliittinen-puoluekokouksen-hyva%CC%88ksyma%CC%88.pdf> [sivu luettu 15.08.2023]

on myös Nato-maita”. Tämän johdosta ”Kokoomus katsoo, että Suomen kannattaa hakea Naton jäsenyyttä lähivuosina”.²⁴⁰

Myös keskusta näki erityisohjelmassaan, että ”Maailma ympärillämme rakoilee. [...] Kriisit ovat tulleet lähemmäs Suomea ja osaksi Eurooppaa.” Kokoomuksen tapaan puolue korosti tilanteessa kansainvälisen yhteistyön merkitystä: ”Suomi tarvitsee kansainvälistä yhteistyötä.” Pakolaistulvan hallinnassa Suomen oli ”löydettävä ratkaisu yhdessä EU:n ja sen jäsenvaltioiden kanssa. Ratkaisun on perustuttava juurisyyihin vaikuttamiseen sekä EU:n ulkorajojen pitävyyteen ja toimiviin järjestelykeskuksiin.” Keskustan mielestä oli edistettävä ”ennen kaikkea kansainvälisen suojelun tarpeessa olevien pääsyä suojaan”. Kestävä ratkaisu pakolaisuuteen voitiin kuitenkin saavuttaa ”vain tukemalla kolmansia maita ja tekemällä yhteistyötä niiden kanssa. Yhteistyön päätavoite on lähtömaiden olojen vakauttaminen.” Kansainvälisen vakauden saavuttamisessa keskusta piti keskeisenä Suomen osallistumista kriisinhallintaan sekä kehitysyhteistyöhön. Turvallisuuspolitiikka tuli ohjelmassa lähemmäs perussuomalaisen linjaa. Keskustan mukaan liittoutumattomuus ”on palvellut turvallisuuttamme” sekä ”vaikuttanut osaltaan koko pohjoisen Euroopan vakauteen ja turvallisuuteen”. Tämä oli ”kestävä linja myös lähivuosille”. Puolueen mielestä Suomen oli ”säilytettävä itsenäinen päätösvalta sotilaalliseen turvallisuuteen liittyvissä asioissa ja huolehdittava kaikissa olosuhteissa puolustuksen uskottavuudesta”. Tämä tarkoitti keskustalle oman huoltovarmuuden turvaamista sekä puolustusteollisuuden kehittämistä.²⁴¹

Naton kohdalla Suomen oli ”viisasta toimia omissa ratkaisuissaan siten, että Nato-jäsenyyden hakeminen on mahdollista, jos valtiojohto ja kansa päätyvät uuteen perusratkaisuun”. Mahdollisesta jäsenyydestä tuli keskustan mielestä kuitenkin järjestää ”neuvoa-antava kansanäänestys”. Keskustan turvallisuuspoliittinen linja oli palannut kylmän sodan aikaiseen puolueettomuuteen, jossa Suomi tasapainotteli idän ja lännen välillä: ”Hyvät naapurisuhteet jokaiseen ilmansuuntaan sekä monenvälisen kansainvälisen vuoropuhelun tukeminen ovat vakauserityisohjelmassa ”keskustelu-yhteys on erimielisyyksistä huolimatta kyettävä säilyttämään. Vastakkainasettelun korostaminen tai Venäjän eristäminen ei palvele Suomen eikä EU:n etua.” Keskustan mielestä molemmat osapuolet olivat vaikuttaneet turvallisuustilanteeseen: ”Venäjän voimapolitiikka sekä Suomen lähialueilla lisääntynyt sotilasliitto Naton toiminta ovat muuttaneet turvallisuustilannetta.”

²⁴⁰ Kokoomuksen erityisohjelma, 2016.

²⁴¹ ”Suomen edistettävä aktiivista vakauserityisohjelmassa ”keskustelu-yhteys on erimielisyyksistä huolimatta kyettävä säilyttämään. Vastakkainasettelun korostaminen tai Venäjän eristäminen ei palvele Suomen eikä EU:n etua.” Keskustan erityisohjelma, 2016.

Tästä oli palattava ”liennytyksen ja vakauden tielle”. Ohjelmassa oli myös toiveita EU:n avunantolausekkeen laajentamisesta: ”On tärkeää, että kansainvälisen avun antamista koskevaa lainsäädäntöä kehitetään niin, että jatkossa Suomi voi antaa sotilaallista apua ja vastaanottaa sitä muissakin kuin sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioissa.”²⁴²

SDP:n näkökulma kansainväliseen tilanteeseen oli erilainen kuin muilla puolueilla. Oman turvallisuuspolitiikan linjansa puolue esitteli lyhyesti vaaliohjelmassaan:

Suomen turvallisuutta palvelee parhaiten pitäytyminen nykyisessä turvallisuuspoliittisessa linjassa. Suomen päätökset jäsenyydestä Euroopan unionissa, kumppanuudesta Naton kanssa, lisääntyvästä puolustusyhteistyöstä sotilaallisesti liittoutumattoman Ruotsin kanssa ja oman puolustuksemme kunnossa pitämisestä ovat kestävä linja.²⁴³

Nato-jäsenyyden mahdollisuudesta puolue ei enää puhunut. Myös SDP julkaisi vaalien jälkeisenä vuonna erityisohjelman, jossa käsiteltiin kansainvälistä tilannetta. Tässä ohjelmassa puolue keskittyi kuitenkin enemmän ideologisiin kysymyksiin kuin kansainvälisen areenan tapahtumiin. Uusliberalismin kritisointi oli edelleen keskeinen asia SDP:lle:

Markkinatalous pitää erottaa kapitalismista. Kapitalismi on markkinatalouden vääristymä. Kapitalismissa päätökset tekevät pääoman omistajat ohi ja yli muiden yhteiskunnallisten toimijoiden ja etujen.²⁴⁴

Puolueen mukaan taloudellisen vallan kasautuminen ”kalvaa ja heikentää demokraattista päätöksentekoa”. Ohjelmassa hyökättiin myös populismia vastaan. Populistipuolueiden kannattajia SDP kutsui ”pelokkaiksi” ihmisiksi, jotka ”pakenevat vastuuta ja epävarmuutta kansankiihottajien ja karismaattisten johtajien tykö, jotka lupaavat vapauttaa ihmiset sivilisaation taakasta”.²⁴⁵

Ohjelmassa korostettiin jälleen arvoliberalismia SDP:n keskeisenä arvona:

”Sosialidemokratian ydin, aatteen sydän ja sielu, on kaikkien ihmisten yhtäläinen arvo ja oikeudet.” Puolue määritteli itsensä antirasistiseksi liikkeeksi, joka halusi jatkossakin puolustaa ihmisten vapaata liikkuvuutta: ”Maahanmuutto on yhteiskunnallinen ongelma vain, jos olemme jo luopuneet ajatuksesta, että voimme taata työtä, toimeentuloa ja hyvinvointipalveluita kaikille yhteiskunnan jäsenille.” Ohjelmassa korostettiin myös kansainvälisen yhteistyön merkitystä: ”Sosialidemokratia on kansainvälinen liike, joka pyrkii

²⁴² Keskustan erityisohjelma, 2016.

²⁴³ ”Suunta Suomelle - SDP:n vaaliohjelma”. SDP:n vaaliohjelma, 2015.

²⁴⁴ ”Turvaa ja vapautta muuttuvassa maailmassa”. SDP:n erityisohjelma, 2016.

²⁴⁵ Ibid.

yhteistyön kautta ulottamaan demokraattisen kontrollin myös koko maapalloa koskeviin kysymyksiin.” SDP:n mukaan tähän eivät riittäneet pelkät valtioiden väliset sopimukset, vaan ”Tarvitsemme pysyvämpiä ja syvempiä monenkeskisen yhteistyön muotoja”. Kestävä kehitys ja yhteiskuntarauha saattoivat myös vaatia ”ihmiskunnan intressin asettamista kansallisen edelle”.²⁴⁶

Kansainvälisen areenan tapahtumat olivat vaikuttaneet kaikkien pääpuolueiden ulkopolitiikan linjoihin. Kokoomus ja keskusta näkivät realismin mukaisen voimapolitiikan palanneen Eurooppaan. Tämän aiheuttamaan turvattomuuteen puolueet tarjosivat kuitenkin hyvin erilaisia ratkaisuja. Kokoomus halusi Suomen integroituvan entistä selkeämmin osaksi länttä ja Natoa, keskusta taas halusi perussuomalaisten tapaan jatkaa puolueettomuuspolitiikkaa. SDP ei puuttunut kansainvälisen areenan tapahtumiin, vaan keskittyi enemmän ideologisiin kysymyksiin, kuten kansainvälisen yhteistyön lisäämiseen sekä kansallisvaltioiden merkitykseen. 2010-luvulla konsensus ulko- ja turvallisuuspolitiikassa oli lopullisesti hajonnut, ja pääpuolueet keskittyivät enemmän omien arvojensa mukaisen ulkopolitiikan ajamiseen. Globalismi-nationalismi-akselilla tarkasteltuna vanhat pääpuolueet olivat kuitenkin edelleen vahvasti globalisteja. Kansainvälisen areenan tapahtumat taas olivat entisestään vahvistaneet perussuomalaisten nationalismia. Perussuomalaiset olivat kuitenkin aikaisempaa valmiimpia yhteistyöhön esimerkiksi Nato- ja EU-asioissa. Kansainvälisen areenan tapahtumat olivat toisaalta saaneet myös muut pääpuolueet varovaisemmiksi ulkopolitiikassaan. Sisäpolitiikassa kokoomuksella, keskustalla ja perussuomalaisilla oli vielä enemmän yhteistä, ja vaalien jälkeen ne muodostivat yhteisen hallituksen keskustan Juha Sipilän johdolla.

Perussuomalaisten mukanaolosta huolimatta hallituksen ulkopolitiikan linjoissa ei tapahtunut suuria muutoksia verrattuna aikaisempiin hallituksiin. Pienempiä muutoksia hallitusohjelmaan kuitenkin tehtiin. EU-politiikassa ei enää ajettu mallioppilaslinjaa: ”Hallitus yhdistää rakentavan kriittisellä ja yhteistyöhakuisella tavalla kansallisen ja yhteisen eurooppalaisen edun Suomen EU-politiikassa.” Hallituksen mielestä unionin tuli keskittyä ”vain olennaisimpiin kysymyksiin, eikä integraatiota ole tarpeen syventää kaikilla politiikan aloilla”. EU-politiikan painopisteenä tuli olla ”talouskasvun ja työllisyyden edistäminen”. Ohjelmassa vastustettiin myös yhteisvastuuta veloista ja hallitus suhtautui kielteisesti ”Suomen vastuiden kasvattamiseen eurokriisin hoidossa”. Samalla se kuitenkin sitoutui

---

²⁴⁶ SDP:n erityisohjelma, 2016.

”edistämään euroalueen vakautta”. Hallitus halusi myös lisätä EU:n kansainvälistä toimintaa: ”Euroopan unionin tulee ajaa tehokkaasti etujaan ja puolustaa demokratiaa, kansainvälistä oikeutta ja ihmisoikeuksia naapurustossaan ja maailmanlaajuisesti.” Perussuomalaisten näkemysten vastaisesti hallitus halusi vahvistaa myös EU:n turvallisuuspolitiikkaa: ”Suomi kannattaa EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamista ja unionin turvallisuusstrategian uudistamista.”²⁴⁷

Kansainvälisellä areenalla hallitus halusi Suomen jatkavan ”aktiivista osallistumistaan kansainväliseen kriisinhallintaan. [...] Suomi kantaa globaalia vastuuta ja vahvistaa turvallisuuttaan edistämällä kansainvälisessä yhteistyössä kestävästä kehitystä, rauhan rakentamista sekä naisten ja tyttöjen asemaa.” Ohjelmassa haluttiin myös ”parantaa kehitysyhteistyön tuloksellisuutta, vaikuttavuutta ja mitattavuutta”. Pidemmän aikavälin tavoitteena oli ”kehitysrahoituksen nostaminen YK:n tavoitteiden mukaiseen 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta”. Myönnytyksenä perussuomalaisille siihen tehtäisiin kuitenkin leikkauksia tällä hallituskaudella. Niinistölle tehdyn lupauksen mukaisesti turvallisuuspolitiikan linjat eivät muuttuneet: ”Suomi ylläpitää kansallisen liikkumavaransa ulko- ja turvallisuuspoliittisissa ratkaisuisaan.” Hallitus halusi ylläpitää kahdenvälisiä suhteita Venäjän kanssa, mutta samalla tuli ”noudattaa Euroopan unionin yhteisiä Venäjä-linjauksia”. Naton kanssa jatkettiin ”käytännönläheistä kumppanuutta”, sekä pidettiin yllä mahdollisuutta hakea sen jäsenyyttä. Hallituskauden aikana ”Hallitus laatii ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon, jonka valmistelun yhteydessä arvioidaan mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutukset Suomelle”.²⁴⁸

Maahanmuuttopolitiikassa hallitus ”edistää Suomen työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa, huoltosuhdetta kohentavaa sekä talouden kansainvälistymistä edistävää työperäistä maahanmuuttoa”. Maahanmuuton edistämisen vastapainona ohjelmassa tehtiin myös perussuomalaisille tärkeitä myönnytyksiä: ”Viranomaisprosesseja turvapaikkahakemusten käsittelyssä nopeutetaan, päätökset palauttamisineen tehdään viipymättä ja väärinkäytöksiä torjutaan.” EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta alettaisiin periä lukukausimaksuja ja perheen yhdistämisen kriteerejä kiristettäisiin. Myös rikollisten karkottamista helpotettiin: ”Törkeisiin rikoksiin syyllistyneiden, rikoksen uusijoiden ja yleiselle järjestykselle vaarallisten henkilöiden maasta poistamista nopeutetaan.” Rasismiin

---

²⁴⁷ Sipilän I hallitusohjelma 2015, 32–33.

²⁴⁸ Ibid., 34–35.

ohjelmassa otettiin nollatoleranssi, mutta hallitus lupautui laatimaan perussuomalaisten haluaman riippumattoman selvityksen ”maahanmuuton kustannuksista ja vaikutuksista yhteiskunnassamme, joka mahdollistaa tosiasioihin pohjautuvan keskustelun ja paremman kotouttamispolitiikan sekä päätöksenteon”. Kiintiöpakolaisten määrään ei kuitenkaan tehty perussuomalaisten haluamia leikkauksia, vaan ”Kiintiöpakolaisten määrä pidetään ainakin viime vuosien tasolla ja tällä osallistumme kansainväliseen taakan jakoon”.²⁴⁹ Sanavalinta ”ainakin” jätti mahdollisuuden myös kiintiön kasvattamiselle.

Hallitusohjelman esittelyssä eduskunnalle hallituspuolueet keskittyivät talouden tilanteeseen, josta vallitsi konsensus. Puolueilla oli kuitenkin hyvin erilaiset näkemykset hallituksen ulkopoliitikasta. Sipilän mukaan ulkopoliitikasta vallitsee ”laaja kansallinen yksituumaisuus”. Keskusta puhui ulkopoliitikasta kuitenkin hyvin vähän puheenvuoroillaan. Hallituksen maahanmuuttopolitiikkaa ei mainittu, ja Euroopan tilanteesta keskusta puhui epäsuorasti ”heikentyneenä turvallisuustilanteena”. EU oli keskustalle poliittinen valinta, joka ”kytkee Suomen läntiseen arvoyhteisöön”. Unionin tuli kuitenkin keskittyä vain ”oleellisimpiin kysymyksiin”.²⁵⁰ Perussuomalaisten ryhmäpuheenvuoron pitäneen Sampo Terhon mukaan ”hallituksen ulko-, turvallisuus, EU- ja maahanmuuttolinjauksissa näkyy perussuomalaisia miellyttävä isänmaallinen ote. [...] Suomen maahanmuuttopolitiikka puolestaan järkevöityy, kun perheen yhdistämisen kriteereitä tarkistetaan.”²⁵¹ Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorolla Arto Satonen taas antoi hallituksen ulkopoliitikasta hyvin erilaisen kuvan: ”Suomi pysyy avoimena, kansainvälisenä ja suvaitsevana maana. Tästä esimerkkeinä toimivat työperäisen maahanmuuton edistäminen sekä maahanmuuttajanuorten ja -naisten kotoutumisen tukeminen.”²⁵²

Kumpikin puolue siis keskittyi hallitusohjelman kohtiin, jotka sopivat sen ulkopoliittian ideologiaan, ja esitteli ne itselleen mahdollisimman edustavalla tavalla. Myönnytyksistä huolimatta perussuomalaiset eivät lopulta saaneet keskeisimpiä ulkopoliittisia tavoitteitaan hallitusohjelmaan. Pakolaiskiintiötä ei pienennetty ja kehitysyhteistyön leikkaukset jäivät väliaikaiseksi. EU:hun, maahanmuuttoon ja Natoon suhtauduttiin hallitusohjelmassa edelleen myönteisesti. Ohjelman ulkopoliittikka muistuttaakin selkeästi enemmän keskustan ja kokoomuksen, kuin perussuomalaisten linjoja. Maltillistumisteorian näkökulmasta

---

²⁴⁹ Sipilän I hallitusohjelma 2015, 36–38.

²⁵⁰ PTK 13/2015 vp, J. Sipilä, 02.06.2015, 5.

²⁵¹ PTK 13/2015 vp, S. Terho, 02.06.2015, 9.

²⁵² PTK 13/2015 vp, A. Satonen, 02.06.2015, 11.

perussuomalaiset joutuivat tekemään suuria myönnytyksiä, jotta puolue pääsi hallitukseen. Myös perussuomalaisten merkittävimpänä saavutuksena pitämä lupaus siitä, ettei Suomen vastuita eurokriisin hoitamisessa tulisi enää kasvattamaan, jouduttiin pyörtämään. Vain muutama viikko sen jälkeen, kun hallitus oli aloittanut toimintansa, oli Suomi mukana Kreikalle myönnetyssä kolmannessa tukipaketissa. Soinin mielestä tästä ei kannattanut tehdä hallituskysymystä.²⁵³

Maltillistumisteoriasta tehdyissä empiirisissä tutkimuksissa tulokset ovat vaihdelleet, ja monet populistipuolueet ovat saaneet hallituksessa tavoitteitaan läpi sekä kasvattaneet kannatustaan.²⁵⁴ Perussuomalaiset olivat kuitenkin tehneet merkittäviä myönnytyksiä ja joutuneet luopumaan keskeisistä arvoistaan, mikä näkyi puolueen kannatuksessa. Ylen puoluekannatuskyselyissä perussuomalaisten kannatus oli vuoden 2016 aikana vajonnut kahdeksaan prosenttiin.²⁵⁵ Ville Pitkäsen ja Jussi Westisen tekemässä kyselytutkimuksessa eri puolueiden kannattajien näkemyseroista, etenkin säästötoimenpiteet olivat vaikeita perussuomalaisten äänestäjille. Hallituspuolueiden kannattajien välillä oli myös paljon erimielisyyttä maahanmuutosta ja EU-politiikasta.²⁵⁶ Tulehtunut tilanne johti lopulta perussuomalaisten puolueen jakautumiseen vuoden 2017 puoluekokouksessa.

Pääpuolueiden keskeisten arvojen vastakohtaisuus heijastui hallitusohjelmaan, jossa oli mahdotonta tehdä kaikkia osapuolia tyydyttäviä kompromisseja. Perussuomalaiset olivat jytkyvaaleista lähtien esiintyneet yhteistyöhaluisempina päästäkseen mukaan hallitukseen. Puolueen keskeiset arvot eivät kuitenkaan olleet muuttuneet, joten hallitukseen päästäkseen se oli joutunut luopumaan vaihtoehtoisesta linjastaan, joka oli ollut koko puolueen kasvun takana. Linjojen pysyvyys ja ennalta-arvattavuus olivat olleet tärkeimpiä syitä perussuomalaisten ja kokoomuksen suosiolle. Nyt kun perussuomalaiset joutuivat tekemään myönnytyksiä keskeisissä linjoissaan, näytti sen suosio ja sisäinen koheesio romahtavan.

---

²⁵³ "Soini: "Vastaa ei kannata äänestää" – Suomessa olisi hallituskriisi". *Yle uutiset*, 16.07.2015.

<https://yle.fi/a/3-8160780> [sivu luettu 15.12.2023]

²⁵⁴ Schwörer 2021, 470–471.

²⁵⁵ "Katso miten puolueiden kannatus on heilahdellut vuonna 2016". *Yle uutiset*, 30.12.2016. <https://yle.fi/a/3-9379761#start=252> [sivu luettu 15.12.2023]

²⁵⁶ Pitkänen ja Westinen 2016, 12–15.

6 Johtopäätökset

Keskeinen huomio perussuomalaisten ulkopolitiikasta on sen linjojen pysyvyys.

Ulkopolitiikan päälinjat olivat jo 1995 yleisohjelmassa samat kuin vuoden 2015 vaaliohjelmassa. Nämä päälinjat rakentuivat perussuomalaisten ulkopolitiikan ideologian kautta, jonka ydin on kansainvälisen areenan tarkastelu realismin näkökulmasta.

Perussuomalaiset näkevät, että kaikki valtiot ja kansat ajavat lopulta vain omaa etuaan, joten kansainvälisellä areenalla on pakko toimia itsekkäästi. Puolue tarkasteleekin kaikkea kansainvälistä toimintaa oman kansan ja valtion näkökulmasta. Perussuomalaiset myös näkevät Suomen pienenä valtiona, jonka vaikutusmahdollisuudet tällä anarkistisesti toimivalla kansainvälisellä areenalla ovat heikot, joten puolueen ulkopolitiikka rakentuu uhkakuvien varaan. Jo ensimmäisessä yleisohjelmassa perussuomalaiset kutsuivat ulkomaista velkaa ”pahimmaksi täydellisen itsenäisyytemme uhaksi”. Myöhemmissä ohjelmissa keskeiset uhat koskivat Natoa, EU:ta sekä maahanmuuttoa. Uhkakuvien myötä ulkopolitiikka perussuomalaisten ohjelmissa muodostui pääosin Suomen nykyisen ulkopolitiikan linjojen kritisoinnista, sekä muutosten ja sen nykyisen kehityssuunnan vastustamisesta.

Perussuomalaisten ulkopolitiikan tavoitteena oli jatkaa kylmän sodan aikaista ulkopolitiikan linjaa, jossa Suomi oli puolueeton ja liittoutumaton valtio kansainvälisellä areenalla. Puolue ei siis vastustanut kaikkea kansainvälistä yhteistyötä tai halunnut eristäytyä maailmasta. Kaiken kansainvälisen yhteistyön tuli kuitenkin perustua löyhään, kansallisvaltioiden väliseen yhteistyöhön. EU:n sisämarkkinat, rajavalvonta sekä harmaan talouden estäminen olivat esimerkkejä asioista, joissa perussuomalaiset näkivät Suomen hyötyvän kansainvälisestä yhteistyöstä. Keskeistä kaikessa yhteistyössä oli valtion suvereniteetti, jotta Suomi ei pienenä maana joutunut suurempien valtioiden dominoimaksi, tai osapuoleksi sille kuulumattomissa konflikteissa, jotka saattaisivat aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia omassa maassa. Tämän pohjalta perussuomalaiset suhtautuivat karsaasti kansainvälisiin järjestöihin, jotka vaikuttivat suvereniteettiin, kuten integraation myötä laajentuneeseen EU:hun sekä Nato-jäsenyyteen. YK taas oli kansainvälinen järjestö, jonka toimintaan puolue suhtautui myönteisesti. Tähän vaikuttivat SMP:n perintö sekä YK:n toiminta löyhänä, valtioiden välisen yhteistyön alustana, joka kunnioitti valtioiden suvereniteettia.

Tärkeä osa perussuomalaisten ideologiaa oli myös kansan tahto. Perussuomalaiset eivät edustaneet koko kansaa tai sen enemmistöä, mutta he nostivat politiikan agendalle sen kansanosan näkemyksiä, jotka eivät olleet päässeet esiin politiikan valtavirrassa. Puolue ajoi

myös kansanäänestystä jokaisesta suuresta ulkopolitiikan kysymyksestä. Perussuomalaisten ideologiassa ei tutkielman aikarajauksella tapahtunut muita muutoksia kuin realismin voimistuminen kansainvälisen areenan tapahtumien myötä. Suomen ulkopolitiikan linja taas kehittyi päinvastaiseen suuntaan kuin perussuomalaiset halusivat, joten ulkopolitiikan ideologia, linjat sekä tavoitteet pysyivät puolueella samoina koko käsittelyjakson ajan.

Muutokset tutkielman ajanjaksolla tapahtuivat perussuomalaisten retoriikassa sekä esiintymistavassa. Näissä korostuivat populistisen retoriikan merkitys puolueen identiteetille, taktikointi vaaleissa, puolueen kasvun myötä tapahtuneet sisäiset muutokset sekä muutokset sen toimintaympäristössä. Ensimmäinen kehitysjakso oli populistisen retoriikan ja vastakkainasetteluiden lisääntyminen perussuomalaisten ohjelmissa. Puolue oli ensimmäisestä yleisohjelmasta lähtien korostanut nationalismiaan sekä kansan merkitystä politiikan päätöksenteossa. Tästä ohjelmasta puuttuivat kuitenkin vastakkainasettelut eliittiä ja muita puolueita vastaan. Vuoden 1999 eurovaaliohjelmassa suhtautuminen Euroopan unioniin oli jo selvästi kriittisempi. 2003 eduskuntavaaleissa perussuomalaiset taas hyökkäsivät avoimesti muita puolueita, eliittiä sekä maahanmuuttoa vastaan. Tämä kehitys jatkui vuoden 2011 vaaleihin asti. 2007 eduskuntavaalien ohjelmassa puolue keskittyi kuitenkin jo protestoimisen sijaan enemmän omiin linjoihinsa, eikä 2011 vaaleissa tai sen jälkeenkään populismi ja vastakkainasettelut kadonneet perussuomalaisten ohjelmista.

Kyse ei siis ollut lineaarisesta tai kaikki politiikan osa-alueet kattavasta muutoksesta, mutta ohjelmissa näkyi selkeä trendi, jossa populismin ja vastakkainasetteluiden määrä kasvoi uusissa ohjelmissa. Tämän kehityksen taustalla oli perussuomalaisten omien linjojen muotoutuminen sekä identiteettipolitiikka, jossa puolue pyrki profiloitumaan aidoksi vaihtoehdoksi valtapuolueille. Tästä alkoi perussuomalaisten hidas kasvu, ja Tony Halmeen sekä täysin kriittisen EU-linjan saavuttama suosio toimivat puolueelle vahvistuksena siitä, että tällaisella populistiselle protestille oli kysyntää. Myös perussuomalaisten edeltäjä SMP oli saanut parhaat tuloksensa protestivaaleissa. Puolueen kasvun myötä siihen liittyi lisäksi uusia ryhmiä, erityisesti maahanmuuttokriittinen Suomen Sisu, jotka ajoivat kovempaa linjaa etenkin maahanmuuttopolitiikassa. Samaan ajanjaksoon ajoittui toisaalta myös konsensuslinjan muotoutuminen Suomen ulkopolitiikassa, mikä lisäsi perussuomalaisten vastakkainasettelua sen jäädessä ainoaksi vaihtoehtoista linjaa ajavaksi puolueeksi.

Toinen kehitysjakso alkoi vuodesta 2011 ja jatkui tutkielman aikarajauksen loppuun vuoden 2015 eduskuntavaaleihin saakka. Ensimmäisen kehitysjakson tapaan tämäkään kehitys ei ollut

lineaarinen, vaan siitä oli merkkejä jo aikaisemmissa ohjelmissa. Tällä kehitysjaksolla populistinen retoriikka sekä vastakkainasettelut vähenivät perussuomalaisen ohjelmassa puolueen keskittyessä enemmän omiin linjoihinsa. Perussuomalaiset esiintyivät myös selvästi yhteistyöhaluisempina kuin aikaisemmin. Vastakkainasetteluiden vähentyminen koski kuitenkin vain eliittiä sekä muita puolueita. Maahanmuuttoa puolue piti edelleen uhkana, ja joissain asioissa vastakkainasettelut maahanmuuttajia vastaan voimistuivat. Kehityksen taustalla oli perussuomalaisen nousu politiikan valtavirtaan yhdeksi pääpuolueista. Puolueen retoriikassa näkyi selkeä salonkikelpoistuminen, jossa vedettiin raja liian radikaaleihin linjoihin. Muutoksen tavoitteena oli vedota suurempaan osaan äänestäjistä sekä tehdä perussuomalaisista houkuttelevampi hallituskumppani. Myös yhteistyöhaluisuus liittyi puolueen tavoitteisiin päästä hallitukseen. Kasvun myötä perussuomalaiset olivat toisaalta alkaneet verkostoitua myös muiden samanmielisten puolueiden kanssa Euroopassa, joiden kanssa se halusi lisätä yhteistyötä.

Nämä muutokset eivät kuitenkaan vaikuttaneet perussuomalaisen päälinjoihin. Osaltaan kovemmalta vaikuttavaa retoriikkaa selittääkin se, että kasvun myötä puolue esitteli ja perusteli yksityiskohtaisemmin aikaisempia linjojaan. Muutokset ohjelmissa liittyivät siis siihen, miten nämä samat päälinjat esiteltiin ja perusteltiin. Tähän vaikuttivat kansainvälisen areenan tapahtumat, puolueen kasvun mukana siihen tulleet uudet näkökulmat sekä taktikointi vaaleissa. Samat asiat vaikuttivat myös toiseen käsittelyjakson ohjelmissa näkyvään yleiseen muutokseen, aiheiden syklisyyteen. Ohjelmien välillä oli huomattavaa vaihtelua siinä, mihin politiikan aiheisiin niissä keskityttiin. Perussuomalaisen ensimmäisessä yleisohjelmassa käsiteltiin monia eri aiheita lyhyesti. EU mainittiin tässä ohjelmassa vain muutamalla lauseella. Tämän jälkeisissä ohjelmissa EU nousi yhä keskeisemmäksi aiheeksi. 2007 eduskuntavaaleista lähtien myös maahanmuuton merkitys alkoi kasvamaan ohjelmissa. Tämä kulminoitui vuoden 2015 eduskuntavaaliohjelmaan, jossa maahanmuutto oli keskeinen aihe ja EU puuttui lähes kokonaan. Asioiden painotukseen vaikuttivat puolueen sisäinen kehitys, jossa maahanmuuttokriittinen siipi kasvoi yhä merkittävämmäksi, sekä tapahtumat kansainvälisellä areenalla, jotka nostivat eri aiheita politiikan agendalle. Perussuomalaiset nostivat myös tarkoituksella esiin sellaisia aiheita, joilla he tiesivät olevan kysyntää, ja jotka olivat vaikeita muille puolueille.

Perussuomalaisen keskeiset ulkopoliittiset aiheet ohjelmissa ovat Nato, EU, maahanmuutto sekä kansainvälinen kriisinhallinta ja kehitysapu. Puolue tarkastelee näitä kaikkia ulkopoliittisten ideologiansa kautta, ja niiden päälinjat pysyivät samoina koko käsittelyjakson

ajan. Turvallisuuspolitiikkaan kuuluvat Nato ja kriisinhallinta eivät nousseet ohjelmissa yhtä keskeiseen osaan kuin muut ulkopolitiikan kokonaisuudet, mutta tästä huolimatta niistä puhuttiin lähes jokaisessa ohjelmassa ensimmäisen yleisohjelman jälkeen. Näitä tarkasteltiin realismin näkökulmasta, mutta muista ulkopolitiikan aiheista poiketen näiden retoriikassa tai painotuksessa ei tapahtunut muutoksia, vaan puolueen suhtautuminen pysyi samanlaisena koko käsittelyjakson ajan. Kriisinhallintaoperaatioihin osallistumiseen perussuomalaiset suhtautuivat kriittisesti. Puolue keskittyi ohjelmissaan osallistumisesta koituviin negatiivisiin vaikutuksiin, kuten suomalaisten sotilaiden kuolemiin sekä operaatioihin osallistumisen myötä kasvavaan terrorismin uhkaan. Kriittisyyden taustalla näkyy myös valtioiden suvereniteetin keskeisyys perussuomalaisten ulkopolitiikan ideologiassa. Poikkeuksena olivat YK:n kriisinhallintaoperaatiot, joiden merkitystä puolue korosti. Tämä liittyi perussuomalaisten yleiseen näkemykseen YK:sta itsenäisten valtioiden välisen yhteistyön alustana, jonka operaatioihin osallistuminen ei vaikuttaisi Suomen suvereniteettiin tai puolueettomuuteen. Ohjelmissa taas kritisoitiin erikseen EU:n ja Naton operaatioihin osallistumista, joka johtaisi Suomen yhä tiiviimpään yhteistyöhön kummankin järjestön kanssa.

Nato-jäsenyyteen suhtauduttiin ohjelmissa kriittisesti koko käsittelyjakson ajan.

Perussuomalaiset eivät uskoneet jäsenyyden lisäävän Suomen turvallisuutta, koska jokainen valtio toimii kansainvälisellä arenalla itsekkäästi. Nato-jäsenyys voisi päinvastoin jopa lisätä Suomen kohdistuvaa turvallisuusuhkaa, koska osana Natoa Suomi saattaisi joutua osapuoleksi sille muuten kuulumattomissa konflikteissa ja operaatioissa. Jäsenyys vaikuttaisi lisäksi Suomen suvereniteettiin sekä mahdollisuuksiin ylläpitää omaa uskottavaa maanpuolustusta. Perussuomalaiset vastustivat myös transatlanttisen yhteistyön lisäämistä sekä osallistumista Naton rauhanturvaoperaatioihin. Taustalla oli pelko siitä, että ”eliitti” yritti hivuttaa Suomea Natoon samalla tavalla kuin se oli aikaisemmin hivuttanut Suomen EU-jäseneksi.

Perussuomalaisten ehdottamana vaatimuksena oli, että mahdollisesta jäsenyydestä olisi järjestettävä kansanäänestys. Nato-jäsenyyden vastustaminen auttoi puoluetta profiloitumaan kansan äänenä ja nostamaan pääpuolueille vaikean Nato-kysymyksen politiikan agendalle. Vuoden 2015 vaaliohjelmassa perussuomalaiset olivat kuitenkin valmiimpia keskustelemaan Natosta kuin aikaisemmin.

EU oli yksi tärkeimmistä aiheista perussuomalaisten ulkopolitiikassa. Kriittisemmälle EU-linjalle oli kysyntää, ja puolue profiloituikin ensimmäisen yleisohjelman jälkeen erityisesti EU-kriittiseksi vaihtoehdoksi ohjelmissaan. Tämä johti lopulta jytkyyn vuonna 2011, kun

tukipaketit nousivat vaalien keskeiseksi kysymykseksi ja perussuomalaiset nousivat julkisuudessa edustamaan EU-kriittistä linjaa. Vuoden 2015 vaaliohjelmassa EU:sta ei kuitenkaan enää puhuttu, vaan muut ulkopolitiikan aiheet korvasivat sen. Perussuomalaisten EU-politiikan päälinjat määriteltiin jo puolueen ensimmäisessä yleisohjelmassa, ja ne pysyivät samana koko käsittelyjakson ajan. Perussuomalaiset tarkastelivat unionia oman ideologiansa kautta ja halusivat sen perustuvan löyhään, kansallisvaltioiden väliseen yhteistyöhön. Puolue vastusti integraation syventämistä sekä liittovaltiokehitystä, joten ohjelmissa keskityttiin pääasiassa unionin ja sen kehityssuunnan kritisointiin. Integraatio- ja liittovaltiokehitys olivat perussuomalaisten mielestä uhka valtion suvereniteetille.

EU-politiikka seurasi ohjelmien yleistä kehitystä. Ensimmäisessä yleisohjelmassa EU-jäsenyyttä pidettiin positiivisena saavutuksena, jonka jälkeen suhtautuminen muuttui yhä kriittisemmäksi. 2004 eurovaalien huonon tuloksen takia perussuomalaiset siirtyivät ”täysin kriittiselle linjalle”. Tällä linjalla puolue näki koko EU:n rakenteen lähtökohtaisesti toimimattomana, vihjailli useasti EU-eron mahdollisuudella ja piti kaikkea integraatiota ”suurpääomapiirien” juonena. Perussuomalaisten tavoitteena oli profiloitua aidosti EU-kriittiseksi vaihtoehdoksi ja vastata kasvavaan EU-kriittisyyteen, joka ei päässyt esiin politiikassa. Samaan aikaan myös EU-integraatio kasvoi ja unioni kehittyi päinvastaiseen suuntaan kuin perussuomalaiset halusivat. Unioni ajautui myös eurokriisiin, joka uhkasi koko EU:n säilymistä ja lisäsi merkittävästi EU-kriittisyyttä. Jo 2009 eurovaaleista lähtien perussuomalaisten retoriikka alkoi kuitenkin lientyä. EU-eron mahdollisuuteen ei enää viitattu yhtä paljon, eikä unionia tarkasteltu pelkästään kriittisesti, vaan siinä nähtiin myös yhteistyömahdollisuuksia. Tämä liittyi hallitustavoitteisiin sekä perussuomalaisten verkostoitumiseen Euroopassa. Eurokriisi ei myöskään johtanut EU:n hajoamiseen ja muut kansainvälisen areenan tapahtumat syrjäyttivät EU-asiat.

Maahanmuutto nousi käsittelyjakson aikana keskeisimmäksi politiikan aiheeksi perussuomalaisille. Maahanmuuttopolitiikan päälinjat määriteltiin kuitenkin jo ensimmäisessä yleisohjelmassa. Puolue ei halunnut kokonaan estää maahanmuuttoa ja oli valmis hyväksymään sopeutuvat maahanmuuttajat osaksi omaa kansaa. Perussuomalaiset tarkastelivat maahanmuuttoa kuitenkin uhkakuvien kautta, ja siirtolaisten tuli erikseen todistaa oma sopeutumisensa. Maahanmuuttajat nähtiin siis nativismin kautta, jossa se he olivat lähtökohtaisesti uhka omalle kansalle ja kulttuurille. Tämä korostui etenkin myöhemmissä ohjelmissa, joissa perussuomalaiset pitivät tiettyjä maahanmuuttajaryhmiä

muuta suurempana uhkana. Tämä seurasi perussuomalaisten ulkopolitiikan ideologiaa, jossa oli keskeistä oman kansan ja valtion suojele ulkopuolisilta uhkilta.

Muutokset ohjelmissa tapahtuivat maahanmuuton painotuksessa, retoriikassa sekä linjojen perusteluissa. Etenkin maahanmuuttokriittisen ryhmän kasvun myötä maahanmuuttovastaisuutta alettiin perustella rotu- ja kulttuuriongelmillä. Rasismikohun ja pääpuolueeksi nousun jälkeen perussuomalaisten retoriikka kuitenkin lieveni ja maahanmuuttopolitiikassa vedettiin selkeä raja liian radikaaleille näkemyksille. Maahanmuuttokritiikki nousi kuitenkin samaan aikaan keskeiseksi aiheeksi vaaliohjelmissa. Tämän taustalla oli pakolaiskriisi, joka teki maahanmuutosta keskeisen politiikan kysymyksen. EU:n tapaan perussuomalaiset keskittyivät maahanmuuttopolitiikassa nykyisen maahanmuuttolinjan kritisointiin sekä maahanmuutosta aiheutuviin ongelmiin. Käytännön ehdotukset liittyivät Suomeen kohdistuvan pakolaisvirran vähentämiseen ja ongelmallisina pidettyjen maahanmuuttajien nopeampaan karkottamiseen. Myöhemmissä ohjelmissa perussuomalaiset alkoivat myös esittämään positiivisempia ehdotuksia esimerkiksi kotouttamisen parantamiseksi. Maahanmuuttopolitiikan päälinjat pysyivät kuitenkin samana koko käsittelyjakson ajan.

Maahanmuuttoon liittyi läheisesti myös perussuomalaisten suhtautuminen kehitysapuun. Muista ulkopolitiikan aiheista poiketen kehitysavusta alettiin puhua ohjelmissa vasta maahanmuuttokriittisen ryhmän liittymisen myötä. Se ei ollut yhtä keskeinen kuin muut ulkopolitiikan aiheet, mutta kehitysapu nousi kuitenkin johdonmukaisesti esiin ohjelmissa. Perussuomalaiset suhtautuivat kehitysapuun lähtökohtaisesti kriittisesti. Sen pysyvää prosenttiosuutta valtion budjetista kritisoitiin, ja sen hyödyllisyys kyseenalaistettiin. Ideologisesti kehitysapupolitiikkaa ei voi liittää ulkopolitiikan uhkakuviin. Kyse onkin enemmän realismin mukaisesta näkemyksestä siitä, miten kehitysapuun käytetyt rahat pitäisi ennemmin käyttää oman maan ja kansan auttamiseen.

Kansainvälisen areenan tapahtumien sekä perussuomalaisten sisäisen kehityksen lisäksi sen ulkopolitiikan linjoihin vaikuttivat muut puolueet. Muutoksia oli käsittelyjaksolla tapahtunut myös näiden puolueiden linjoissa. Kokoomuksella oli pääpuolueista kestävin ulkopolitiikka, ja perussuomalaisten tapaan sen päälinjat pysyivät samoina lähes koko käsittelyjakson ajan. Puolue tarkasteli kansainvälistä areenaa liberalismien näkökulmasta ja halusi lisätä ja vahvistaa Suomen osallistumista kaikkeen kansainväliseen yhteistyöhön. Kokoomuksen ulkopolitiikassa korostettiin erityisesti yhteistyötä lännen kanssa, ja se oli pääpuolueista ainoa,

joka kannatti ja ajoi avoimesti Suomea Naton jäseneksi. Aineiston ensimmäisissä ohjelmissa puolue suhtautui varovaisemmin Natoon ja EU:hun korostaessaan muiden puolueiden tapaan Suomen puolueettomuutta ja itsenäisten valtioiden välistä yhteistyötä. Kokoomuksen ohjelmissa tapahtui kuitenkin nopeasti muutos, ja puolue alkoi pian ajaa laajaa yhteistyötä Naton ja EU:n kanssa. Eurokriisin ja kasvaneen EU-kriittisyyden myötä kokoomuksen suhtautuminen muuttui jälleen varovaisemmaksi, ja se keskittyi enemmän EU:n sisäisiin asioihin. Sen keskeiset ulkopolitiikan linjat ja ideologia pysyivät kuitenkin samana.

Keskustan ulkopolitiikassa tapahtui käsittelyjaksolla enemmän muutoksia. Ensimmäisissä ohjelmissa puolueen suhtautuminen EU:hun oli hyvin samanlainen kuin perussuomalaisilla. Keskusta vastusti liittovaltiokehitystä ja euroa ja korosti valtioiden välistä yhteistyötä EU:n keskeisenä instituutiona. Hallitukseen päästyään keskustan EU-linja muuttui kuitenkin samanlaiseksi kuin muilla pääpuolueilla. Eurokriisin myötä keskusta palasi jälleen varovaisemmalle EU-linjalle. Puolueen suhtautumisessa unioniin tapahtui muutoksia, mutta keskustan kannattajakunnalla oli selvät prioriteetit EU-politiikassa, jotka pysyivät samana koko käsittelyjakson ajan. Keskustan Nato-linjan kehitys muistutti sen EU-politiikkaa. Ensimmäisissä ohjelmissa puolue korosti puolueettomuutta sekä oman puolustuksen merkitystä. Hallituksessa keskusta alkoi kuitenkin muiden pääpuolueiden tapaan puhua Natosta todellisena vaihtoehtona. Krimin miehityksen myötä muuttuneessa tilanteessa puolue palasi jälleen korostamaan Suomen puolueettomuutta. Keskustan ulkopolitiikan ideologia oli kuitenkin muiden pääpuolueiden tapaan liberalismi, ja se suhtautui koko käsittelyjakson ajan myönteisesti maahanmuuttoon, kansainväliseen yhteistyöhön sekä kehitysapuun. Kriittinen suhtautuminen EU:hun rajoittuikin vain sen joihinkin osa-alueisiin, ja puolue suhtautui alusta alkaen positiivisesti unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sekä muuhun kansainväliseen toimintaan.

Myös SDP:llä oli vaikeuksia löytää toimiva EU-linja. EU-jäsenyyden alussa puolue ajoi Paavo Lipposen johdolla vahvan integraation linjaa, jossa Suomi hakeutui mahdollisimman syvälle EU-integraatioon. Eurokriisin myötä SDP alkoi kuitenkin avoimesti kritisoidaan unionin talouspolitiikkaa. Muutoksen taustalla oli eurokriisin lisäksi puolueen sisäinen kuohunta, joka johtui huonoista vaalituloksista. Vastapainona uusliberalismin kritiikille SDP alkoi entistä enemmän korostamaan arvoliberalismia ulkopolitiikassaan. Keskeistä tässä oli kansainvälisen yhteistyön lisääminen, jota puolue oli valmis kasvattamaan myös kansallisvaltioiden suvereniteetin kustannuksella. Konkreettiset ulkopolitiikan asiat, kuten

suhtautuminen Natoon, jäivät taka-alalle puolueen keskittyessä enemmän ideologisiin kysymyksiin.

Kaikkien puolueiden kehitykseen vaikuttivat monet eri tekijät, kuten kansainvälisen areenan tapahtumat sekä puolueiden sisäinen kehitys. Monien keskeisten linjojen ja muutosten taustalla oli kuitenkin muiden puolueiden vaikutus. Pääpuolueiden ulkopoliittikan yhdenmukaistumisen taustalla oli ajatus siitä, ettei pienellä valtiolla ollut varaa sisäisiin ristiriitoihin ulkopoliitikassa. Konsensuslinja taas loi sen arvotyhjiön, jota perussuomalaiset nousivat täyttämään. Tämä korostui etenkin EU-politiikassa. Kansanäänestys EU-jäsenyydestä oli ollut tiukka ja jakanut sekä kansaa että puolueita, mutta kaikki pääpuolueet olivat nopeasti sopeutuneet EU-myönteiseen linjaan. EU-kriittisyys jäi kuitenkin elämään kansan keskuuteen, vaikka se ei päässyt esiin politiikan valtavrassassa. Tämä teki EU:sta vaikean kysymyksen pääpuolueille, ja antoi perussuomalaisille tilaisuuden nousta todelliseksi vaihtoehdoksi keskittymällä EU-kritiikkiin. Vaihtoehtoinen EU-linja oli yksi keskeisistä syistä perussuomalaisten nousulle.

Perussuomalaisten vaalimenestys ja EU-kritiikin nosto politiikan agendalle pakottivat pääpuolueet puhumaan EU:sta sekä muuttamaan linjojaan. Eurokriisi olisi todennäköisesti nostanut EU-kysymykset joka tapauksessa agendalle, mutta perussuomalaiset olivat ensimmäinen todellinen EU-kriittinen vaihtoehto, joka vei pääpuolueilta ääniä. Tämä pakotti pääpuolueet reagoimaan. Muutokset pääpuolueiden linjoissa koskivat kuitenkin vain EU:n talouspolitiikkaa, muilta osin ne suhtautuivat edelleen myönteisesti EU-integraatioon. Perussuomalaiset koittivat nostaa myös Nato- ja maahanmuuttokysymyksiä agendalle, mutta ne eivät saaneet vastaavaa huomiota. Kaikkien puolueiden ulkopoliittikan taustalla oleva ideologia pysyi siis samana koko käsittelyjakson ajan, ja muutokset liittyivät vallitsevassa poliittisessa tilanteessa sekä vaaleissa taktikointiin. Taktikoinnin tavoitteena oli maksimoida puolueen kannatus tai mahdollisuudet päästä hallitukseen. Tällaista taktikointia olivat esimerkiksi perussuomalaisten yhteistyövalmiutta korostava retoriikka, jotta se olisi houkuttelevampi hallituskumppani, sekä SDP:n arvoliberalismin korostaminen, jotta se erottautuisi paremmin muista puolueista.

Vaaliohjelmien opportunisti näkyi erityisesti hallitusohjelmissa, kun sekä keskusta vuonna 2004 että perussuomalaiset vuonna 2015 luopuivat keskeisistä linjoistaan päästäkseen hallitukseen. Tämän taustalla oli monipuoluejärjestelmä, jossa oli pakko tehdä kompromisseja. Puolueiden oli joustettava joissain linjoissa saadakseen myönnytyksiä

muualla, etenkin jos hallituspuolueiden arvopohja oli hyvin erilainen. Tässä korostuivat puolueiden prioriteetit. Joustamisen laajuus asettaa kuitenkin kyseenalaiseksi vaaliohjelmien ja ideologian merkityksen puolueille; mistä kaikesta ne olivat todellisuudessa valmiita joustamaan päästäkseen valtaan. Toisaalta tässä korostuu myös konsensushakuisuuden merkitys Suomen ulkopolitiikassa. Jopa perussuomalaiset, joiden koko identiteetti ja suosio oli rakentunut vastakkainasetteluiden kautta, tukivat hallituksessa samaa konsensuslinjaa. Perussuomalaisten nousu vaikutti Suomen ulkopolitiikkaan. Se nosti aikaisemmin syrjään jääneitä näkemyksiä politiikan julkisuuteen ja pakotti pääpuolueet reagoimaan. Suomen ulkopolitiikan päälinjat ja -piirteet pysyivät kuitenkin ennallaan.

Vaaliohjelmien päätavoite oli vaikuttaa äänestäjiin. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, mistä asioista ohjelmissa puhuttiin. Puolueet välttivät puhumasta kannattajakuntaansa jakavista kysymyksistä ja keskittyivät enemmän asioihin, joilla he tiesivät olevan kannatusta. Samalla puolueet pyrkivät nostamaan esiin muille puolueille vaikeita asioita. Tämä ei ollut yksisuuntaista vaikuttamista, vaan myös äänestäjät vaikuttivat puolueisiin palkitsemalla tai rankaisemalla niitä. Tutkielman käsittelyjaksolla tässä korostui linjojen selkeyden ja johdonmukaisuuden merkitys. Kokoomuksella ja perussuomalaisilla oli selkeimmät ja pysyvimmät linjat, ja ne saivat parhaimmat tulokset vaaleissa. Keskustan ja SDP:n linjoissa taas tapahtui enemmän muutoksia, mikä näkyi suurempana vaihteluna niiden vaalituloksissa. Samalla tässä näkyi myös politiikan polarisoituminen, jossa kokoomus ja perussuomalaiset edustivat kahta ääripäätä, ja SDP ja keskusta jäivät näiden väliin. Johdonmukaisuuden merkitys näkyi erityisesti silloin, kun perussuomalaiset luopuivat keskeisistä linjoista ja arvoistaan hallituksessa. Tämä johti merkittävään kannatuksen laskuun gallupeissa ja lopulta puolueen jakautumiseen.

Aikaisempien puolueohjelmatutkimusten tulosten mukaisesti puolueet sopeuttivat omat ohjelmansa vallitsevaan politiikan tilanteeseen ja ilmapiiriin sopiviksi. Hallituksessa ne joutuivat tekemään myönnytyksiä linjoissaan kompromissien saavuttamiseksi. Äänestäjät pitivät kuitenkin vaaliohjelmiä selkeästi enemmän lupauksina, ja he olivat valmiita rankaisemaan puolueita lupauksen pettämisestä. Ohjelmien ja äänestäjien välisessä vuorovaikutuksessa korostui erityisesti äänestäjien merkitys. Kansalaisten EU-kriittisyys ei kadonnut, vaikka pääpuolueet mukautuivat EU-myönteiseen linjaan, eivätkä perussuomalaisten kannattajat hyväksyneet puolueen hallituksessa tekemiä myönnytyksiä. Pääpuolueiden linjojen yhdenmukaistuminen seuraa puolueohjelmatutkimuksessa esitettyä näkemystä puolueiden kehityksestä kohti kartellipuolueita. Perussuomalaisten nousu ja näiden

puolueiden haastaminen kuitenkin osoittaa, että niiden linjojen taustalla on edelleen ideologia. Pääpuolueiden keskeiset ideologiat eivät myöskään muuttuneet perussuomalaisten noususta huolimatta. Perussuomalaisten nousu ja kansainvälisen areenan tapahtumat ajoivat pääpuolueet kuitenkin jälleen pohtimaan ideologian merkitystä, mikä näkyi myös puolueiden välisen kilpailun lisääntymisenä.

Perussuomalaiset nostivat siis unohdetun kansanosan näkemyksiä mukaan politiikan valtavirtaan sekä palauttivat ideologioiden välisen kilpailun puolueiden välille. Tästä näkökulmasta katsottuna perussuomalaisten voi nähdä toimineen politiikan korjausliikkeenä. Tämä tutkielma vahvistaa osaltaan sitä näkemystä, että puolueohjelmien tutkiminen on edelleen tarpeellista. Ohjelmien retoriikka, taktikointi sekä niihin valikoidut aiheet kuvaavat sen hetkistä poliittista tilannetta ja ilmapiiriä. Laajemmalla ohjelmien tarkastelulla taas on mahdollista löytää puolueiden päälinjat, sekä se ydinideologia, jonka pohjalta ohjelmien linjat, arvot ja tavoitteet ovat muodostuneet. Puolueohjelmien, ja yleisemmin puolueiden julkisesti esittämien näkemysten, kaksisuuntainen suhde äänestäjien on myös mielenkiintoinen aihe, joka näyttää edelleen merkittävästi vaikuttavan puolueiden toimintaan.

Kehitys kohti kartellipuolueita näytti 2000-luvun alussa kuvaavan Suomen poliittista kenttää. Myöhemmät tapahtumat käänsivät kuitenkin kehityksen suunnan. Osumpana kuvauksena Suomen puolueiden pitkäaikaisesta kehityksestä voi pitää Mickelssonin näkemystä, jonka mukaan: ”Voimakas ajan ideologia on tuottanut uusia puolueita, mutta myös olemassa olleet puolueet ovat mukauttaneet omat ideologiansa ajan ideologiaan. Tästä huolimatta puolueiden oma ideologinen ydin, omaperäisyys ja identiteetti ovat säilyneet.”²⁵⁷ Tässä tutkielmassa näkynyt kehitys vastaa Mickelssonin näkemystä. Perussuomalaiset nousivat uutena puolueena täyttämään poliittiseen kenttään jääneen arvotyhjiön. Puolueet tekivät ohjelmansa sen hetkiseen poliittiseen tilanteeseen ja ympäristöön sopiviksi, mutta kaikki ohjelmat tehtiin puolueiden ydinideologioiden pohjalta, jotka pysyivät samana koko käsittelyjakson ajan. Puolueet siis tarkastelivat muutoksia ja tapahtumia oman ideologiansa kautta. Toinen Mickelssonin johtopäätös Suomen poliittisesta kentästä on, että ”Suomalainen puoluekartta on kansainvälisestäikin vertaillen varsin monipuolinen. Siinä ovat edustettuina lähes kaikki länsimaissa esiintyvät ristiriitaulottuvuudet.”²⁵⁸ Myös tämän tutkielman tarkastelussa Suomen kehitys näyttää seuraavan muiden länsimaiden kehityskulkua. Suomessa vallitsi sama

---

²⁵⁷ Mickelsson 2021, 375–376.

²⁵⁸ Ibid., 376.

välinpitämättömyys politiikkaa kohtaan kuin muualla, jolloin populistipuolue nousi haastamaan itsestäänselvyytenä pidetyt arvot ja näkemykset.

Samat globalismi-nationalismi jakolinjaan liittyvät kysymykset maahanmuutosta ja globalisaatiosta nousivat siis politiikan keskeiseksi jakolinjaksi myös Suomessa.

Perussuomalaisten ja pääpuolueiden välillä näkyy selkeä arvoihin ja ideologiaan perustuva globalismi-nationalismi jakolinja koko käsittelyjakson ajan. Jakolinjan taustalla olevat arvot ja asiakysymykset ovat samoja kuin muualla maailmassa, mutta jakolinjan kehityksessä näkyy myös Suomen ainutlaatuisen ympäristöön liittyviä piirteitä. Kylmän sodan aikaisen puolueettomuuden ja syrjäisemmän sijainnin takia nämä vaikutteet tulivat Suomeen viiveellä. Maahanmuutto nousi tärkeäksi kysymykseksi vasta pakolaiskriisin myötä, jolloin Suomeen kohdistui ainutlaatuinen muuttopaine. Suomen historiallinen puolueettomuus taas vaikutti Nato- ja EU-politiikkaan. Kansa suhtautui Euroopan unioniin ja integraatioon selvästi kriittisemmin kuin pääpuolueet, Naton kohdalla taas selkeä enemmistö kansasta vastusti jäsenyyttä. Nato-kysymyksen vaikeus pääpuolueille näkyi erityisesti niiden käyttämässä retoriikassa, kun puolueet puhuivat Nato-jäsenyyden mahdollisuudesta. Vain kokoomus alkoi avoimesti kannattamaan ja ajamaan jäsenyyttä. Krimin miehitys nosti jälleen esiin kylmän sodan aikaisen puolueettomuuden identiteetin, kun keskusta palasi korostamaan kahdenvälisen suhteiden ja liennytyksen merkitystä turvallisuuspolitiikassa.

Oikeistopopulismin tutkimuksen näkökulmasta perussuomalaisten arvot ja ideologia ovat hyvin samanlaiset kuin muilla Euroopan oikeistopopulistipuolueilla. Muiden oikeistopopulistien tavoin puolueen ulkopoliittikka nousee nationalismista ja globalisaatiokritiikistä, ja sen keskeiset kysymykset liittyvät maahanmuuttoon, EU:hun sekä Natoon. Samalla perussuomalaisissa näkyy sen omasta ympäristöstä, historiasta ja ideologiasta nousevia piirteitä. Puolue ei vastustanut demokraattista järjestelmää ja alkoi kannatusnousun myötä korostamaan yhteistyöhaluisuuttaan, joten Herkmanin määritelmän näkökulmasta sitä ei voi pitää ääriliikkeenä. Perussuomalaiset esittivät etnopluralismin mukaisia näkemyksiä maahanmuutosta, mutta puolue oli kuitenkin valmis hyväksymään sopeutuvat maahanmuuttajat osaksi omaa kansaa. Perussuomalaiset muistuttivat aluksi enemmän edeltäjänsä SMP:tä, mutta puolue kehittyi pian lähemmäksi muita oikeistopopulistipuolueita etenkin sen jälkeen, kun maahanmuutto nousi sen keskeiseksi politiikan kysymykseksi. Toisaalta kasvavan globalisaation myötä samat asiat ja tapahtumat nousivat Suomessa keskeisiksi politiikan kysymyksiksi kuin muualla Euroopassa, mikä vääjäämättä johti erojen kaventumiseen.

Puolueen ideologia ja päälinjat pysyivät kuitenkin samana koko käsittelyjakson ajan, joten muutokset liittyivät enemmän asioiden painotuksiin ja retoriikkaan. Näidenkin kohdalla näkyy Suomen ainutlaatuisesta ympäristöstä nousevia vaikutteita, kuten puolueettomuuden ja pienen maan identiteetin merkitys sekä keskittyminen EU-kysymyksiin tiukan kansanäänestyksen jälkeen. Oikeistopopulistien ulkopoliittikan tutkimuksen näkökulmasta perussuomalaisilla on paljon yhteistä muiden oikeistopopulistien kanssa, mutta myös sen omasta ympäristöstä nousevia piirteitä. Tämä tulos vahvistaa tarvetta eri populistipuolueiden ulkopoliittikan tutkimisille, jotta on mahdollista selvittää se ainutlaatuinen ympäristö ja historia, joista näiden puolueiden ideologia ja todelliset ulkopoliittikan tavoitteet nousevat. Perussuomalaiset halusivat myös 2014 eurovaaleista lähtien lisätä yhteistyötä muiden EU-kriittisten puolueiden kanssa Euroopassa, joten tutkielman tulos vahvistaa myös Liangin näkemystä globalisoidusta nationalismista. Ulkopoliittikan ja oikeistopopulistien merkitys on nykyaikana korostunut entisestään, mikä tekee tulevaisuudessa näiden ymmärtämisestä entistäkin tärkeämpää.

Perussuomalaisten keskeiset linjat ja arvot ovat siis hyvin lähellä muita oikeistopopulistipuolueita. Nämä eivät kuitenkaan nousseet ohutytimisestä populismista, vaan perussuomalaisten tiheästä ideologiasta, eli realismin mukaisesta näkemyksestä kansainvälisen areenan rakenteesta. Populismi näkyi perussuomalaisten ohjelmissa enemmän retoriikkana. Sen avulla puolue korosti ja profiloitui vaihtoehdoksi pääpuolueille edustaessaan ”kansan” unohdettuja näkemyksiä ”eliittiä” vastaan. Puolueen kasvaessa ja pyrkiessä hallitukseen tämä vastakkainasettelu lieveni, ja se korosti enemmän yhteistyöhaluisuuttaan. Toisaalta maahanmuuttopolitiikassa populismi loi edelleen selkeän vastakkainasettelun oman kansan ja maahanmuuttajien välille, eikä sen retoriikka maltillistunut. Osaltaan populismi liittyikin edelleen keskeisesti perussuomalaisten ideologiaan ja identiteettiin, eikä se ole valtavirtaistumisesta huolimatta kadonnut, joten sitä ei voi pitää pelkkänä retoriikkana.

Perussuomalaisten tarkastelu sen keskeisten ulkopoliittikan linjojen kautta auttoi kuitenkin näkemään, ettei kyse ole vain populismista, vaan sen alla on tiheä ideologia, joka on pysynyt lähes muuttumattomana perussuomalaisten syntymästä lähtien. Puolueen ideologia, linjat ja tavoitteet ovat pysyneet johdonmukaisesta samoina koko sen kehityksen ajan. Tämän tuloksena näyttää perustellulta tarkastella ohutytimistä populismia ja sen alla olevaa tiheää ideologiaa erikseen, vaikka näissä näkyy toisaalta myös päällekkäisyyttä. Tutkielmassa käytetty laajempi näkökulma taas auttoi paremmin ymmärtämään sitä yhteiskunnallisen ja poliittisen ympäristön muutosta, josta perussuomalaisten suosio nousi. Muutokset puolueen

ohjelmissa liittyivät suurelta osin sen hetkessä poliittisessa tilanteessa taktikointiin. Samalla näkyi myös, ettei kehitys ollut yksisuuntaista, vaan perussuomalaisten nousu vaikutti myös muiden puolueiden linjoihin. Populistipuolueiden tarkastelu laajemmasta näkökulmasta auttaa näkemään sen ympäristön, jossa nämä ainutlaatuiset linjat ovat kehittyneet, sekä populistipuolueen nousun ulkoiset vaikutukset. Tällöin niiden tarkastelu ei kuplaudu pelkästään populismiin, vaan on mahdollista löytää laajempia selityksiä niiden toiminnalle sekä ymmärtää populismin taustalla olevaa tiheää ideologiaa.

Jungarin johtopäätös perussuomalaisten EU- ja maahanmuuttopolitiikan kehityksestä oli, että niiden linjat ovat selvästi radikalisoituneet. Tämän Jungar perustele retoriikan koventumisella sekä EU- ja maahanmuuttopolitiikan nousulla puolueen keskeiseksi asiakysymyksiksi.²⁵⁹ Oma näkemykseni on, että nämä liittyvät enemmän taktikointiin sekä kansainvälisen areenan tapahtumiin. Perussuomalaisten päälinjat ja tavoitteet ulkopoliitikassa pysyivät johdonmukaisesti samoina. Suomen ulkopoliitikka kehittyi kuitenkin päinvastaiseen suuntaan kuin perussuomalaiset halusivat, mikä lisäsi puolueen kriittisyyttä. Kansainvälisen areenan tapahtumat kuten euro- ja pakolaiskriisi taas nostivat nämä asiat myös muiden puolueiden agendalle. Perussuomalaisten taktikointia retoriikan käytössä osoittaa myös se, kun puolue otti etäisyyttä liian radikaaleihin linjoihin ja alkoi korostamaan yhteistyöhaluisuuttaan.

Monet tutkielman aikana esiin nousseet ilmiöt näkyvät myös nykyaikana perussuomalaisten politiikassa ja ovat entisestään korostuneet maailmantilanteen vuoksi. Perussuomalaiset ovat nousseet uudestaan hallitukseen, Halla-aho on ehdokkaana presidentinvaaleissa ja Ukrainan sodan aiheuttaman Venäjän uhan myötä ulkopoliitiikan merkitys on korostunut entisestään. Ennen nykyisen hallituksen muodostamista perussuomalaisten tämänhetkinen puheenjohtaja Riikka Purra kommentoi Ylelle, että ”perussuomalaisista puhuttaessa vaikuttaa siltä, että muut katsovat voivansa sanella, kuinka paljon perussuomalaiset voivat joustaa omista tavoitteistaan”.²⁶⁰ Edellisessä hallituksessa tehdyt myönnytykset, ja niiden vaikutus puolueeseen, vaikuttivat olevan tuoreessa muistissa. Tällä kertaa puolue aikoi pitää tiukemmin kiinni omista arvoista ja tavoitteistaan.

---

²⁵⁹ Jungar 2016, 117–125.

²⁶⁰ ”Riikka Purra linjapuheessaan: ”Puolue joka ei ole valmis kiristämään maahanmuuttopolitiikkaa, ei ole valmis hallitukseen perussuomalaisten kanssa””. *Yle uutiset*, 14.08.2021. <https://yle.fi/a/3-12058918> [sivu luettu 28.01.2024]

Julkisuudessa on ollut esillä myös kysymykset perussuomalaisten EU-linjasta. Vuonna 2019 perussuomalaiset olivat asettaneet pitkän aikavälin tavoitteekseen eron EU:sta ja euroalueesta. Vuonna 2022 julkaistun ulko- ja turvallisuuspolitiikan ohjelman EU:ta käsittelevästä kappaleesta nämä eropuheet puuttuivat kuitenkin kokonaan. Jokisipilän mukaan perussuomalaisten EU-linja oli selvästi maltillistunut. Purra kuitenkin kommentoi, että tässä ohjelmassa oli keskitytty ainoastaan EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen ulottuvuuteen, eivätkä puolueen EU-linjat ja keskeiset tavoitteet olleet muuttuneet.²⁶¹ Vuonna 2023 Ilta-Sanomien haastattelussa Purra taas kommentoi, ettei EU-eron ajaminen ole realistista tulevalla hallituskaudella, koska enemmistö kansasta kannattaa jäsenyyttä.²⁶²

Perussuomalaisten EU-linjassa näkyvät samat muutokset kuin tutkielman aikana. EU-ero esitetään todellisena vaihtoehtona, mutta sitä ei aktiivisesti ajeta. Kuten jo Soinin aikaan, EU-ero on mahdollinen, jos kansan suuri enemmistö niin haluaa. Keskeistä linjassa on eron esittäminen todellisena vaihtoehtona, ja sen mahdollisuuden ylläpitäminen. Samaan aikaan perussuomalaiset ovat edelleen valmiita yhteistyöhön joillain EU:n osa-alueilla. Puhetapa EU:sta ja EU-politiikan merkitys taas riippuvat siitä, kuinka ajankohtainen tai hyödyllinen aihe se on perussuomalaisille. Hallituksen muodostamisen aikaan EU-linja oli vaikea kysymys puolueelle, joten sen merkitystä koitettiin minimoida. Perussuomalaisten keskeiset linjat ja tavoitteet EU-politiikassa vaikuttavat kuitenkin edelleen pysyneen samana.

Keskisuomalaisen uutisessa Jokisipilä kommentoi myös perussuomalaisten ulko- ja turvallisuuspoliittisen ohjelman muuttuneen merkittävästi. Soinin aikaan perussuomalaisten linjaa leimasi Jokisipilän mukaan ”tietynlainen epämääräisyys”. Purra taas on ottanut etäisyyttä perussuomalaisia aikaisemmin määrittäneeseen populismiin, ja pyrkinyt tekemään siitä vakavasti otettavamman puolueen. Tässä ohjelmassa otettiin yksityiskohtaisesti kantaa esimerkiksi Kiinaan ja Venäjään, joita ei aikaisemmissa ohjelmissa ole käsitelty.²⁶³ Ohjelmien yksityiskohtaistuminen sekä siirtyminen puhtaasta populistisesta protestista kohti asialinjaa näkyi kuitenkin jo Soinin aikaisissa ohjelmissa. Oma tulkintani on, ettei perussuomalaisten ulkopolitiikka Soininkaan aikaan noussut pelkästä populismista, vaan puolueen realismiin ja nationalismiin pohjautuvasta tiheästä ideologiasta. Populismi oli merkittävä osa puolueen

---

²⁶¹ ”Perussuomalaiset ei uudessa linjapaperissaan puhu EU-erosta, mutta Riikka Purran mukaan puolueen linja ei ole muuttunut – ”Päinvastoin tulevan Nato-jäsenyyden myötä perussuomalainen EU-politiikka tulee entisestään tiukentumaan””. *Keskisuomalainen*, 16.08.2022. <https://www.ksml.fi/uutissuomalainen/4789002> [sivu luettu 28.01.2024]

²⁶² ”IS:n vaaligrilli: Purra kiemurteli EU-kysymyksessä, Saarikko hallituskysymyksessä”. *Ilta-Sanomat*, 28.03.2023. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009483952.html> [sivu luettu 28.01.2024]

²⁶³ *Keskisuomalainen*, 16.08.2022.

identiteettiä, mutta se näkyi enemmän ohjelmien retoriikassa. Myös tässä uudessa ohjelmassa Kiinaa ja Venäjää analysoitiin realismin mukaisten uhkakuvien näkökulmasta.²⁶⁴

Perussuomalaiset tarkastelivat siis edelleen maailman tapahtumia oman ideologiansa kautta, joka ei ollut muuttunut.

Nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa ulko- ja turvallisuuspolitiikan merkitys on korostunut enemmän kuin koskaan sitten kylmän sodan loppumisen. Tämä on korostunut myös tutkielman kirjoittamisen aikaan käynnissä olevissa presidentinvaaleissa, joissa Halla-aho on ehdokkaana. Esimerkiksi Railo on ihmetellyt, miksi Halla-aho on puhunut kampanjassaan niin vähän perussuomalaisten arvomaailmasta ja keskittynyt selvästi enemmän ulkopoliittikkaan.²⁶⁵ Jokisipilän mukaan: ”Halla-aho on ”klassinen realisti”: hän näkee kansainvälisen järjestelmän osittain anarkistisena systeeminä, jossa ei ole auktoriteettia, joka kykenisi laittamaan kuriin yksittäisiä valtioita.”²⁶⁶ Ulkopoliitiikan merkitys on entisestään korostunut myös perussuomalaisille, mutta sen ydin on pysynyt huomattavan samanlaisena. Perussuomalaiset tarkastelevat ulkopoliittikkaa edelleen uhkakuvien näkökulmasta ja syyttävät Suomen hallitsevaa ulkopoliitiikan linjaa sinisilmäisyydestä sekä toiveajattelusta.²⁶⁷ Samat asiat ovat hallinneet perussuomalaisten ulkopoliittikkaa puolueen syntymästä lähtien.

Ainoa merkittävä muutos on tapahtunut perussuomalaisten suhtautumisessa Natoon. Vuoden 2022 puoluevaltuustokokouksessa perussuomalaiset päätyivät kannattamaan jäsenyyden hakemista selkein äänin 61–3.²⁶⁸ Halla-aho oli henkilökohtaisesti kannattanut Nato-jäsenyyttä jo 90-luvulla Neuvostoliiton hajottua.²⁶⁹ Halla-aho puhui avoimesti Nato-jäsenyyden puolesta myös esimerkiksi vuonna 2020, mutta tuolloin hän piti sitä vain teoreettisena ajatuksena, koska enemmistö kansasta ja päättäjistä vastusti edelleen jäsenyyttä.²⁷⁰ Tämä on ainoa selkeä käänös perussuomalaisten ulkopoliitiikan päälinjoissa, jotka olivat muuten pysyneet samana. Jo vuoden 2015 vaaliohjelmassa perussuomalaiset olivat kuitenkin aikaisempaa yhteistyöhaluisempia Nato-kysymyksessä, ja halusivat siitä selvityksen, jossa arvioidaan

²⁶⁴ *Keskisuomalainen*, 16.08.2022.

²⁶⁵ ”Asiantuntijoiden mukaan Halla-ahon suoritus Ylen tentissä oli varovainen”. *Yle Uutiset*, 05.01.2024. <https://yle.fi/a/74-20067941> [sivu luettu 29.01.2024]

²⁶⁶ ”Voimakkaiden tunteiden mies”. *Yle Uutiset*, 18.11.2023. <https://yle.fi/a/74-20060861> [sivu luettu 29.01.2024]

²⁶⁷ ”Voimakkaiden tunteiden mies”. *Yle Uutiset*, 18.11.2023.

²⁶⁸ ”Perussuomalaisten puoluevaltuusto kannattaa Nato-jäsenyyttä – Purra: ”Mandaatti on erittäin vahva””. *Yle Uutiset*, 30.04.2022. <https://yle.fi/a/3-12422774> [sivu luettu 29.01.2024]

²⁶⁹ ”Voimakkaiden tunteiden mies”. *Yle Uutiset*, 18.11.2023.

²⁷⁰ ”»Elämää on EU:n ulkopuolellakin» — Jussi Halla-aho kertoo, millaista on kansallismielinen ulkopoliittikka”. *Ulkopoliittikka*, 12.03.2020. <https://ulkopoliittikka.fi/lehti/1-2020/maailma-halla-ahon-mukaan/> [sivu luettu 29.01.2024]

jäsenyyden haitat ja hyödyt. Tässä ohjelmassa perussuomalaiset korostivat kuitenkin edelleen kansanäänestyksen merkitystä ja suhtautuivat kriittisesti jäsenyyteen. Myös muut puolueet olivat korostaneet kansanäänestyksen merkitystä jäsenyydestä päätettäessä, mutta lopulta Natoon kuitenkin menttiin ilman kansanäänestystä. Esimerkiksi presidentti Sauli Niinistö kommentoi, ettei Natosta tarvita kansanäänestystä, vaan mielipidemittaukset riittivät todistamaan sen, että enemmistö suomalaisista kannattaa jäsenyyttä.²⁷¹ Kyselyiden perusteella selkeä enemmistö kansasta ja puolueista olikin kääntynyt kannattamaan Nato-jäsenyyttä. Tämä herättää silti kysymyksen siitä, mikä kansanäänestysten todellinen merkitys on puolueille; ovatko ne vain opportunistista retoriikkaa, jolla puolue esiintyy olevansa kansan asialla tai pyrkii estämään muutoksen, jota puolue vastustaa.

Nato-linjan muutoksesta huolimatta perussuomalaisten yleinen näkemys kansainvälisestä areenasta ei ole muuttunut. Samassa haastattelussa, jossa Halla-aho puhui Nato-jäsenyyden puolesta, hän näki, ettei Ruotsin kanssa tehtävään puolustusyhteistyöhön tai EU:hun voi luottaa. Tositilanteessa Suomi jäisi yksin. Halla-aho puhui haastattelussa myös siitä, kuinka nykytilanne on osoittanut kansainvälisten järjestöjen heikkouden kansainvälisellä areenalla.²⁷² Tätä voi pitää linjamuutoksena Soinin ja hänen seuraajiensa johtamien perussuomalaisten välillä. Naton vastustus oli ollut SMP:n peruja ja liittynyt puolueettomuuden identiteettiin. Soinin ryhmän eroamisen myötä viimeiset rippeet SMP:n perinnöstä lähtivät ja puolueen ulkopolitiikan ideologia siirtyi puhtaaseen realismiin. Realismissa sotilasliittoihin liittymistä on pidetty pienille valtioille välttämättömänä, jotta ne selviävät kansainvälisellä areenalla.²⁷³ Kansainvälisen areenan tilanne onkin muuttunut Soinin jälkeen, ja se muistuttaa yhä enemmän realismin mukaista voimapolitiikkaa. Ukrainan ja Georgian sodat ovat osoittaneet, ettei Venäjä kunnioita puolueettomuutta, joten realismin näkökulmasta Nato on ainoa todellinen turvaa tuova vaihtoehto.

Perussuomalaisten ulkopolitiikan pitkän linjan tarkastelu osoittaa, että sen ideologia ja päälinjat ovat pysyneet lähes muuttumattomina puolueen syntymästä lähtien. Perussuomalaiset ovat valmiita reagoimaan muutoksiin ja maailman tapahtumiin, mutta tämä tapahtuu puolueen keskeisen ideologian kautta. Puolueen ja maailman muutoksista huolimatta sen ideologia ei ole merkittävästi muuttunut, ja tämä tutkielma auttaa ymmärtämään ja

---

²⁷¹ ”Presidentti Niinistö Ylellä: Natosta ei tarvita kansanäänestystä tai virallista mielipidemittausta”. *Ilta-Sanomat*, 30.03.2022. <https://www.is.fi/politiikka/art-2000008718906.html> [sivu luettu 29.01.2024]

²⁷² *Ulkopolitiikka*, 12.03.2020.

²⁷³ Morris ja White 2011, 105.

selittämään sitä, mistä perussuomalaisten ulkopoliittika nousee. Suurvaltapolitiikka on palannut kansainväliselle areenalle, joten ulkopoliittikan tutkimisen merkitys korostuu entisestään. Myös populistipuolueiden suosio jatkaa kasvamistaan, jonka myötä ne saavat yhä enemmän valtaa politiikassa. Tämä korostaa populistipuolueiden päälinjojen ja ideologioiden ymmärtämisen tärkeyttä.

Lähdeluettelo

Alkuperäisaineisto

Puolueohjelmat

Hallitusohjelmat. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitusohjelmat>

Keskustan ohjelmat 1995–2016. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK>

Kokoomuksen ohjelmat 1995–2015. (2016 ohjelma pilvipalvelussa, ks. lähdeviite 228)

<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK>

Perussuomalaisten ohjelmat 1995–2015. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/PS>

SDP:n ohjelmat 1995–2016. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP>

SMP:n ohjelmat 1973. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SMP>

Valtiopäiväasiakirjat

Valtiopäivät 2003–2004, 2010, 2015, pöytäkirjat.

Tutkimuskirjallisuus

Aarnio, Eeva. *Päämäärät liikkeessä: Puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1998.

Ahmed, Jesmine. ”The theoretical significance of foreign policy in international relations – an analysis”. *Journal of Critical Reviews*, 2/2020, 787–792.

<https://www.jcreview.com/admin/Uploads/Files/61a743b1835520.33416335.pdf>

Andersen, Jørgen Goul ja Tor Bjørklund. ”Structural Changes and New Cleavages: the Progress Parties in Denmark and Norway”. *Acta Sociologica*, 3/1990, 195–217.

<https://doi.org/10.1177/000169939003300303>

AS, Bojang. ”The Study of Foreign Policy in International Relations”. *Journal of Political Science & Public Affairs*, 4/2018, 1–9. <https://www.longdom.org/open-access/the-study-of-foreign-policy-in-international-relations-2332-0761-1000337.pdf>

Borg, Olavi. *Suomen puolueideologiat. Periaateohjelmien sisältöanalyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen taustaan ja syntyprosessiin*. Helsinki: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisusarja, 1965.

Borg, Sami. ”Vaalitulokset ja äänestyspäätökset”. *Presidentinvaalit 2006*, toim. Pekka Isotalus ja Sami Borg. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy, 2007.

Breuning, Marijke. *Foreign policy Analysis. A Comparative Introduction*. London: Palgrave Macmillan, 2007.

- Cadier, David ja Kacper Szulecki. "Populism, historical discourse and foreign policy: The case of Poland's Law and justice Government". *International Politics*, 2020, 990–1011. <https://doi.org/10.1057/s41311-020-00252-6>
- Chryssogelos, Angelos. Populism in foreign policy. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, 2017, 1–18. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.467>
- Clark, Nicholas. "Explaining Low Turnout in European Elections: The Role of Issue Salience and Institutional Perceptions in Elections to the European Parliament". *Journal of European Integration*, 4/2014, 339–356. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/07036337.2013.841680>
- Destradi, Sandra, David Cadier ja Johannes Plagemann. "Populism and foreign policy: a research agenda (Introduction)". *Comparative European politics*, 19/2021, 663–682. <https://doi.org/10.1057/s41295-021-00255-4>
- FitzGibbon, John. "Euroscepticism and the 2014 European Parliamentary Elections". *L'Europe en Formation*, 3/2014, 29–44. <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2014-3-page-29.htm>
- Fukuyama, Francis. "The End of History?". *The National Interest*, 16/1989, 3–18. <https://www.jstor.org/stable/24027184>
- Graneheim, Ulla, Britt-Marie Lindgren ja Berit Lundman. "Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper". *Nurse education today*, 2017, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>
- Herkman, Juha. *Populism in aiki*. Tampere: Vastapaino, 2019.
- Hobolt, Sara B. ja James Tilley. "Fleeing the centre: the rise of challenger parties in the aftermath of the euro crisis". *West European Politics*, 5/2016, 971–991. <http://dx.doi.org/10.1080/01402382.2016.1181871>
- Hämäläinen, Unto. *Mitä-Missä-Milloin, Kansalaisen vuosikirja 2016*. Helsinki: Otava, 2015.
- Jaakkola, Magdalena. *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2009.
- Jokisipilä, Markku. *Perussuomalaiset Halla-Ahon ja Purran linjalla*. Helsinki: Otava, 2021.
- Jungar, Ann-Cathrine. "From the mainstream to the margin? The radicalisation of the True Finns". *Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Into the mainstream?*, toim. Tjitske Akkerman, Sarah L. de Lange ja Matthijs Rooduijn. Lontoo: Routledge, 2016.

- Kallenautio, Jorma. ”Neuvostoliiton naapuruudesta EU-jäsenyyteen”. *Kansainvälinen eduskunta*, toim. Juhani Mylly, Ville Pernaa, Mari K. Niemi ja Laura Heino. Helsinki: Edita Publishing Oy, 2007.
- Kananen, Jorma. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2014.
- Karimäki, Jenni. ”Periaatteet, pragmatismi ja poliittinen kulttuuri – Keskustan, vasemmistoliiton ja vihreiden sopeutuminen Euroopan unionin jäsenyyteen”. *Suomi 25 vuotta Euroopan unionissa*, toim. Kimmo Elo. Turku: Schuman-seura ja Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskus, 2021.
- Kekkonen, Jukka. ”Vertailevan tutkimuksen haasteita”. *Tieteessä tapahtuu*, 3–4/2008, 32–37. <https://journal.fi/tt/article/view/482>
- Krause, Werner, Denis Cohen ja Tarik Abou-Chadi. “Does accommodation work? Mainstream party strategies and the success of radical right parties”. *Political Science Research and Methods*, 1/2022, 172–179. <https://doi.org/10.1017/psrm.2022.8>
- Laclau, Ernesto. *On populist reason*. London: Verso, 2005.
- Lappalainen, Pertti. ”Puolueohjelmien merkitys”. *Suomen puolueiden periaateohjelmat. Ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*, toim. Jukka Paastela ja Heikki Paloniemi. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, 2006.
- Liang, Christina. “Europe for the Europeans: the Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right”. *Europe for the Europeans: the Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right*, toim. Christina Liang. Aldershot: Ashgate Publishing, 2007.
- Liang, Christina. “‘Nationalism Ensures Peace’ the Foreign and Security Policy of the German Populist Radical Right after (Re)unification”. *Europe for the Europeans: the Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right*, toim. Christina Liang. Aldershot: Ashgate Publishing, 2007.
- Malešević, Siniša. “Globalism and nationalism: which one is bad?”. *Development in Practice*, 5/1999, 579–583. <https://www.jstor.org/stable/23317581>
- Manucci, Luca ja Edward Weber. “Why The Big Picture Matters: Political and Media Populism in Western Europe since the 1970s”. *Swiss Political Science Review*, 4/2017, 313–334. <https://doi.org/10.1111/spsr.12267>
- Mickelsson, Rauli. *Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan*. 3. painos. Tampere: Vastapaino Oy, 2021.
- Morris, Kate ja Timothy J. White. “Neutrality and the European Union: The case of

- Switzerland”. *Journal of Law and Conflict Resolution*, 7/2011, 104–111.
https://academicjournals.org/article/article1379862766_Morris%20and%20White.pdf
- Mudde, Cas ja Cristóbal Rovira Kaltwasser. *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Mudde, Cas. “The Populist Zeitgeist”. *Government and Opposition*, 4/2004, 541–563.
<https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>
- Mudde, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Niemi, Mari K. ”Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä”. *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*, toim. Ville Perna ja Erkkä Railo. Turku: Kirja-Aurora, 2012.
- Nugent, Nelli. *The Government and Politics of the European Union*. London: Palgrave Macmillan, 2010.
- Palonen, Emilia. ”Perussuomalaiset ja ulkopuolisuuden paradoksi”. *Jätkät & Jytkyt. Perussuomalaiset ja populismin retoriikka*, toim. Emilia Palonen ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino Oy, 2017.
- Pekonen, Kyösti. *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino Oy, 2011.
- Perna, Ville. ”Kevään 2011 eduskuntavaalien pitkät juuret”. *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*, toim. Ville Perna ja Erkkä Railo. Turku: Kirja-Aurora, 2012.
- Pitkänen, Ville ja Jussi Westinen. *Miksi hallitukset kompuroivat. Tutkimus puolueiden kannattajien näkemyseroista*. Helsinki: E2 Tutkimus, 2016.
- Railo, Erkkä. ”Kurissa ja globalisaation nuhteessa? Kokoomuksen, SDP:n ja Perussuomalaisen vaaliohjelmien suhtautuminen kansainvälisyyteen”. *Tiedepolitiikka*, 4/2013, 41–50.
- Railo, Erkkä. ”Euroopan unionin talouskriisin julkisuus – kritiikistä konsensukseen”. *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*, toim. Ville Perna ja Erkkä Railo. Turku: Kirja-Aurora, 2012.
- Raunio, Tapio. ”Euroopan integraation vaikutus Suomen puoluejärjestelmään”. *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*, toim. Pertti Vehkalahti. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 2008.
- Raunio, Tapio ja Juho Saari. *Reunalla vai ytimessä? Suomen EU-politiikan muutos ja jatkuvuus*. Helsinki: Gaudeamus, 2017.
- Ricci, David M. *A Political Science Manifesto for the Age of Populism Challenging Growth, Markets, Inequality and Resentment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

- Schwörer, Jakob. "Less Populist in Power? Online Communication of Populist Parties in Coalition Governments". *Government and opposition*, 3/2022, 467–489.
<http://dx.doi.org/10.1017/gov.2021.2>
- Steiner, D. Nils, Christian H. Schimpf ja Alexander Wuttke. "Left Behind and United by Populism? Populism's Multiple Roots in Feelings of Lacking Societal Recognition". *Politische Vierteljahresschrift*, 2023, 107–132. <https://doi.org/10.1007/s11615-022-00416-4>
- Tiilikainen, Teija. "Suomen ulkopoliittikka ja EU-politiikka 1995–2005". *Kansainvälinen eduskunta*, toim. Juhani Mylly, Ville Perna, Mari K. Niemi ja Laura Heino. Helsinki: Edita Publishing Oy, 2007.
- Trechsel, Alexander H. "How much 'second order' were the European Parliament elections 2009?". *The 2009 elections to the European Parliament country reports*, toim. Wojciech Gagatsek. Florence: European University Institute, 2010.
- Vares, Vesa. *Suomalaiskansallinen kokoomus IV. Korpivaellukselta vallan kahvaan. Kansallisen kokoomuspuolueen historia 1966–1987*. Jyväskylä: Docendo Oy, 2017.
- Varga, Mihai ja Aron Buzogány. The foreign policy of populists in power: Contesting liberalism in Poland and Hungary. *Geopolitics*, 5/2021, 1442–1463.
<https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1734564>
- Verbeek, Bertjan ja Andrej Zaslove. "Populism and foreign policy". *The Oxford handbook of populism*, toim. C.R. Kaltwasser, P. Taggart, P. Ochoa, ja P. Ostiguy. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Virtanen, Aarni. *Timo Soini populismin poluilla*. Helsinki: Art House, 2021.
- Välimäki, Matti. *Politiikkaa kansallisten, kansainvälisten ja ideologisten reunaehto-
 puitteissa: Suomalaiset puolueet ja maahanmuutto 1973–2015*. Turku: Turun yliopisto, 2019.
- Walter, Stefanie. "The Backlash Against Globalization". *Annual Review of political Science*, 2021, 421–442. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-041719-102405>
- Wiberg, Matti ja Antti Koura. "Kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit ovat vastaavinaan". *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*, toim. Kari Palonen ja Hilikka Summa. Tampere: Vastapaino Oy, 1996.
- Wiberg, Matti. "Mitä populismi on?" *Populismi. Kriittinen arvio*, toim. Matti Wiberg. Helsinki: Edita Publishing Oy, 2011a.
- Wiberg, Matti. *Politiikan Sanakirja*, toim. Kalevi Koukkunen. Helsinki: Siltala, 2011b.

Wodak Ruth ja Majid KhosraviNik. ”Dynamics of Discourse and Politics in Right-wing Populism in Europe and Beyond: An Introduction”. *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*, toim. Ruth Wodak, Majid KhosraviNik ja Brigitte Mral. London: Bloomsbury Academic, 2013.

Wojczewski, Thorsten. “Trump, populism, and American foreign policy”. *Foreign Policy Analysis*, 3/2020, 292–311. <https://doi.org/10.1093/fpa/orz021>

Muu kirjallisuus

Soini, Timo. *Timo Soini. Maisterisjätkä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2008.

Muut lähteet

Lehtien Verkkosivustot

Eurostat news release, 2016. <https://ec.europa.eu/eurostat/news>

Helsingin Sanomat, 2003. <https://www.hs.fi/>

Iltä-Sanomat, 2022–2023. <https://www.is.fi/>

Keskisuomalainen, 2021. <https://www.ksml.fi/>

Perussuomalainen, 2004–2005, 2014. <https://www.suomenuutiset.fi/perussuomalainen-lehtiarkisto/>

The Economist, 2016. <https://www.economist.com/>

The Wilson Quarterly, 2018. <https://www.wilsonquarterly.com/>

Ulkopolitiikka, 2020. <https://ulkopolitiikka.fi/>

Yle uutiset, 2015–2016, 2019, 2021, 2023–2024. <https://yle.fi/uutiset>

Muut verkkosivustot

Eurobarometri, 1999. <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>

EVA:n arvopankki, 2006, 2008, 2016. <https://www.eva.fi/arvopankki/>

Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/>

Pew Research Center, 2019. <https://www.pewresearch.org/>

Pohtiva - Poliittisten ohjelmien tietovaranto. <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/>

Tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/>

Tilastokeskus, Puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa 1983–2019.

https://www.stat.fi/til/evaa/2019/evaa_2019_2019-04-24_tau_001_fi.html

Tilastokeskus, Suurimpien puolueiden kannatus europarlamenttivaaleissa 1996–2019.

https://www.stat.fi/til/euvaa/2019/euvaa_2019_2019-06-05_tau_001_fi.html

Tilastokeskus, Puolueiden edustajapaikat eduskuntavaaleissa 1983–2015.

https://www.stat.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-30_tau_001_fi.html

Tilastokeskus, Äänestysprosentit (Suomessa asuvat Suomen kansalaiset)
europarlamenttivaaleissa 1996–2019.

https://www.stat.fi/til/euvaa/2019/euvaa_2019_2019-07-12_tie_001_fi.html

Tilastokeskus, Suomessa asuvien Suomen kansalaisten äänestysaktiivisuus

eduskuntavaaleissa 1908–2023. <https://stat.fi/pxgraf/api/v1/sq-embed/c6272048-f3d7-4ee6-a52d-eed7c68d19d8?lang=fi>

Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/>

UNRIC, YK:n alueellisen tiedotuskeskuksen verkkosivut. <https://unric.org/fi/yhdistyneet-kansakunnat/>

YK:n lehdistötiedotteet, 2019. <https://press.un.org/>